De arbeidsmarkt in cijfers 2015

De arbeidsmarkt in cijfers 2015

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2015–2016	2015 tot en met 2016
2015/2016	Het gemiddelde over de jaren 2015 tot en met 2016
2015/'16	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2015 en eindigend in 2016
2013/'14–2015/'16	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2013/'14 tot en met 2015/'16

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
CCN Creatie, Den Haag

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2016.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.

Inhoud

Een nieuwe CBS-publicatie over de arbeidsmarkt **4**
Trends op de arbeidsmarkt **5**
Kerncijfers arbeidsmarkt **6**

1. Inleiding 8

2. De vraag naar arbeid 12

Aantal vacatures blijft stijgen **13**
Meer banen **16**
De helft van de werknemersbanen is een deeltijdbaan **22**
Meer mensen aan het werk **23**

3. Het aanbod van arbeid 25

Werkzame beroepsbevolking groeit met 80 duizend **31**
Minder werklozen **38**
Bijna 4 miljoen mensen staan buiten de beroepsbevolking **40**
Onbenut arbeidsaanbod **42**

4. Lonen en loonkosten 45

Loonstijging weer boven de inflatie **46**
Lonen van mannen en vrouwen **53**

5. Inkomen 59

6. Uitkeringen 62

Minder werkloosheidsuitkeringen **63**
Minder arbeidsongeschiktheidsuitkeringen **63**
Meer bijstandsuitkeringen **64**
5 miljoen uitkeringsontvangers **64**

Bijlage 1. CBS-statistieken op het terrein van de arbeidsmarkt **65**
Bijlage 2. Verschillen tussen banen en werkzame beroepsbevolking **68**
Bijlage 3. Indeling naar bedrijfstak **70**
Begrippen **72**
CBS-publicaties met arbeidsmarktgegevens (januari 2015–augustus 2016) **87**
Samenstelling **94**

Een nieuwe CBS-publicatie over de arbeidsmarkt

Deze publicatie geeft een totaaloverzicht van de Nederlandse arbeidsmarkt, aan de hand van de verschillende cijfers die CBS hierover in huis heeft. Na een korte inleiding komen de vraag naar arbeid (hoofdstuk 2) en het aanbod van arbeid (hoofdstuk 3) aan bod.
Bij de vraagzijde van de arbeidsmarkt gaat het om vacatures en banen, op basis waarvan ook het aantal personen wordt geteld dat in Nederland werkzaam is. Aan de aanbodzijde gaat het om de personen die in Nederland wonen en werken of werkloos zijn.
Aan arbeid zit ook een prijskaartje: de lonen en loonkosten (hoofdstuk 4). Daarnaast is werk voor veel mensen de belangrijkste bron van inkomen (hoofdstuk 5).
Mensen die werkloos zijn geworden of niet meer kunnen werken, kunnen recht hebben op een uitkering. Hierover gaat hoofdstuk 6.

In de jaren 1996 t/m 2014 verscheen jaarlijks de CBS-publicatie *De Nederlandse economie*, met daarin ook een hoofdstuk over de arbeidsmarkt. Arbeidsmarkt in cijfers, een integraal overzicht van de arbeidsmarkt, kan worden gezien als een voortzetting daarvan.
In deze editie staan de jaarcijfers 2015 centraal. Omdat inmiddels van veel statistieken al recentere cijfers zijn gepubliceerd, wordt daarnaast ook de trend tot en met het tweede kwartaal 2016 vermeld (op basis van de cijfers zoals deze medio augustus 2016 beschikbaar waren). Een deel van de cijfers is nog niet definitief vastgesteld. In de tabellen en grafieken zijn de voorlopige cijfers niet als zodanig gekenmerkt.

In deze publicatie zijn **links** naar StatLine-tabellen opgenomen, zodat gemakkelijk meer gedetailleerde en recentere uitkomsten te vinden zijn.

Trends op de arbeidsmarkt

– De laatste tien jaar stijgt binnen de werkzame beroepsbevolking het aandeel vrouwen, hoger opgeleiden, deeltijders en 45-plussers. Het aandeel werknemers daalt en binnen de groep werknemers heeft een steeds groter deel een flexibele arbeidsrelatie.

– Mensen werken langer door. Vut en prepensioen zijn goeddeels afgeschaft, de AOW-leeftijd wordt verhoogd.

– In 2007–2008 was de arbeidsmarkt gespannen. Daarna kwam de economische crisis, in twee delen. De financiële crisis begon in 2008. In eerste instantie trok de economie daarna weer aan, maar na 2011 liet de economische crisis zich nog sterker voelen en liep de werkloosheid hoog op. In 2015 is de arbeidsmarkt nog niet hersteld van deze crisis, maar de werkgelegenheid stijgt en het aantal werklozen daalt.

– In vergelijking met 2008 is het aantal banen sterk toegenomen in de zorg en de horeca, terwijl veel banen verloren gingen in de bouwnijverheid, de industrie en de financiële dienstverlening.

Kerncijfers arbeidsmarkt

		2005	2013	2014	2015	Mutatie 2014–2015
Bevolking	**x 1 000**	16 320	16 804	16 865	16 940	75
Bevolking 15–74 jaar						
Beroeps- en niet-beroepsbevolking	**x 1 000**	12 190	12 638	12 665	12 685	20
Werkzame beroepsbevolking	**x 1 000**	7 818	8 266	8 214	8 294	80
Werkloze beroepsbevolking	**x 1 000**	489	647	660	614	–46
Langdurig werklozen	**x 1 000**	166	204	250	259	9
Onbenut arbeidsaanbod zonder werk	**x 1 000**	910	1 135	1 166	1 117	–49
Niet-beroepsbevolking	**x 1 000**	3 883	3 724	3 791	3 778	–13
Bruto-arbeidsparticipatie	**%**	68,1	70,5	70,1	70,2	0,1
Netto-arbeidsparticipatie	**%**	64,1	65,4	64,9	65,4	0,5
Werkloosheidspercentage	**%**	5,9	7,3	7,4	6,9	–0,5
Werkgelegenheid						
Banen	**x 1 000**	9 208	9 789	9 773	9 883	110
Werkzame personen	**x 1 000**	8 339	8 732	8 711	8 792	81
Arbeidsjaren	**x 1 000**	6 712	6 972	6 953	7 021	68
Gewerkte uren	**mln uren**	11 955	12 378	12 444	12 505	61
Gewerkte uren per baan	**uren**	1 298	1 265	1 273	1 265	–8
Uitzenduren	**%**	12,3	–0,3	6,6	9,4	2,8
Vacatures						
Openstaande vacatures	**x 1 000**	150	95	108	130	22
Ontstane vacatures	**x 1 000**	867	622	711	824	113
Vervulde vacatures	**x 1 000**	830	624	689	800	111
Vacaturegraad (4e kwartaal)		21	12	15	17	2

Kerncijfers arbeidsmarkt (slot)

		2005	2013	2014	2015	Mutatie 2014–2015
Lonen						
Cao-lonen per uur incl. bijz.beloningen	**%**	0,7	1,2	0,9	1,4	0,5
Contractuele loonkosten per uur	**%**	1,2	1,6	1,3	0,6	–0,7
Lonen per gewerkt uur	**%**	2,8	1,6	–0,2	2,5	2,7
Loonkosten per gewerkt uur	**%**	2,8	2,2	1,1	0,6	–0,5
Loonkosten per gewerkt uur	**euro**	27,1	33,0	33,3	33,5	0,2
Prijsindex arbeid	**%**	2,0	1,4	0,8	0,7	–0,1
Loonkosten	**mld euro**	263	323	327	331	3
Wettelijk minimumloon volw. (jan.)	**euro**	1 265	1 469	1 486	1 502	16
Uitkeringen						
Werkloosheidsuitkeringen	**x 1 000**	322	390	438	430	–8
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	**x 1 000**	933	818	820	816	–5
Bijstandsuitkeringen	**x 1 000**	362	387	411	423	12
Diversen						
Inflatie	**%**	1,7	2,5	1,0	0,6	–0,4
Ziekteverzuim	**%**	4,1	3,9	3,8	3,9	0,1
Leden vakverenigingen	**x 1 000**	1 899	1 792	1 762	1 734	–28
Stakingen (verloren arbeidsdagen)	**x 1 000**	28	24	25	27	2
Faillissementen	**x 1 000**	10	12	10	7	–2
Arbeidsinkomensquote	**%**	77,7	81,3	81,6	80,9	–0,7
Arbeidsproductiviteit per gewerkt uur	**%**	2,5	1,0	1,0	1,1	0,1
Bbp	**%**	2,2	–0,2	1,4	2,0	0,6

1. Inleiding

In de loop van 2014 is de situatie op de arbeidsmarkt verbeterd. Sinds het tweede kwartaal van 2014 neemt het aantal banen toe en daalt het aantal werklozen. Halverwege 2016 bereikte het aantal banen een nieuw record. Daar staat tegenover dat er nog 550 duizend werklozen zijn, 230 duizend meer dan in 2008, aan de vooravond van de economische crisis.

Het aantal vacatures loopt al sinds de tweede helft van 2013 gestaag op. Elk kwartaal komen er gemiddeld 5 duizend vacatures bij. Ook hierbij geldt echter dat het aantal vacatures nog altijd bijna 100 duizend onder het record uit 2008 ligt. Hoewel de verschillende indicatoren dus op groen staan, is de arbeidsmarkt de economische crisis nog niet te boven. Inmiddels is al bijna zeven jaar sprake van een 'ruime arbeidsmarkt'. Zo'n lange periode is uitzonderlijk.

De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt worden voor een groot deel bepaald door de stand van de economie. Als de economie groeit, stijgt meestal ook de werkgelegenheid. Wel reageert de arbeidsmarkt meestal met enige vertraging op economische ontwikkelingen. Bovendien zijn de veranderingen op de arbeidsmarkt vaak wat kleiner dan die in de economische groei. In de loop van de tijd stijgt immers de arbeidsproductiviteit, waardoor minder arbeid nodig is voor eenzelfde hoeveelheid productie.

1.1 Ontwikkeling bbp en gewerkte uren

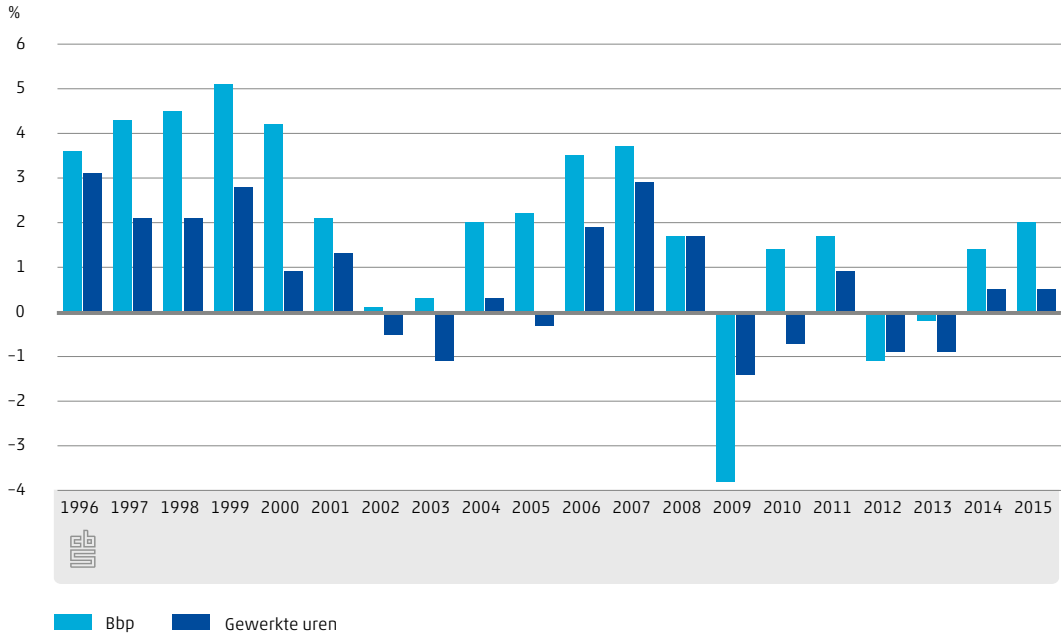

StatLine: Bbp en Werkgelegenheid.

1.2 De arbeidsmarkt per kwartaal, gecorrigeerd voor seizoenseffecten

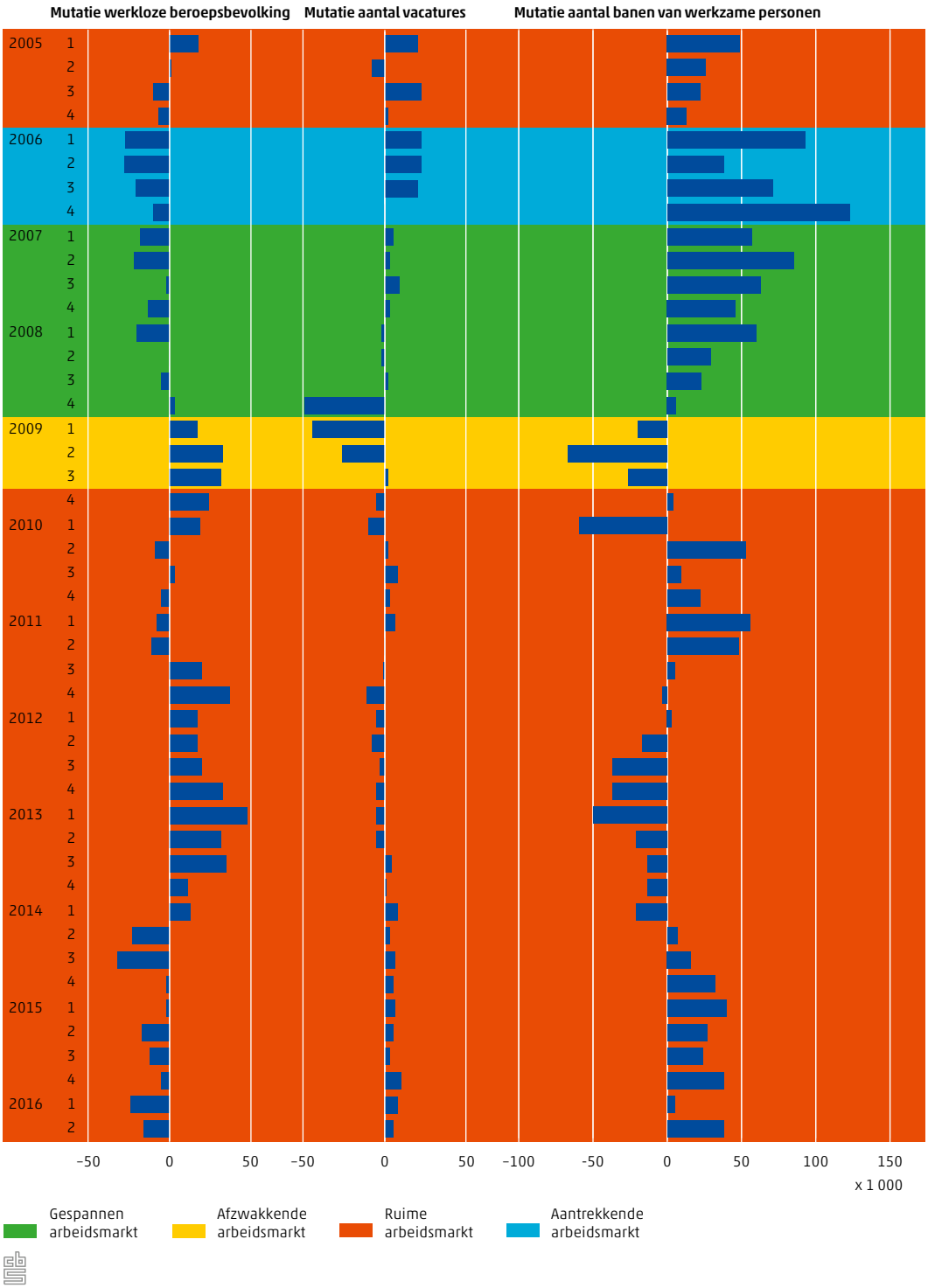

StatLine: Werkloze beroepsbevolking, maandcijfers, Vacatures, seizoensgecorrigeerd en Banen.

Na de hoogconjunctuur in de jaren 2004–2008 volgde de financiële crisis, die leidde tot een sterke economische krimp in 2009. In eerste instantie trok de economie daarna weer aan, maar na 2011 liet de economische crisis zich nog sterker voelen en liep de werkloosheid hoog op. Sinds 2014 trekt de economie weer aan. In 2015 was het bruto binnenlands product (bbp) in Nederland voor het eerst weer groter dan in 2008.

Daarnaast verloopt de conjuncturele ontwikkeling op de arbeidsmarkt meestal volgens een vast patroon. Als het economisch minder goed gaat, loopt het aantal vacatures snel terug. Uitzendkrachten en andere werknemers met een flexibel arbeidscontract verliezen als eersten hun baan. Pas later snijden bedrijven in het vaste personeelsbestand of gaan ondernemingen failliet, waardoor uiteindelijk de werkgelegenheid afneemt.
Doordat de onderhandelingspositie van de werknemers dan onder druk komt te staan, loopt tegen die tijd ook de stijging van de cao-lonen terug. Aangezien cao's soms een looptijd hebben van een jaar of langer, duurt het enige tijd voordat een teruglopende economie zichtbaar wordt in deze cijfers. Als de economie aantrekt, is dat op de arbeidsmarkt als eerste zichtbaar in de cijfers over vacatures en uitzendkrachten.

2. De vraag naar arbeid

Aantal vacatures blijft stijgen

In 2015 stonden er gemiddeld 130 duizend vacatures open. Dat zijn er 22 duizend meer dan in het voorgaande jaar. In 2013 werd nog de laagste stand in twintig jaar tijd gemeten met gemiddeld 95 duizend vacatures.
Halverwege 2008 bereikte het aantal openstaande vacatures met 257 duizend nog een record. Door de financiële crisis was dat aantal een jaar later gehalveerd. Ook daarna hield de daling aan, behoudens een lichte opleving in de jaren 2010–2011. In de tweede helft van 2013 begon het aantal vacatures (na correctie voor seizoensinvloeden) weer langzaam te stijgen. Deze stijging zet zich inmiddels al twaalf kwartalen op rij voort. Hierdoor waren er medio 2016 inmiddels 155 duizend openstaande vacatures. Dat zijn er 64 duizend meer dan drie jaar daarvoor, maar nog altijd 85 duizend minder dan gemiddeld in de jaren 2007–2008.

2.1 Aantal vacatures en werklozen

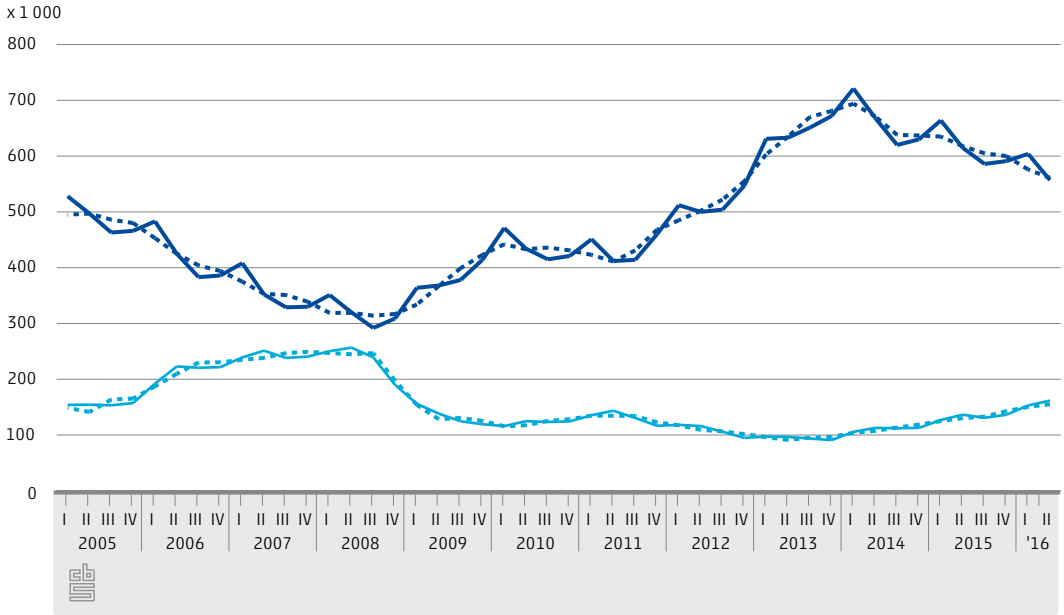

StatLine: Vacatures; Vacatures, seizoensgecorrigeerd; Werkloze beroepsbevolking, kwartaalcijfers en Werkloze beroepsbevolking, maandcijfers.

Tussen 2014 en 2015 steeg het aantal vacatures in alle bedrijfstakken. Het grootst was de stijging in de handel (5 duizend), de zakelijke dienstverlening (4 duizend) en de zorg (3 duizend). Deze drie bedrijfstakken waren goed voor meer dan de helft van de stijging in het totaal aantal vacatures.

2.2 Meer vacatures in alle bedrijfstakken; mutatie tussen 2014 en 2015

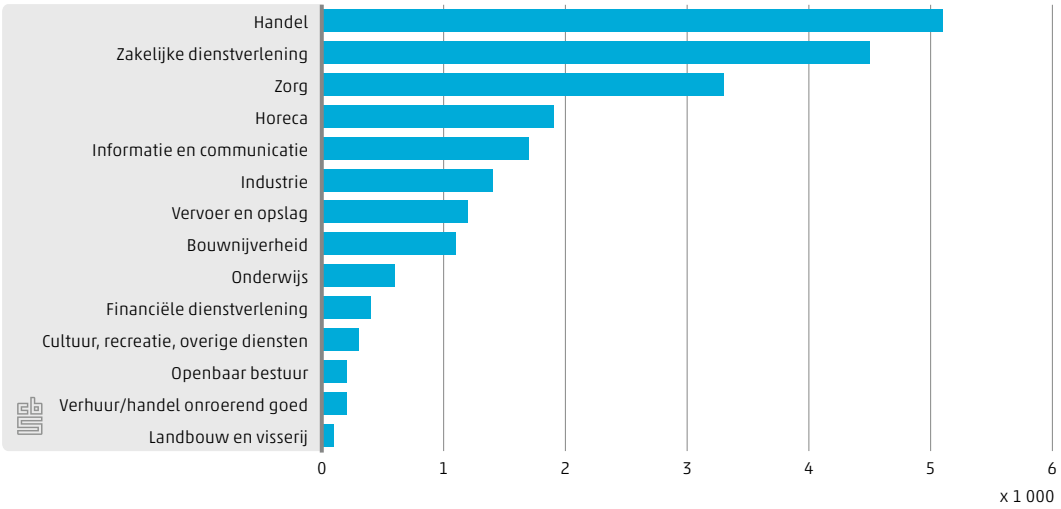

StatLine: Vacatures.

2.3 In 2015 nog altijd minder vacatures dan in 2008

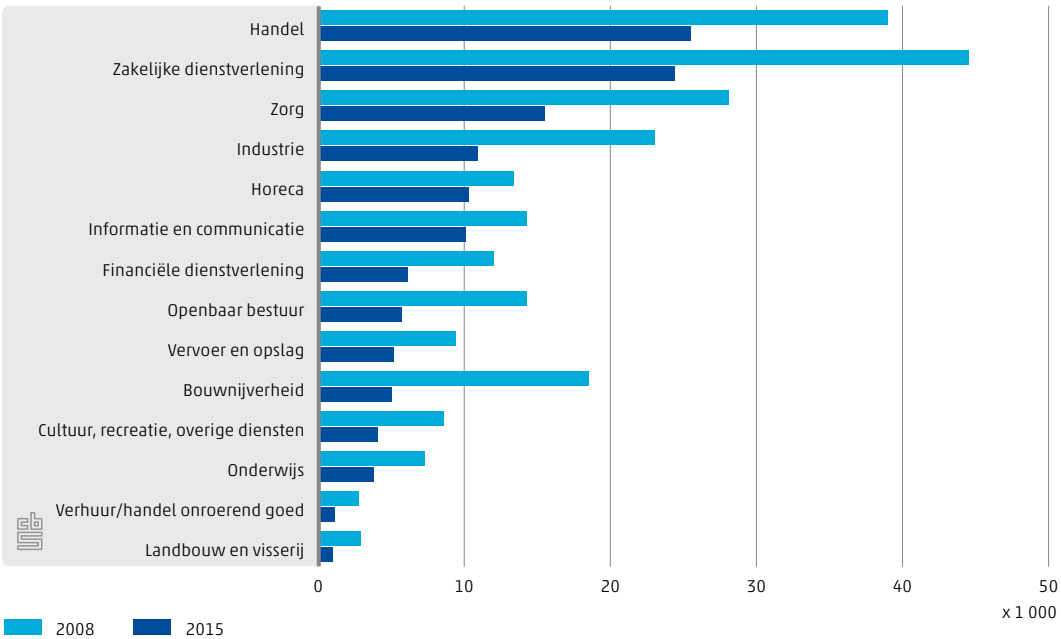

StatLine: Vacatures.

In alle bedrijfstakken liggen de aantallen vacatures nog ruim onder die van 2007 en 2008. Dat geldt het sterkst voor de bouwnijverheid. Terwijl er in 2008 in deze bedrijfstak nog 19 duizend vacatures waren, was dat aantal in 2015 met drie kwart afgenomen tot 5 duizend. Tegelijkertijd was het aantal vacatures in de horeca alweer opgelopen tot 10 duizend, nog maar een kwart onder de stand van 2008. Het aantal vacatures is het hoogst in de handel en de zakelijke dienstverlening, respectievelijk 25 duizend en 24 duizend vacatures in 2015.
Naast het echte aantal vacatures publiceert CBS ook maandelijks een vacature-indicator. Deze geeft aan in welke richting de vacatures zich zullen ontwikkelen naar verwachting van de ondernemers. Deze indicator vertoont een opgaande lijn (zie ook StatLine: Vacature-indicator).

De hoeveelheid vacatures die in de loop van een jaar ontstaan of vervuld worden, is veel groter dan het gemiddelde aantal openstaande vacatures. In 2015, met gemiddeld 130 duizend openstaande vacatures, ontstonden in totaal 824 duizend vacatures en werden er 800 duizend vervuld.
In de periode 2006–2008 ontstonden per jaar nog meer dan 1 miljoen vacatures en werden er ongeveer evenzoveel vervuld. In 2015 werden er in totaal zes keer zoveel vervuld dan er gemiddeld genomen open stonden. In de landbouw en visserij waren dat er zelfs twaalf keer zoveel. Dat betekent dat deze vacatures

2.4 Aantal werklozen per vacature[1)]

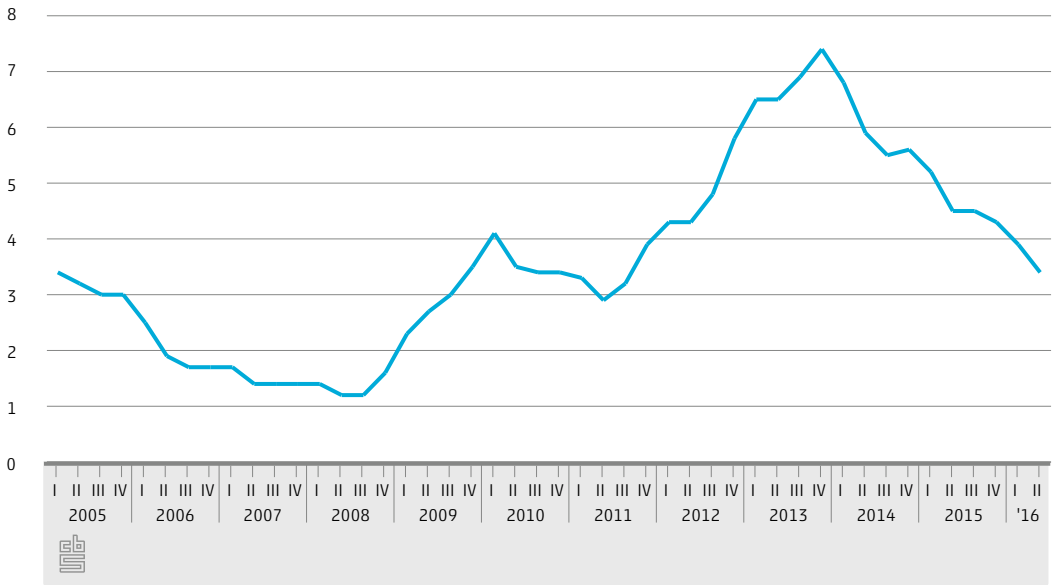

[1)] Het aantal werklozen per vacature is het gemiddeld aantal werklozen in het kwartaal gedeeld door het aantal openstaande vacatures aan het einde van het kwartaal (niet gecorrigeerd voor seizoensinvloeden).

relatief snel vervuld werden. De vacatures in de bedrijfstak informatie en communicatie staan het langst open.

Veranderingen in de situatie op de arbeidsmarkt komen scherp tot uiting in de verhouding tussen het aantal vacatures en het aantal werklozen. Halverwege 2008 waren het aantal vacatures en het aantal werklozen bijna met elkaar in evenwicht: er was sprake van een gespannen arbeidsmarkt.
Door de financiële crisis daalde het aantal vacatures daarna snel, terwijl het aantal werklozen opliep. Eind 2013 waren er uiteindelijk ruim zeven maal zoveel werklozen als vacatures. Sindsdien daalt de verhouding werklozen/vacatures weer. Hierdoor waren er medio 2016 gemiddeld 3,4 werklozen per openstaande vacature.

Een andere manier om de spanning op de arbeidsmarkt te meten is de verhouding tussen het aantal vacatures en het aantal banen van werknemers: de vacaturegraad. Volgens deze indicator bereikte de spanning op de arbeidsmarkt in de eerste helft van 2008 zijn hoogtepunt. De vacaturegraad, het aantal openstaande vacatures per duizend banen van werknemers, kwam toen uit op 32. Vervolgens daalde deze snel.

Eind 2012 was de vacaturegraad gezakt tot 12. Sindsdien is deze weer opgelopen. Medio 2016 waren er gemiddeld 20 vacatures per duizend banen van werknemers. De spanning is relatief het grootst in de bedrijfstakken informatie en communicatie (50 openstaande vacatures per duizend banen) en de horeca (34). Het laagst is de vacaturegraad in het onderwijs (11) (zie ook StatLine: Vacaturegraad).

Meer banen

Het aantal banen van werkzame personen steeg in 2015 met 110 duizend tot 9,9 miljoen. De werkgelegenheid nam toe bij zowel de werknemers als de zelfstandigen: het aantal werknemersbanen steeg met 77 duizend tot 7,8 miljoen en het aantal zelfstandigenbanen steeg met 33 duizend tot 2,1 miljoen.

Het aantal banen van werknemers piekte in 2008. Toen telde Nederland ruim 8 miljoen werknemersbanen. Uit de cijfers die voor seizoensinvloeden zijn gecorrigeerd, blijkt dat in 2009 en het eerste kwartaal van 2010 in het totaal bijna 200 duizend werknemersbanen verloren gingen.
In de daaropvolgende kwartalen keerde de groei terug. Tot medio 2011 nam het aantal werknemersbanen weer toe met 138 duizend. Het aantal werknemersbanen bleef echter onder de 8 miljoen. Daarna volgden drie jaren van krimp, waarbij meer banen verloren gingen dan direct na het begin van de financiële crisis.

In het eerste kwartaal van 2014 bereikte het aantal werknemersbanen een dieptepunt, 317 duizend minder dan op het hoogtepunt in 2008 (oftewel –4 procent). Sindsdien stijgt het aantal banen van werknemers. In de negen kwartalen tot medio 2016 kwamen er in totaal bijna 200 duizend werknemersbanen bij. Per saldo zijn dat er nog altijd zo'n 120 duizend minder dan op het hoogtepunt in 2008.

Parallel aan deze ontwikkeling steeg het aantal zelfstandigenbanen vrijwel onafgebroken. Sinds 2004 is het aantal banen van zelfstandigen elk jaar toegenomen. Eén op de vijf banen is nu een zelfstandigenbaan. In vergelijking met eind 2008 kwamen er ruim 160 duizend zelfstandigenbanen bij, een stijging van bijna 9 procent.

Tellen we de banen van werknemers en zelfstandigen samen, dan blijkt eerst in 2011 het aantal banen van 2008 overtroffen te worden. In het tweede kwartaal van 2016 wordt een nieuw banenrecord bereikt. Gecorrigeerd voor seizoensinvloeden zijn er dan 9 976 duizend banen. Zonder correctie voor seizoensinvloeden komt het totaal aantal banen boven de 10 miljoen uit: 10 018 duizend banen.

2.5 Aantal banen van werkzame personen

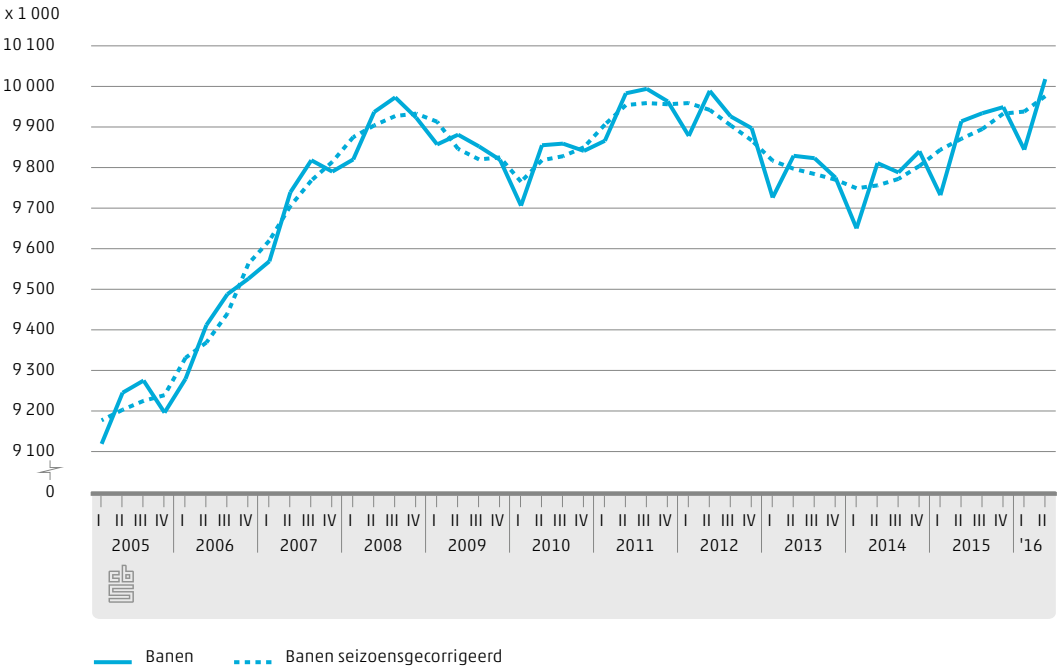

StatLine: Banen van werkzame personen.

2.6 Mutatie in het aantal banen van werknemers en zelfstandigen

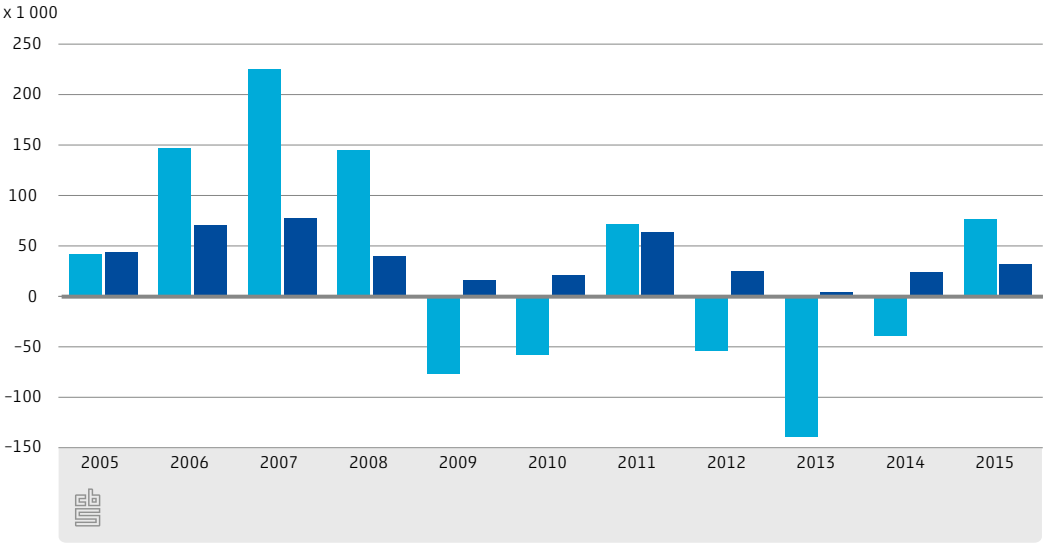

StatLine: Banen van werkzame personen.

10 miljoen banen

In februari 2016 bracht CBS in het nieuws dat in het laatste kwartaal van 2015 de grens van 10 miljoen banen gepasseerd was (zie Voor het eerst meer dan 10 miljoen banen). Dit bericht was gebaseerd op de banencijfers zoals die op dat moment bekend waren. In juni 2016 kwam CBS met bijgestelde cijfers. Daarbij werden de uitkomsten over banen van zelfstandigen vanaf 2013 naar beneden bijgesteld. Op basis van deze nieuwe cijfers bleef de hele reeks banen nog onder de 10 miljoen.

Vervolgens werden in augustus 2016 voor het eerst de banencijfers over het tweede kwartaal van 2016 gepubliceerd. Toen bleek dat de grens van 10 miljoen banen gepasseerd werd in het tweede kwartaal van 2016 (10 018 duizend banen). Na correctie voor seizoensinvloeden waren er toen 9 976 duizend banen; dat is de hoogste stand in huidige reeks banen. Overigens was het aantal werkzame personen, gecorrigeerd voor seizoens-invloeden, in het tweede kwartaal van 2016 nog altijd 44 duizend lager dan eind 2008. Ook het totaal aantal gewerkte uren is nog steeds iets lager dan in 2008.

StatLine: Werkgelegenheid per kwartaal.

2.7 Banen van werkzame personen: mutatie tussen 2014 en 2015

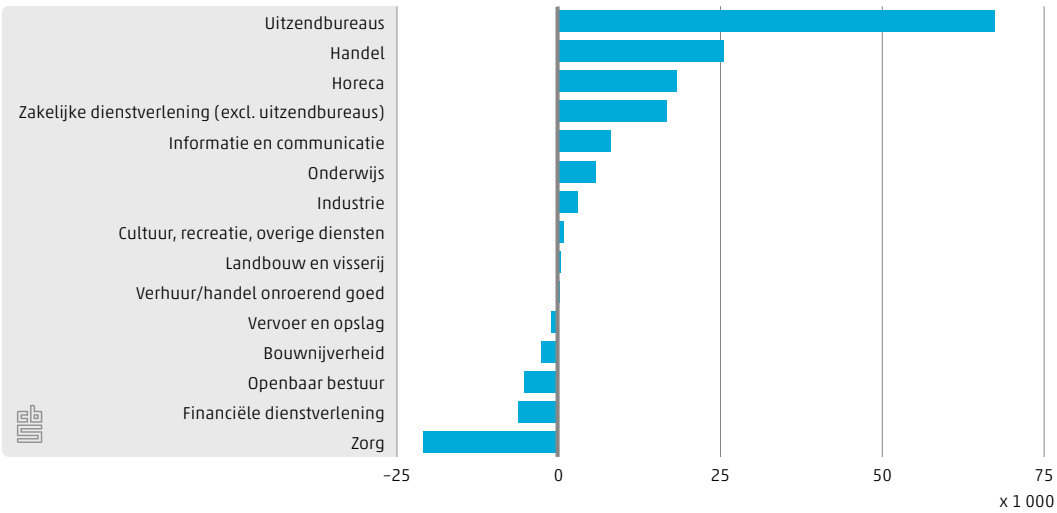

StatLine: Banen van werkzame personen.

De uitzendbureaus waren goed voor het grootste deel van de banengroei in 2015. In deze bedrijfsklasse kwamen er 67 duizend banen bij (een stijging van 11 procent). Deze stijging was geen record; in de jaren 2006 en 2007 was de toename zelfs 70 duizend of meer.

Ook in de handel en de horeca trok vorig jaar de werkgelegenheid aan. Daarentegen gingen banen verloren in de zorg (21 duizend), de financiële dienstverlening (6 duizend), het openbaar bestuur (5 duizend) en de bouw (3 duizend).

Uitzendwerk

Sinds de tweede helft van 2015 is het aantal banen bij uitzendbureaus groter dan ooit. Het vorige record werd eind 2007 geboekt, net voor het begin van de financiële crisis. In 2015 waren er gemiddeld 679 duizend banen bij uitzendbureaus, waarvan 62 procent voor mannen. Twee derde van alle uitzendbanen is een deeltijdbaan.

Banen van uitzendkrachten

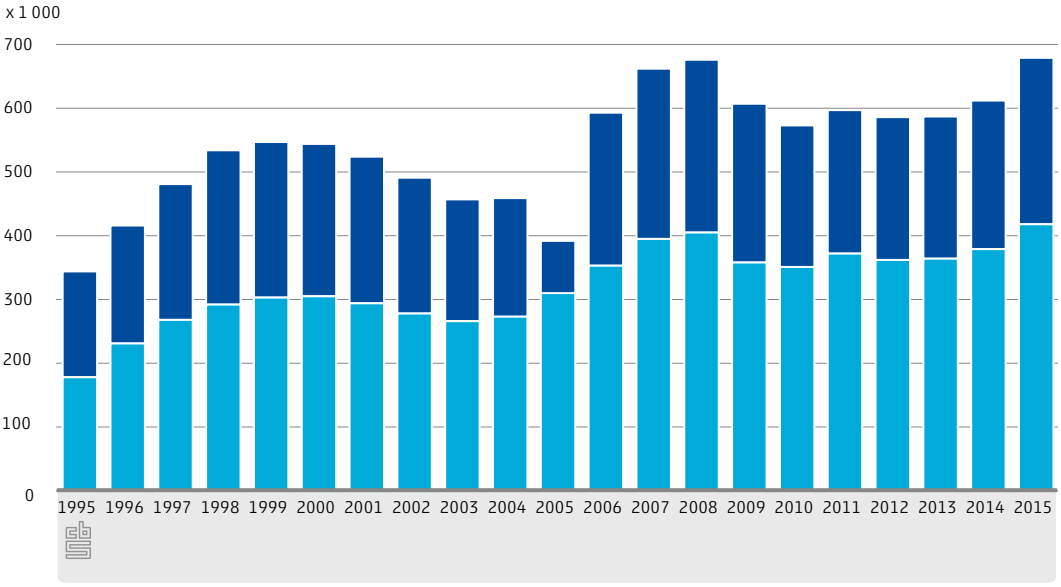

StatLine: Werkgelegenheid bij uitzendbureaus (jaarcijfers) en Werkgelegenheid bij uitzendbureaus (kwartaalcijfers).

In de CBS-statistieken worden uitzendkrachten geteld in de bedrijfsklasse uitzendbureaus, die deel uitmaakt van de bedrijfstak zakelijke dienstverlening. Omdat de uitzendkrachten een grote invloed hebben op de werkgelegenheidsontwikkeling, wordt de bedrijfstak zakelijke dienstverlening in publicaties soms opgeknipt in twee delen: uitzendbureaus enerzijds en zakelijke dienstverlening (exclusief uitzendbureaus) anderzijds. Deze publicatiegroep uitzendbureaus omvat naast uitzendkrachten en het baliepersoneel van de uitzendbureaus ook uitleenbureaus, de arbeidsbemiddeling en payrollbedrijven. Kortheidshalve wordt gesproken over uitzendbureaus.

Voor een deel van de uitzendkrachten is bekend waar zij daadwerkelijk werken. Uitzendkrachten werken met name in de industrie, het openbaar bestuur, vervoer en opslag, zakelijke dienstverlening, de bouwnijverheid en de handel (zie ook StatLine: Waar werken uitzendkrachten).
Verder houdt CBS ook de ontwikkeling in het aantal uitzenduren bij (zie ook StatLine: Uitzenduren).

In 2015 waren er gemiddeld 30 duizend banen minder dan in 2008. In de helft van de bedrijfstakken groeide de werkgelegenheid, terwijl bij de andere helft banen verloren gingen. De werkgelegenheid bij de uitzendbureaus is sterk afhankelijk van de conjunctuur. Tussen 2008 en 2010 liep het aantal banen bij uitzendbureaus eerst terug met 102 duizend en nam daarna weer toe met 105 duizend. Hierdoor waren er in 2015 bij uitzendbureaus 679 duizend banen, waarmee het record van 2008 net werd overtroffen. Bijna 9 procent van alle werknemersbanen is een baan bij het uitzendbureau.

De bouw is sinds de financiële crisis in een glijvlucht terechtgekomen. Het aantal banen in deze bedrijfstak nam tussen 2008 en 2015 af met 106 duizend. Deze daling betrof vrijwel alleen werknemers (–25 procent); het aantal banen van zelfstandigen in deze bedrijfstak bleef bijna constant (–2 procent).

In de zorg daalt het aantal banen nu drie jaar op rij. In de voorafgaande vijf jaren was de zorg steeds de bedrijfstak met de grootste banengroei en gold daarmee als de banenmotor van de Nederlandse arbeidsmarkt. Tussen 2008 en 2012 kwamen er 154 duizend banen bij in de zorg, in de drie jaar daarna gingen er 64 duizend verloren. Toch is de zorg nog de grootste bedrijfstak in Nederland: bijna één op de zes banen in Nederland is er een in de zorg.
Binnen die bedrijfstak bleef het aantal banen in de gezondheidszorg de laatste drie jaren constant, maar daalde vooral het aantal banen in de sector verzorging en welzijn. Bezuinigingen in de kinderopvang en de thuiszorg spelen hier een rol.

2.8 Banen van werkzame personen per bedrijfstak: mutatie tussen 2008 en 2015

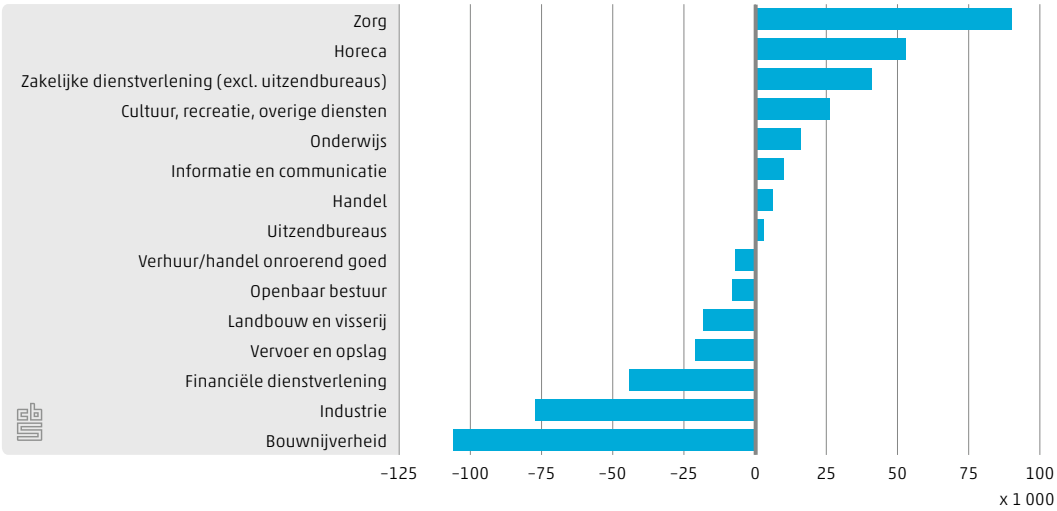

StatLine: Banen van werkzame personen.

Het aantal banen dat door mannen wordt ingenomen steeg in 2015 met 68 duizend, terwijl het aantal banen van vrouwen met 42 duizend toenam. Sinds 2008 verloren mannen in totaal 186 duizend banen, terwijl vrouwen er 156 duizend bijkregen. Hierdoor steeg het aandeel van vrouwen in het totaal aantal banen verder tot 48 procent.
Deze ontwikkeling hangt voor een deel samen met de uiteenlopende ontwikkeling van het aantal banen naar bedrijfstak. Vrouwen zijn sterk vertegenwoordigd in de zorg, waar het aantal banen jarenlang toenam. Vier van de vijf banen in deze bedrijfstak zijn in handen van vrouwen. In 2015 nam het aantal banen van vrouwen in de zorg af met 19 duizend. Bij mannen was het banenverlies het grootst in het openbaar bestuur, waar zij 6 duizend banen verloren. Voor zowel mannen als vrouwen geldt dat het grootste aantal banen dat er in 2015 bij kwam voor rekening kwam van de uitzendbureaus.

2.9 Aandeel vrouwen in het totaal aantal banen per bedrijfstak, 2015

StatLine: Banen van werkzame personen.

De helft van de werknemersbanen is een deeltijdbaan

De helft van alle banen van werknemers is een deeltijdbaan. Van de 7,8 miljoen banen van werknemers werd 54 procent in deeltijd vervuld. De afgelopen jaren is het aantal deeltijdbanen in Nederland sterk gestegen, terwijl het aantal voltijdbanen afnam. In 2015 steeg echter zowel het aantal voltijdbanen (29 duizend) als het aantal deeltijdbanen (49 duizend).
Sinds 2007 zijn er meer deeltijdbanen dan voltijdbanen voor werknemers.

Van de werknemersbanen die door vrouwen worden vervuld, is drie kwart een deeltijdbaan. Het aandeel deeltijdbanen van mannen blijft hier sterk bij achter, maar is met 33 procent toch aanzienlijk. Het aandeel deeltijders varieert sterk per bedrijfstak. In de horeca en de zorg is drie kwart van de werknemersbanen een deeltijdbaan.

Onderaan de ranglijst staat de bouwnijverheid met minder dan een kwart deeltijdbanen. In alle bedrijfstakken zijn de banen van vrouwen voor het merendeel deeltijdbanen. Dit in tegenstelling tot de banen van mannen, die in de meeste bedrijfstakken voor het merendeel door voltijders worden bezet. Alleen in de bedrijfstakken horeca, uitzendbureaus en de cultuur, recreatie en overige diensten geldt ook voor mannen dat zij voor het merendeel in deeltijd werken (zie ook StatLine: Banen van werknemers).

Steeds vaker een tweede baan

Er zijn meer banen in Nederland dan werkzame personen. In 2015 waren er 9 883 duizend banen voor 8 792 duizend personen. Per honderd werkzame personen zijn dat 112 banen (zie ook StatLine: Werkgelegenheid).

Van de werknemers heeft 8 procent een tweede baan. Tien jaar geleden was dat nog 6 procent. In een op drie gevallen is de tweede werkkring een baan als zelfstandige. Vrouwen en jongeren hebben relatief vaker een tweede baan (zie ook: StatLine: Werknemers: combibanen).

Meer mensen aan het werk

In 2015 waren 81 duizend mensen meer aan het werk dan een jaar eerder. Dat was een stijging van 0,9 procent. Het aantal werkzame personen kwam hierdoor uit op 8,8 miljoen. Het aantal werknemers steeg met 69 duizend, terwijl het aantal zelfstandigen toenam met 12 duizend. Deze ontwikkelingen komen in grote lijnen overeen met die van het aantal banen.
Tot de werkzame personen wordt iedereen gerekend die betaald werk doet bij een bedrijf of instelling of particulier huishouden in Nederland, ongeacht het aantal uren dat daarmee gemoeid is.
Overigens is het aantal mensen dat in de loop van het jaar gewerkt heeft veel groter dan het aantal mensen dat gemiddeld in het jaar gewerkt heeft. Iemand die maar een half jaar gewerkt heeft, telt voor het gemiddelde namelijk als een halve werkzame persoon. Veel mensen werken maar een deel van het jaar. Denk

bijvoorbeeld aan schoolverlaters of mensen die met pensioen gaan. Ook duren veel banen kort, waarna de houder van zo'n baan op zoek moet naar ander werk, wat vaak enige tijd kost.

De 8,8 miljoen werkzame personen die Nederland in 2015 telde, bezetten gemiddeld 9,9 miljoen banen. Zowel voltijdbanen als deeltijdbanen tellen mee. Gemiddeld heeft een baan een arbeidsduur gelijk aan 71 procent van een voltijdbaan. Anders gezegd: de gemiddelde baan is een baan van 0,71 vte. Hierdoor komt het arbeidsvolume uit op 7,0 miljoen arbeidsjaren.

De omvang van de werkgelegenheid kan ook gemeten worden op basis van het aantal feitelijk gewerkte uren. Niet-gewerkte uren als gevolg van vakantie, arbeidsduurverkorting, ziekte en dergelijke tellen hierbij niet mee, overwerkuren wel. In totaal werd 12,5 miljard uur gewerkt. Dat is gemiddeld 1 265 uur per baan. Doordat een aanzienlijke groep mensen in twee of meer banen werkzaam is, wordt gemiddeld 1 422 uur per jaar gewerkt. Mannen met betaald werk werken gemiddeld 1 654 uur per jaar, vrouwen 1 162 uur. Hierdoor wordt 61 procent van het totaal aantal gewerkte uren gemaakt door mannen en 39 procent door vrouwen (zie ook StatLine: Werkgelegenheid).

Werkstakingen

In 2015 waren er meer werkonderbrekingen dan in de voorgaande acht jaren, maar het totaal aantal verloren arbeidsdagen was betrekkelijk laag. Het werk werd 27 keer neergelegd, waarmee 48 duizend arbeidsdagen gemoeid waren. De meeste arbeidsdagen gingen verloren in de industrie, te weten 40 duizend.

StatLine: Werkstakingen.

3. Het aanbod van arbeid

De Nederlandse bevolking nam tussen 2014 en 2015 toe met 75 duizend personen tot bijna 17 miljoen (jaargemiddelde). De bevolking van 20 tot 65 jaar groeide maar met 5 duizend personen. Deze kleine toename is het saldo van omvangrijke stromen. Enerzijds komen er mensen bij vanwege leeftijd of immigratie, anderzijds stromen mensen uit vanwege leeftijd, emigratie of overlijden. Tot 2011 gold dat de bevolking van 20 tot 65 jaar voortdurend in omvang toenam. Doordat sindsdien de generatie van de naoorlogse geboortegolf de pensioengerechtigde leeftijd bereikt, gaat de bevolking van 20 tot 65 jaar uiteindelijk in omvang afnemen.

3.1 Bevolking van 20 tot 65 jaar

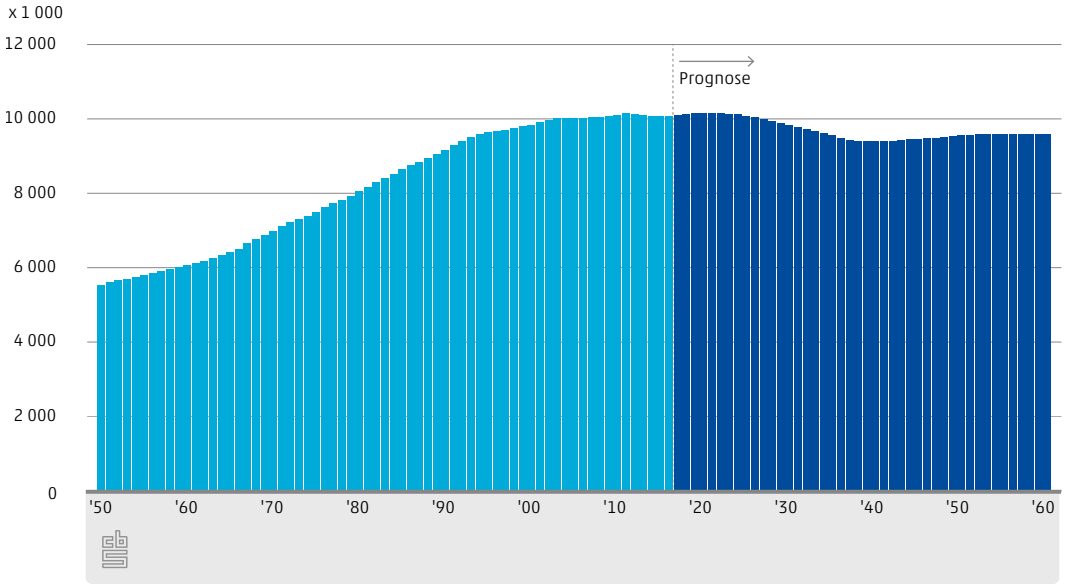

StatLine: Bevolking 1950–2016 en Bevolkingsprognose tot 2060.

3.2 In- en uitstroom bevolking van 20 tot 65 jaar (in duizendtallen) , 2015

StatLine: Bevolkingsstatistiek, Immigratie en emigratie en Overledenen.

In de bevolkingscijfers over de werkenden en de werklozen in Nederland gaat het om alle personen van 15 tot 75 jaar. In 2015 waren er volgens de Enquête beroepsbevolking (EBB) gemiddeld 12,7 miljoen mensen van 15 tot 75 jaar. Doordat de bevolking die woont in inrichtingen, instellingen en tehuizen bij de EBB buiten beschouwing wordt gelaten, is dit cijfer lager dan de uitkomsten van de bevolkingsstatistiek over deze leeftijdsgroep.

De beroepsbevolking is in 2015 met 34 duizend personen gegroeid tot 8,9 miljoen personen. Dit zijn mensen van 15 tot 75 jaar die betaald werk hebben (de werkzame beroepsbevolking), of recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn (de werkloze beroepsbevolking). De afgelopen tien jaar groeide de beroepsbevolking met gemiddeld 60 duizend personen per jaar.

Iets meer dan 70 procent van de bevolking van 15 tot 75 jaar wordt gerekend tot de beroepsbevolking. Niet al deze mensen zijn echter aan het werk. De netto-arbeidsparticipatie geeft aan welk deel van de bevolking van 15 tot 75 jaar betaald werk heeft. In 2015 was dat 65,4 procent. In 2008 was dat nog 67,9 procent.

3.3 Beroepsbevolking, mutatie t.o.v. een jaar eerder

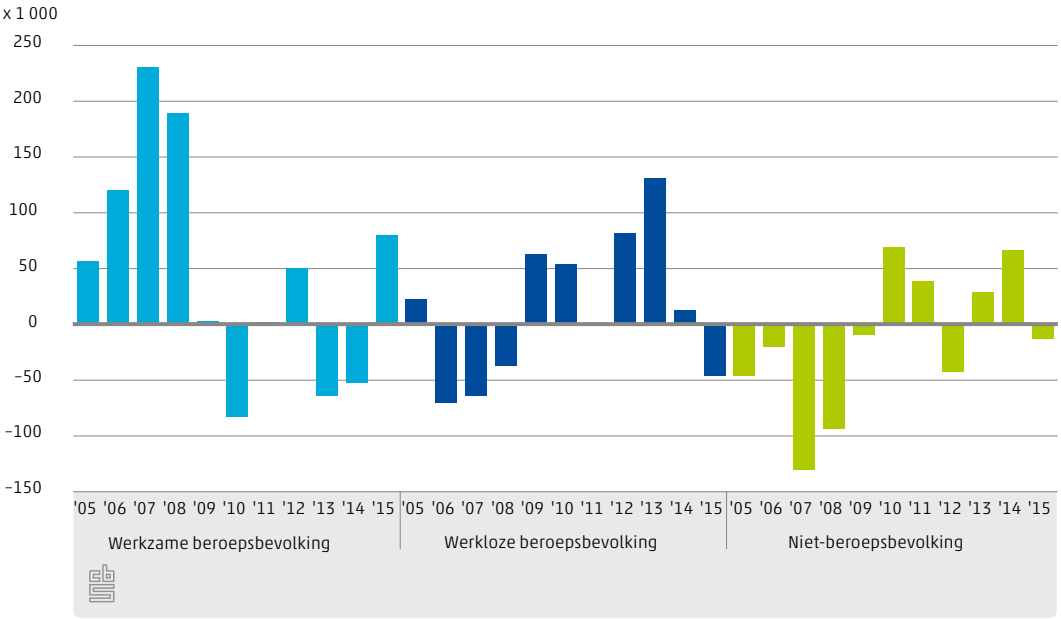

StatLine: Beroepsbevolking en Beroepsbevolking, jaarmutatie.

3.4 Bruto-arbeidsparticipatie in 2005 en 2015

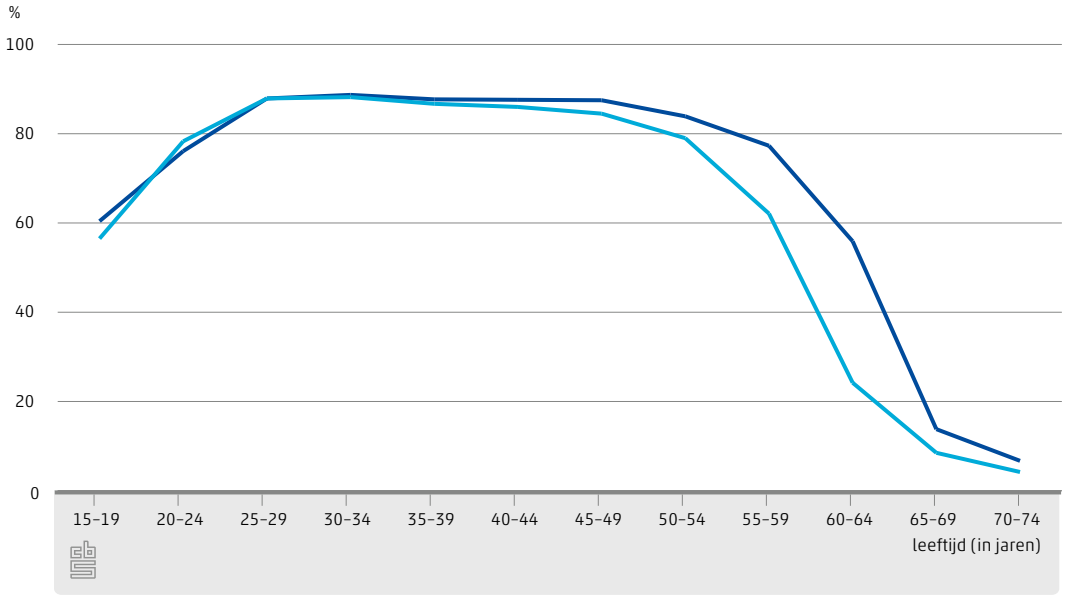

StatLine: Bruto-arbeidsparticipatie.

3.5 Bruto-arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen, 2015

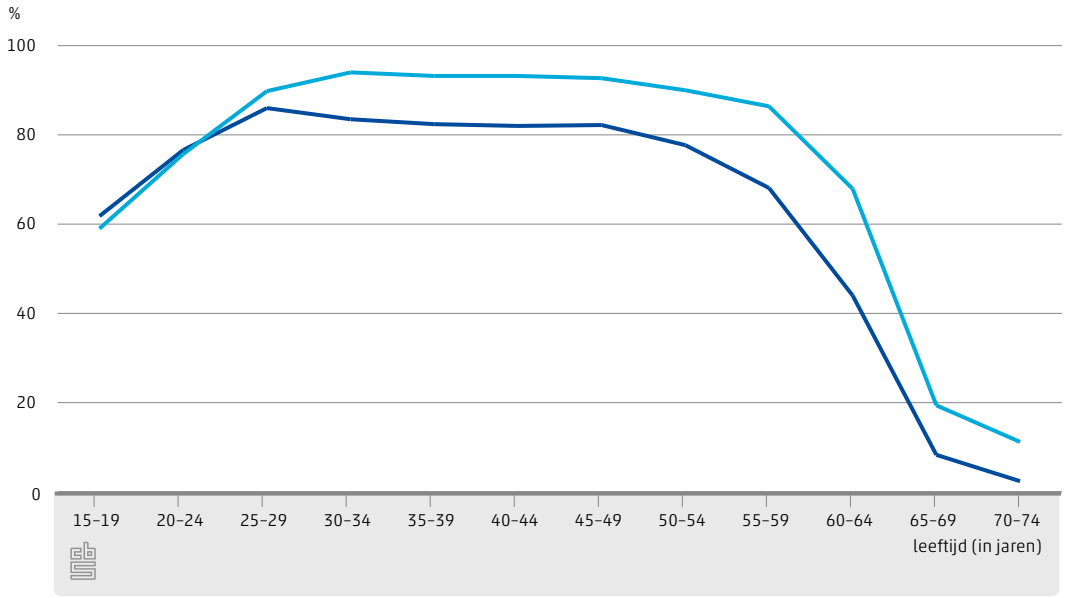

StatLine: Bruto-arbeidsparticipatie.

De mannelijke beroepsbevolking nam in 2015 met 7 duizend af tot 4,8 miljoen personen, terwijl de vrouwelijke beroepsbevolking toenam met 40 duizend tot 4,1 miljoen. De laatste tien jaar is de mannelijke beroepsbevolking per saldo met 170 duizend personen gegroeid, terwijl er 430 duizend vrouwen bij kwamen. Hierdoor steeg de bruto-arbeidsparticipatie van vrouwen de laatste tien jaar van 61 procent naar 65 procent. De bruto-arbeidsparticipatie van mannen was in 2015 vrijwel gelijk aan die van tien jaar geleden, namelijk ruim 75 procent.

Dat een steeds groter deel van de vrouwen betaald werk heeft of zoekt, blijkt ook uit de cijfers over de jongste personen op de arbeidsmarkt. Sinds 2010 is bij de personen van 15 tot 24 jaar de bruto-arbeidsparticipatie van vrouwen zelfs iets hoger dan die van mannen.
Sinds de jaren tachtig vertoont de arbeidsparticipatie een stijgende lijn. Een steeds groter deel van de bevolking van 15 tot 75 jaar behoort tot de beroepsbevolking. Deze stijging geldt vooral voor vrouwen. In de jaren vijftig en zestig werden vrouwen geacht te stoppen met betaald werk, zodra zij huwden.

Sindsdien is voor jongere generaties vrouwen betaald werk steeds meer de norm geworden, hoewel dit vaak deeltijdwerk is. Steeds meer vrouwen blijven nu ook na de geboorte van een kind werken. Voor elke jongere generatiegroep vrouwen geldt dat, bij dezelfde leeftijd, de arbeidsparticipatie op een aanmerkelijk hoger niveau ligt dan die van de oudere generatiegroep (zie ook StatLine: Netto-arbeidsparticipatie per geboortegeneratie). Dit doet vermoeden dat in de komende jaren de arbeidsparticipatie van de groep oudere vrouwen nog flink zal toenemen vanwege de gestage instroom van de jongere generaties met almaar hogere participatieniveaus.

Ook voor mannen geldt dat zij steeds vaker en langer doorwerken. In 2015 was 78 procent van de mannen van 55 tot 65 jaar aan het werk of werkloos. Tien jaar eerder was dat nog 57 procent. Hierbij speelt een rol dat regelingen voor vervroegde uittreding zijn ingetrokken of versoberd, zodat werknemers pas op latere leeftijd met pensioen kunnen. Vanaf 2013 wordt de AOW-leeftijd stapsgewijs verhoogd, waardoor mensen in 2021 vanaf 67 jaar AOW krijgen.

Steeds meer ouderen aan het werk

De laatste tien jaar is het aantal werkende zestigers gestegen van 247 duizend naar 658 duizend. Deze toename is voor een deel toe te schrijven aan demografische ontwikkelingen: er komen steeds meer mensen in deze

leeftijdsgroep. Maar ook de toenemende participatie van ouderen draagt hieraan bij. Ouderen werken steeds vaker en langer door.

Het totaal aantal zestigers is de laatste tien jaar toegenomen van 1,5 miljoen naar 2,1 miljoen mensen. Terwijl tien jaar geleden 16 procent van de zestigers betaald werk had, is dat nu 32 procent. De helft van de 60- tot 65-jarigen werkt, terwijl dat tien jaar eerder net een kwart was. Van de 65- tot 70-jarigen heeft inmiddels 13 procent betaald werk, waarvan bijna een kwart voltijd.

Zestigers met betaald werk

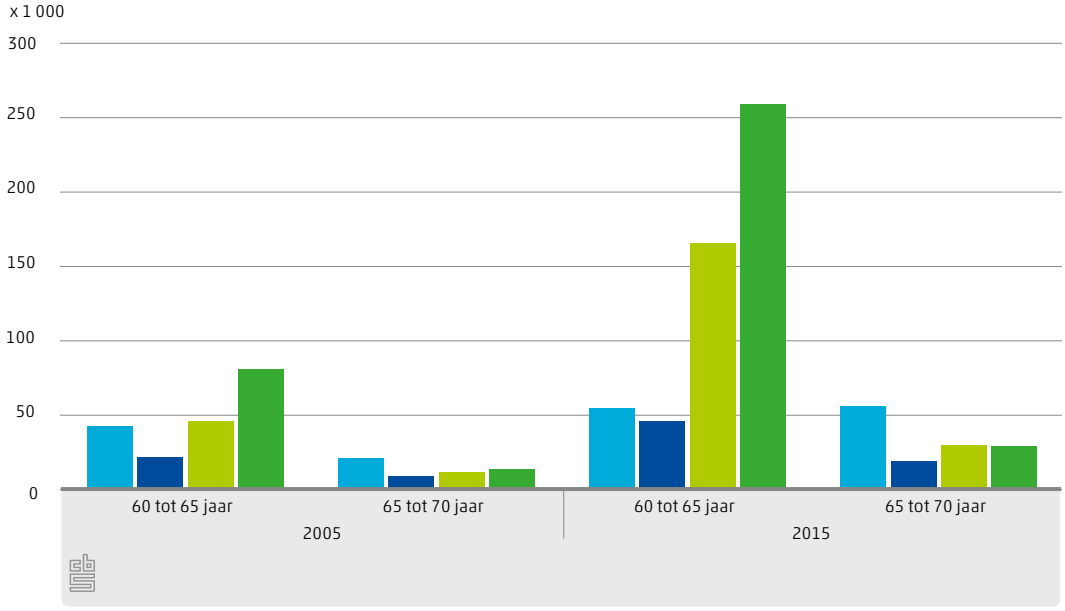

StatLine: Arbeidsdeelname ouderen.

De afgelopen tien jaar is de gemiddelde leeftijd waarop werknemers met pensioen gaan opgelopen van 61 jaar naar 64 jaar en 5 maanden (gegevens op basis van voornaamste inkomensbron; zie ook StatLine: Van arbeid naar pensioen).

Werkzame beroepsbevolking groeit met 80 duizend

In 2015 groeide de omvang van de werkzame beroepsbevolking met 80 duizend personen, tot 8,3 miljoen. In de eerste helft van 2016 zet deze groei zich voort. De groei volgde op twee jaren van krimp. In vergelijking met 2008 waren in 2015 nog steeds ruim 60 duizend mensen minder aan het werk.

De werkzame beroepsbevolking bereikte in februari 2009 zijn hoogste stand met, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, 8 439 duizend personen. In maart 2014 werd daarna de laagste stand gemeten (8 161 duizend). Per saldo waren 278 duizend personen minder aan het werk. Sindsdien is de omvang van de werkzame beroepsbevolking weer toegenomen, tot 8 391 duizend in juni 2016.

3.6 Werkzame beroepsbevolking, maandcijfers

StatLine: Werkzame beroepsbevolking, maandcijfers.

De werkzame beroepsbevolking wijkt af van de eerder in deze publicatie genoemde werkzame personen. De werkzame beroepsbevolking omvat alle personen van 15 tot 75 jaar die in Nederland wonen en betaald werk hebben, ongeacht in welk land gewerkt wordt. Bij de werkzame personen wordt daarentegen iedereen meegerekend die bijdraagt aan de productie in Nederland, ongeacht leeftijd, woonland of het aantal uur dat per week gewerkt wordt.

Iets meer dan de helft van de werkzame beroepsbevolking is man (54 procent). Ruim een derde van de werkzame beroepsbevolking is hoog opgeleid (hbo of wo). De helft werkt voltijd (51 procent) en ondanks het oplopend aandeel zelfstandigen, is nog steeds 83 procent werknemer. Binnen de groep werknemers heeft drie kwart een vaste arbeidsrelatie, terwijl een kwart een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd heeft óf een flexibel aantal uren per week werkt.
In 2015 werkten bijna 1 miljoen mensen minder dan twaalf uur per week. Dit zijn vooral jongeren. De afgelopen tien jaar is deze groep met een kleine baan met ruim 100 duizend toegenomen.

Als iedereen wordt meegerekend, dus ook mensen jonger dan 15 jaar en mensen ouder dan 75 jaar, blijkt dat de helft van de totale Nederlandse bevolking betaald werk heeft: 49,8 procent in 2015.

3.7 Het werkzame deel van de Nederlandse bevolking, 2015

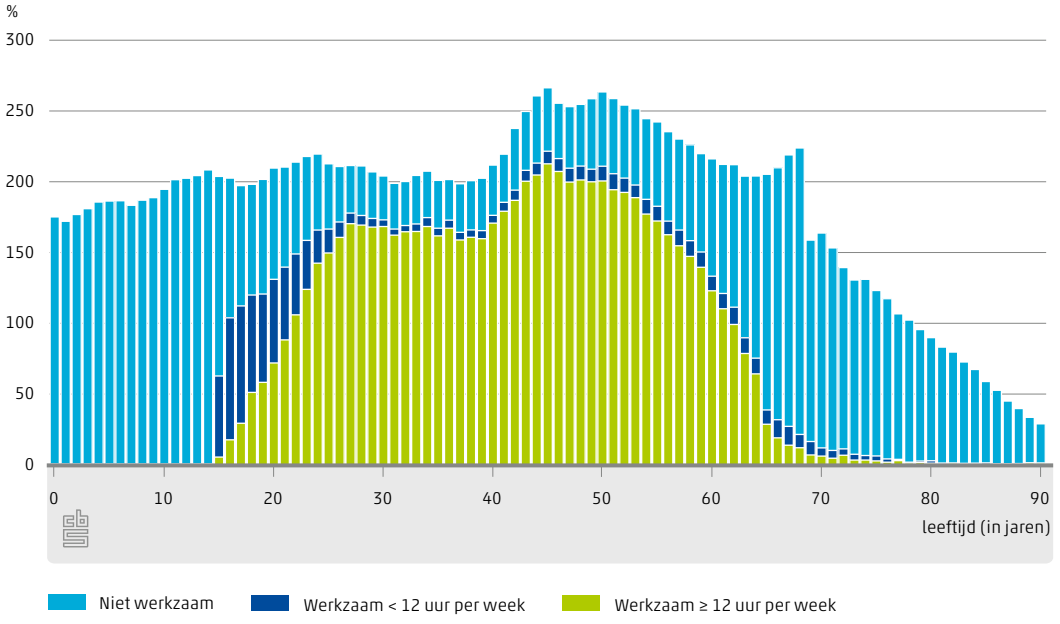

StatLine: Bevolkingsstatistiek en Beroepsbevolking.

3.8 Veranderingen in de samenstelling van de werkzame beroepsbevolking tussen 2008 tot 2015

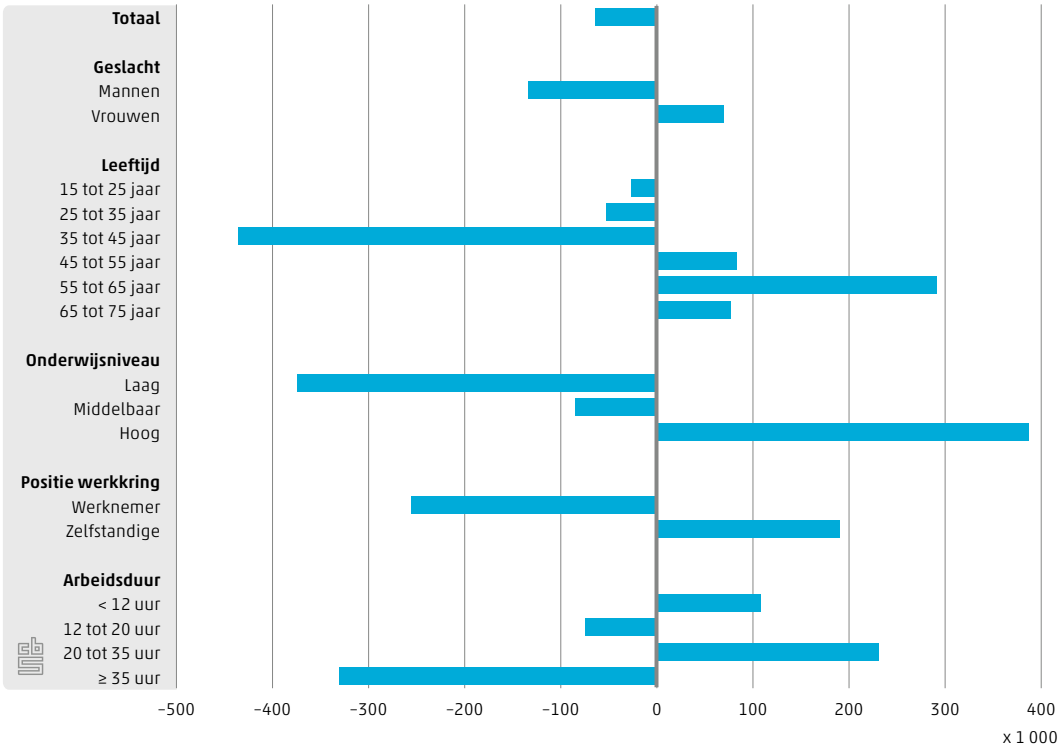

StatLine: Werkzame beroepsbevolking.

Zelfstandigen zonder personeel

In 2015 telde Nederland 1 022 duizend zelfstandigen zonder personeel. Sinds 2005 is hun aantal met de helft toegenomen. Het aantal zelfstandigen dat wel personeel in dienst heeft, vertoont daarentegen een licht dalende tendens, zodat nu drie kwart van alle zelfstandigen een zelfstandige zonder personeel is.

Zelfstandigen zonder personeel zijn voor het merendeel mannen, namelijk zes op de tien. Daarnaast zijn ze relatief vaak ouder dan andere werkzame personen: 58 procent is 45 tot 75 jaar, tegen 41 procent van de andere werkzame personen. Ook zijn hoger opgeleiden oververtegenwoordigd. Van de zelfstandigen zonder personeel is 42 procent hoger opgeleid, tegen 35 procent van de overige werkzame beroepsbevolking. Ze werken relatief vaker dan werknemers in de zakelijke dienstverlening, de cultuur, recreatie en overige diensten, de bouwnijverheid en de landbouw. Veel minder vaak dan

werknemers werken ze in de zorg, het openbaar bestuur, de industrie of de handel. Zelfstandigen mét personeel werken vaker in de handel, horeca of de financiële dienstverlening.

Een zelfstandige zonder personeel is iemand die als (hoofd)baan arbeid verricht voor eigen rekening of risico en geen mensen in dienst heeft. Dat kan in een eigen bedrijf of praktijk zijn, of als directeur-grootaandeelhouder. Overige zelfstandigen, zoals freelancers, worden ook tot de zelfstandigen zonder personeel gerekend. Drie kwart van de zelfstandigen zonder personeel biedt vooral eigen arbeid of diensten aan, terwijl een kwart vooral producten verkoopt of grondstoffen aanbiedt.

De term zzp'er ontstond toen aan het eind van de vorige eeuw steeds meer werknemers hun beroep niet meer gingen uitoefenen in loondienst, maar als eigen baas. Op die manier hebben zij meer vrijheid om zelf hun werkzaamheden in te richten en kunnen zij wellicht meer verdienen.

StatLine: Zelfstandigen zonder personeel en Zelfstandigen zonder personeel naar bedrijfstak.

Sinds kort worden ook vanuit de Inkomensstatistiek uitkomsten gepubliceerd over het aantal zzp'ers, zie StatLine: Zzp'ers o.b.v. de Inkomensstatistiek.

Het Dossier zzp omvat ook een rubriek met veelgestelde vragen over zzp'ers.

Mannenberoepen en vrouwenberoepen

Gemeten naar het aantal mannen of vrouwen dat werkzaam is in een bepaald beroep, is apothekersassistente hét vrouwenberoep bij uitstek: 97 procent van de werkenden met dit beroep is vrouw. Ook in veel andere medische/verzorgende beroepen is het aandeel vrouwen hoog.
Mannen domineren in de bouw en techniek. Machinemonteur is het beroep met relatief de meeste mannen (99,9 procent). Mannen werken naar verhouding vaker in vrouwenberoepen dan vrouwen in mannenberoepen. Bij de tien mannenberoepen is het aandeel vrouwen hooguit 2 procent, terwijl bij de tien vrouwenberoepen het aandeel mannen oploopt tot 17 procent.

Bij de indeling naar beroep worden 114 beroepsgroepen onderscheiden. Het beroep met de meeste werkzame personen is verkoopmedewerker detailhandel

(345 duizend personen). Hier is een op de drie personen een man. Het beroep met de meeste mannen is software- en applicatieontwikkelaar (205 duizend personen, waarvan 89 procent mannen). Het beroep met de meeste vrouwen is verzorgende (255 duizend personen, waarvan 94 procent vrouwen).

Vrouwenberoepen, 2015

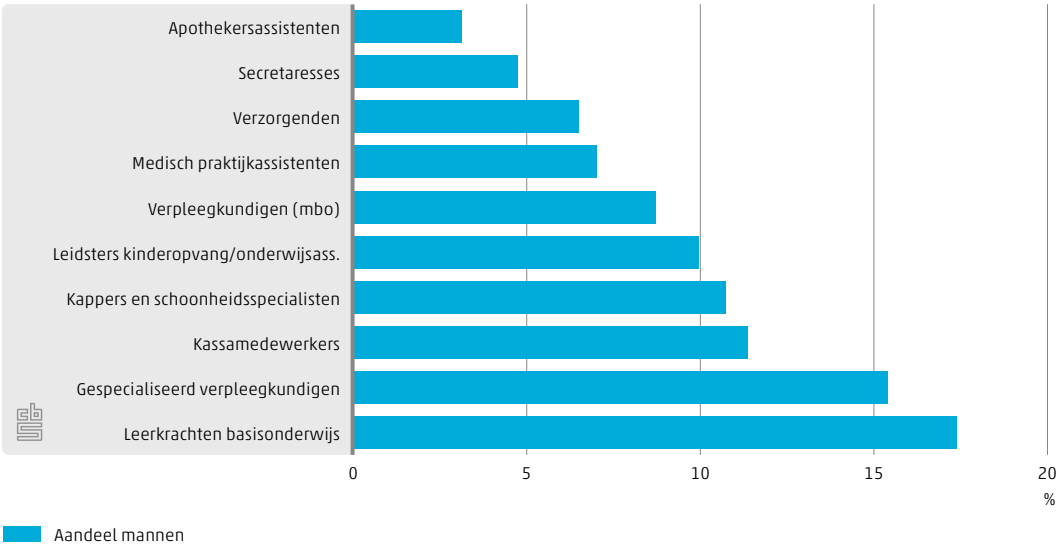

Mannenberoepen, 2015

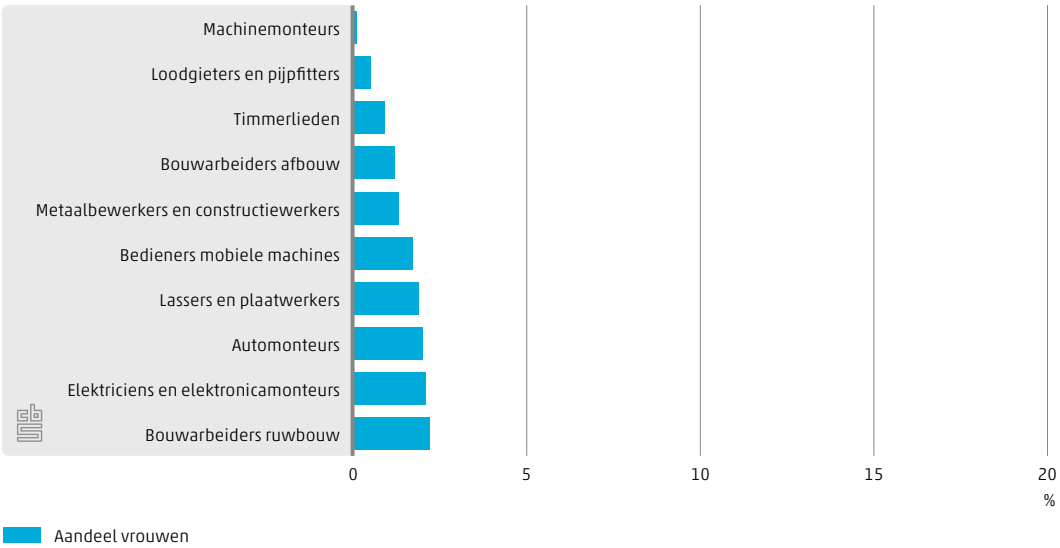

De werkgelegenheid is de laatste tien jaar het meest toegenomen voor de beroepsgroep sociaal werkers, groeps- en woonbegeleiders (+92 duizend). Ook het aantal software- en applicatieontwikkelaars is sterk toegenomen (+67 duizend); dit is nu de beroepsgroep geworden waar de meeste mannen werken.
Beroepsgroepen waar het aandeel vrouwen de laatste tien jaar sterk is toegenomen, zijn arts (van 41 naar 56 procent vrouwen) en bakker (18 → 32 procent). Ook docenten hoger onderwijs (35 → 48 procent) en leerkrachten basisonderwijs (73 → 83 procent) zijn steeds vaker vrouw.

StatLine: Werkzame beroepsbevolking naar beroep.

Anderhalf miljoen keer: man werkt voltijd, partner werkt deeltijd

Nederland telt 3 920 duizend paren waarvan beide partners in de leeftijdsklasse van 15 tot 75 jaar vallen (uitgezonderd de institutionele bevolking). Hieronder verstaat CBS twee personen die bij elkaar horen op basis van huwelijk, partnerschapsregistratie of samenwoonrelatie. Bij 58 procent van de stellen zijn beide partners werkzaam, bij 25 procent is één van de partners werkzaam en bij 17 procent werken beiden niet. Bij 11 procent van alle stellen werken beiden voltijd. De combinatie die het vaakst voorkomt is een voltijd werkende man met een partner die deeltijd werkt (38 procent van alle stellen).

Hoe vaak zijn beide partners werkzaam in 2015?

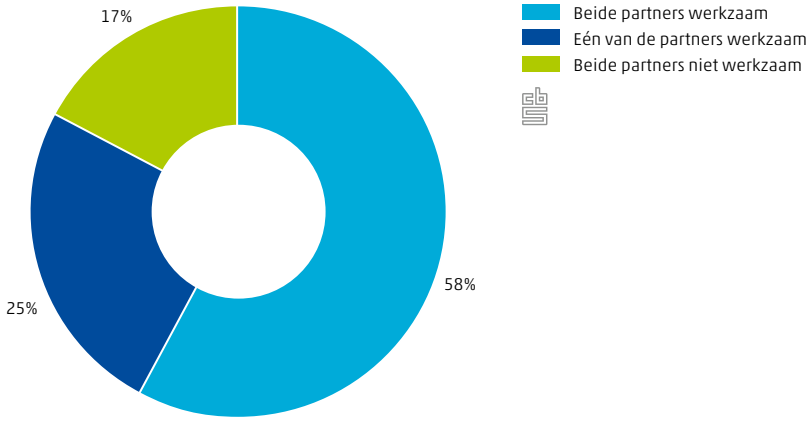

StatLine: Arbeidsdeelname paren.

Gemiddeld 10 jaar werkzaam bij huidige werkgever

De werkzame beroepsbevolking was in 2015 gemiddeld 10 jaar werkzaam bij de huidige werkgever of in het eigen bedrijf. Een op de zes werkte zelfs twintig jaar of langer bij hetzelfde bedrijf, terwijl een even grote groep nog geen jaar bij zijn huidige bedrijf werkt. Logischerwijs ligt de anciënniteit hoger bij ouderen: 55-plussers zijn gemiddeld 19 jaar werkzaam bij hetzelfde bedrijf.

StatLine: Werkzame beroepsbevolking: anciënniteit.

Ziekteverzuim: 4 procent

In 2015 bedroeg het ziekteverzuimpercentage van werknemers in Nederland 3,9 procent. Sinds 2013 is het ziekteverzuim lager dan 4 procent. Rond 2000 bedroeg het nog 5,5 procent. Het ziekteverzuim is meestal het hoogst in het eerste kwartaal en het laagst in het derde kwartaal. Ook verschilt het ziekteverzuim per bedrijfstak. Het ziekteverzuim was in 2015 het hoogst bij het openbaar bestuur (5,1 procent), de zorg (5,0 procent) en het onderwijs (4,9 procent). In de commerciële dienstverlening ligt het ziekteverzuim beduidend lager. In de horeca was het verzuim met 2,0 procent het laagst. In deze bedrijfstak werken veel jonge mensen en ook veel oproepkrachten.

StatLine: Ziekteverzuim van werknemers.

Arbeidsongevallen

In 2015 heeft 3 procent van de werknemers een ongeval gehad door of tijdens de uitoefening van het werk. Ongevallen die plaatsvinden onderweg van of naar het werk tellen hierbij niet mee. In ruim de helft van de gevallen leidde het arbeidsongeval niet tot arbeidsverzuim.
Werknemers in de horeca hebben relatief het vaakst te maken met een arbeidsongeval, maar ook in de bouwnijverheid en de industrie komen relatief veel arbeidsongevallen voor.

StatLine: Arbeidsongevallen werknemers.

Of iemand tot de werkzame of de werkloze beroepsbevolking behoort, wordt afgeleid uit de antwoorden in de Enquête beroepsbevolking. Hierin wordt ook gevraagd hoe iemand de eigen maatschappelijke positie zelf ziet. Bij de werkzame beroepsbevolking vindt 83 procent de omschrijving 'werkend' het beste bij zich passen, terwijl 10 procent zichzelf op de eerste plaats als scholier of student ziet. Vooral mensen met een kleine baan beschouwen zichzelf vaak niet in de eerste plaats als 'werkend'. Pas vanaf een arbeidsduur van 13 uur per week ziet de meerderheid van de mensen zichzelf op de eerste plaats als 'werkend'. Mensen die korter werken, beschouwen zichzelf in meerderheid als scholier of student. Binnen de werkloze beroepsbevolking ziet bijna twee derde zichzelf in de eerste plaats als 'werkloos'; 19 procent kiest voor scholier of student, 7 procent voor huisvrouw of huisman en 11 procent voor iets anders.

Minder werklozen

In 2015 waren er gemiddeld 614 duizend personen werkloos. Dat is 46 duizend minder dan in het voorafgaande jaar. In 2008, het jaar dat de financiële crisis begon, waren er gemiddeld 318 duizend werklozen, wat neerkomt op 3,7 procent van de beroepsbevolking. In 2014 was het werkloosheidspercentage opgelopen tot 7,4 procent van de beroepsbevolking, in 2015 daalde dit naar gemiddeld 6,9 procent.

De werkloze beroepsbevolking bereikte sinds het begin van deze eeuw eerst een hoogste punt in mei 2005. Toen waren er, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, 500 duizend personen werkloos. Daarna daalde de werkloosheid gestaag tot in 2008. In augustus 2008 was de werkloosheid gedaald tot 310 duizend personen (gecorrigeerd voor seizoensinvloeden). Vervolgens liep de werkloosheid in anderhalf jaar snel op tot 444 duizend. In 2010–2011 leek de arbeidsmarkt aan te trekken en liep de werkloosheid enigszins terug. De grote stijging begon pas daarna, toen de economische crisis doorzette. In februari 2014 bereikte het aantal werklozen de hoogste stand, met 699 duizend werklozen. Vervolgens daalt de werkloosheid gestaag, tot 550 duizend in juni 2016.

In 2015 waren er in vergelijking met een jaar eerder 30 duizend mannen minder werkloos en 16 duizend vrouwen. Gemiddeld waren er meer mannen werkloos (313 duizend) dan vrouwen (301 duizend). Doordat de mannelijke beroepsbevolking echter groter is dan de vrouwelijke, was het werkloosheidspercentage bij de mannen lager dan bij vrouwen. De werkloosheid onder mannen bedroeg in 2015 gemiddeld 6,5 procent en onder vrouwen 7,3 procent.

3.9 Werkloze beroepsbevolking, maandcijfers

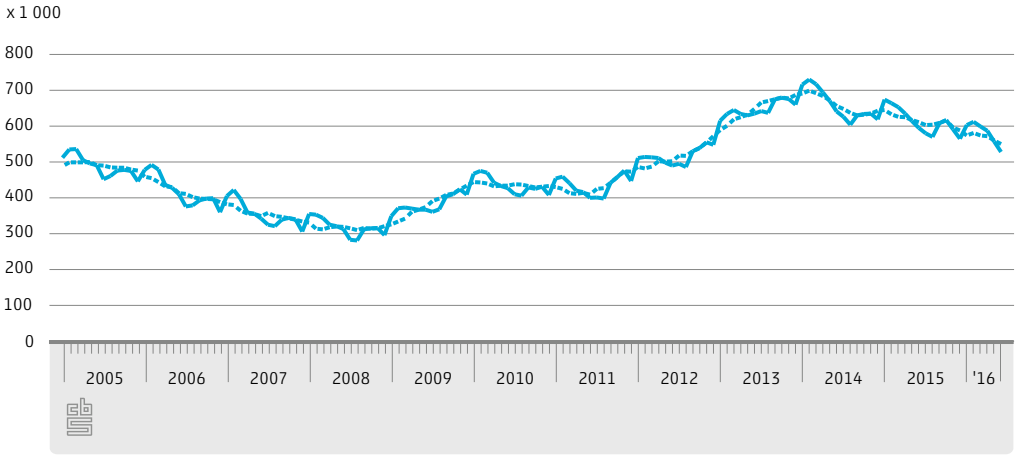

Werkzame beroepsbevolking Werkzame beroepsbevolkings, seizoensgecorrigeerd

StatLine: Werkloze beroepsbevolking, maandcijfers.

3.10 Samenstelling werkloze beroepsbevolking in 2008 en 2015

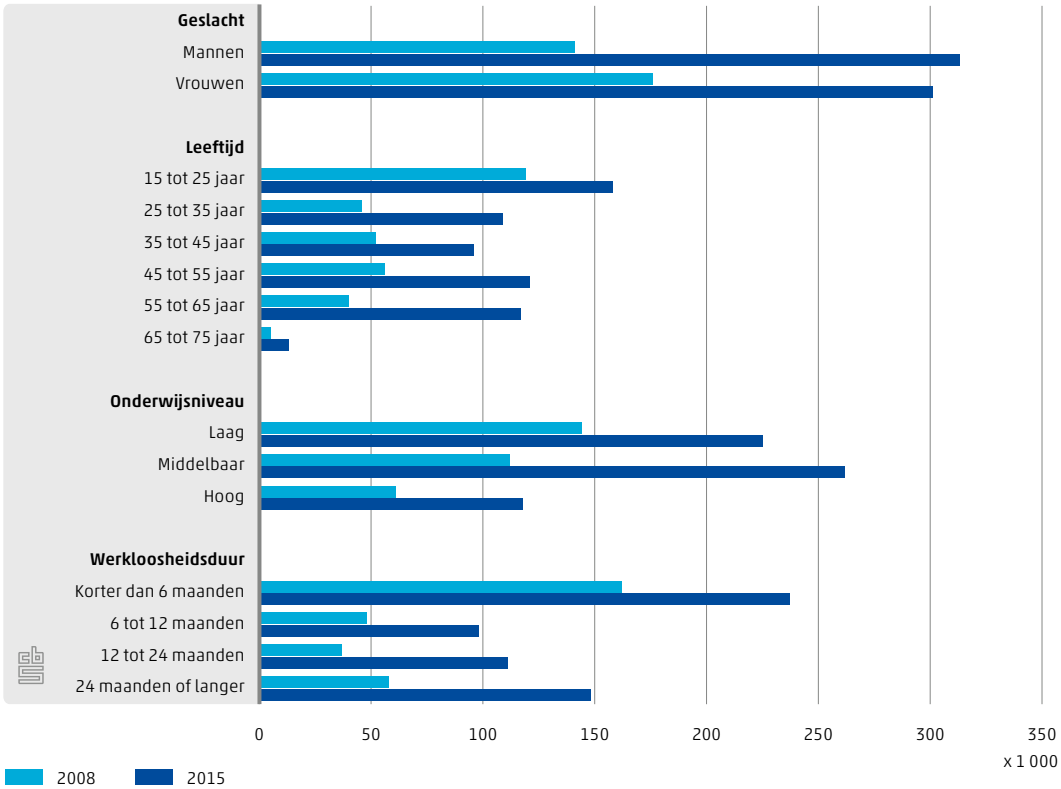

StatLine: Werkloze beroepsbevolking.

Zoals gebruikelijk was de werkloosheid onder jongeren (15 tot 25 jaar) relatief hoog, namelijk 11 procent van de beroepsbevolking. Bij jongeren speelt de overgang van school naar werk een rol. Dit gaat vaak gepaard met een periode van werkloosheid. Van de beroepsbevolking van 25 tot 45 jaar was 5,6 procent werkloos. Het laagst was de werkloosheid bij mannen van 35 tot 45 jaar (4,4 procent). Verder is het werkloosheidspercentage voor laag opgeleiden (11 procent) fors hoger dan voor hoger opgeleiden (4 procent).

Bijna 4 miljoen mensen staan buiten de beroepsbevolking

De niet-beroepsbevolking kromp in 2015 met 13 duizend tot 3,8 miljoen personen. Hiervan wilden 3,1 miljoen personen geen betaald werk. Ook degenen die wel willen werken, maar aangeven niet te kunnen werken worden tot deze groep gerekend. Bijna de helft kan of wil niet werken wegens vut, pensioen of hoge leeftijd. Dit zijn vooral 65-plussers. Andere redenen om geen betaald werk te willen of kunnen hebben, zijn opleiding of studie, ziekte of arbeidsongeschiktheid en zorg voor gezin of huishouden. Jongeren wijzen vooral op een opleiding of studie. Bij 25- tot 65-jarigen speelt relatief vaak dat zij niet kunnen werken

3.11 Personen die niet willen of kunnen werken naar reden en leeftijd, 2015

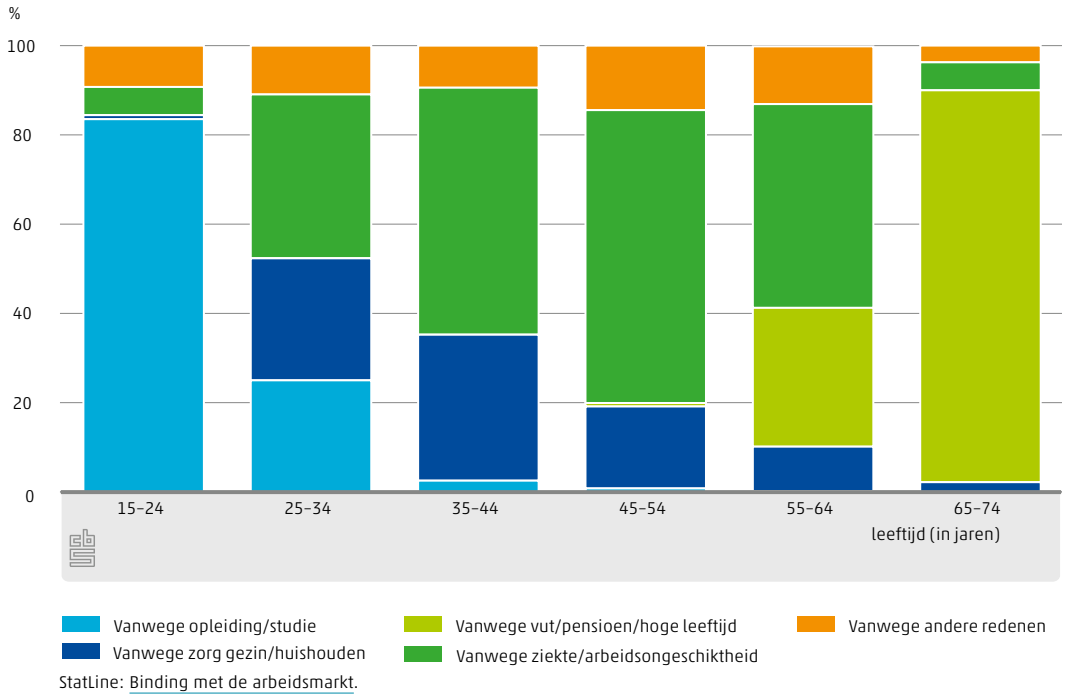

StatLine: Binding met de arbeidsmarkt.

vanwege ziekte of arbeidsongeschiktheid. Verder wijzen 25- tot 45-jarigen, voornamelijk vrouwen, vaak op zorgtaken voor het gezin of huishouden.

De groep 15- tot 65-jarigen die niet willen of kunnen werken is de laatste tien jaar afgenomen met 579 duizend tot 1,6 miljoen. Het aantal mensen, met name vrouwen, die vanwege zorgtaken niet willen of kunnen werken is gehalveerd tot 232 duizend. Ook het aantal mensen van 55 tot 65 jaar die niet kunnen of willen werken wegens vut, pensioen of hoge leeftijd is meer dan gehalveerd (zie ook StatLine: Binding met de arbeidsmarkt).

3.12 Binding van de bevolking met de arbeidsmarkt, 2015

(tussen haakjes staat de mutatie tussen 2014 en 2015)

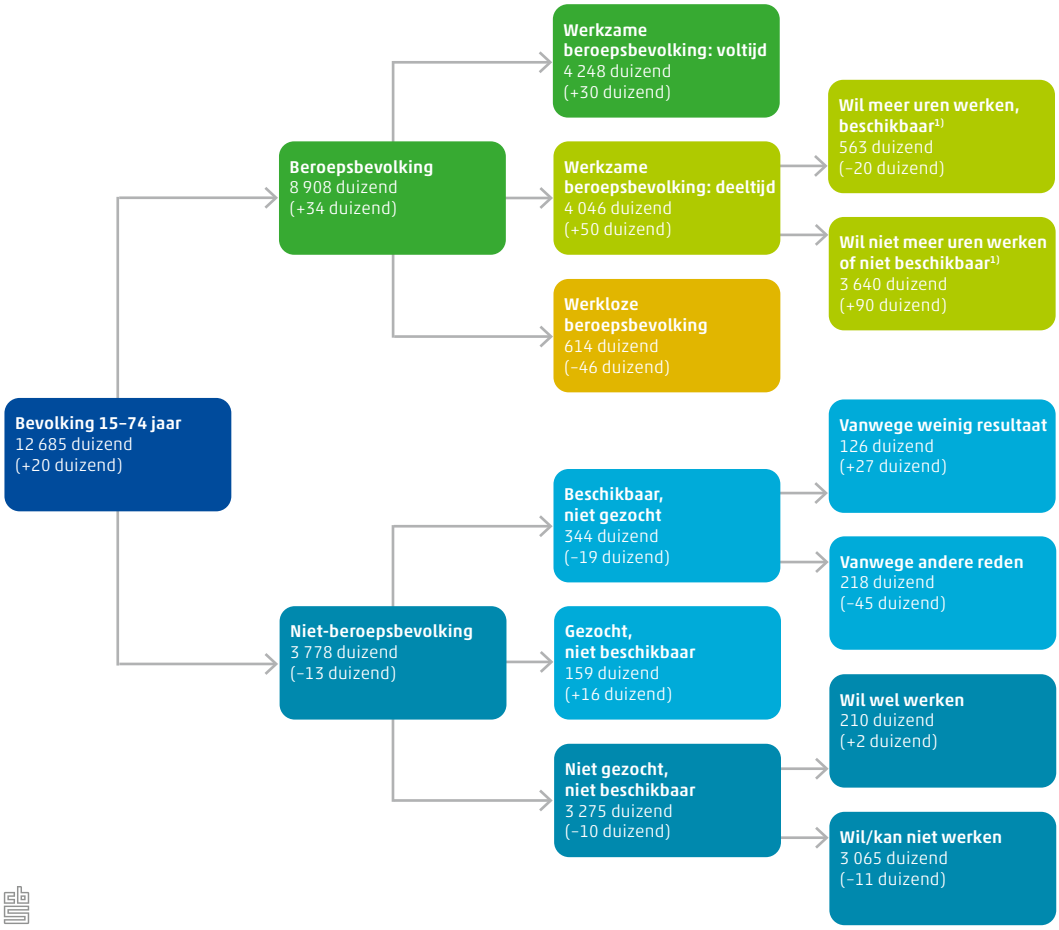

1) Deze cijfers hebben betrekking op alle personen die in hun eerste werkkring in deeltijd werken. Aangezien iemand meerdere werkkringen kan hebben, is de optelsom van beide cijfers niet gelijk aan het totaal aantal deeltijders in de werkzame beroepsbevolking.

StatLine: Binding met de arbeidsmarkt en Meer of minder willen werken.

Onbenut arbeidsaanbod

In 2015 telde Nederland ruim 1,1 miljoen mensen die geen betaald werk hebben, maar wel beschikbaar zijn voor werk of hiernaar hebben gezocht. Hiervan worden 614 duizend mensen tot de werklozen gerekend. Zij hadden geen betaald werk, maar waren wel op zoek naar werk én konden direct starten. Daarnaast waren er echter ook nog 503 duizend mensen zonder baan die werk zochten, maar die niet direct konden starten óf wel direct konden starten maar niet naar werk zochten. Deze totale groep van 1,1 miljoen wordt aangeduid als het onbenut arbeidsaanbod zonder werk. Het onbenut arbeidsaanbod is vergeleken met 2008 met 457 duizend personen toegenomen. Vooral het aantal werklozen is fors gestegen.

Daarnaast zijn er mensen die werken, maar graag het aantal uren zouden willen uitbreiden. In 2015 bedroeg het aantal mensen die dit zouden willen en hiervoor ook beschikbaar waren 563 duizend personen (7 procent van de werkzame beroepsbevolking).

Arbeidsmarktdynamiek

Van de personen die in 2014 werkloos waren, was 34 procent een jaar later nog steeds werkloos, of opnieuw. Bijna 39 procent van de werklozen was een jaar later aan het werk en 27 procent behoorde niet meer tot de beroepsbevolking. Ook mensen die eerder niet tot de beroepsbevolking behoorden – bijvoorbeeld omdat ze niet naar werk zochten of niet beschikbaar waren voor de arbeidsmarkt – maken de overstap naar werk.
Tussen 2014 en 2015 gingen 396 duizend personen op die manier aan het werk, dus vanuit een positie waarin ze volgens de definitie niet werkloos waren. In aantallen is dit zelfs meer dan de groep mensen die vanuit de werkloze beroepsbevolking naar de werkzame beroepsbevolking ging; dat waren 255 duizend personen.

Werkloze jongeren maakten vaker de overstap naar werk dan ouderen. Bijna de helft van de personen van 15 tot 45 jaar die in 2014 werkloos waren, behoorde een jaar later wel tot de werkzame beroepsbevolking. Van de werklozen van 45 tot 75 jaar was na een jaar een kwart weer aan het werk. Verder lukte het hoger opgeleide werklozen vaker de stap naar werk te maken dan lager opgeleiden (49 procent tegen 33 procent).

Van de werkzame beroepsbevolking uit 2014 was in 2015 ruim 2 procent werkloos geworden en bijna 5 procent uitgestroomd naar de niet-beroepsbevolking. Bij vrouwen is de uitstroom uit de werkzame beroepsbevolking groter dan bij mannen (8 procent tegen 6 procent), vooral in de richting van de niet-beroepsbevolking. Ook onder jongeren tot 25 jaar is de uitstroom veel groter dan gemiddeld (14 procent), vooral als gevolg van uitstroom naar de niet-beroepsbevolking. De uitstroom vanuit werk bij werknemers met een vaste arbeidsrelatie bedroeg 5 procent. Van de personen met een flexibel dienstverband was 15 procent één jaar later niet werkzaam.

Door de economische crisis nam vanaf 2008 vooral de stroom van werk naar werkloos toe. Van de personen die in 2007 tot de werkzame beroepsbevolking behoorden, was een jaar later 1,2 procent werkloos. Vervolgens is dit opgelopen tot 3,0 procent in 2013.

Bij de Enquête beroepsbevolking wordt de arbeidsmarktpositie van personen op verschillende momenten gemeten. Na een eerste meting wordt twaalf maanden later weer de arbeidsmarktpositie vastgesteld, zodat de verandering gemeten wordt die zich per saldo in deze periode voordoet (het gaat hier dus niet om alle veranderingen die zich gedurende het jaar voordoen). Tussen 2014 en 2015 veranderde 13 procent van de bevolking van arbeidsmarktpositie. Jongeren zijn veel dynamischer (31 procent) dan ouderen.

Arbeidsmarktdynamiek (15-74 jaar), 2014-2015[1)]

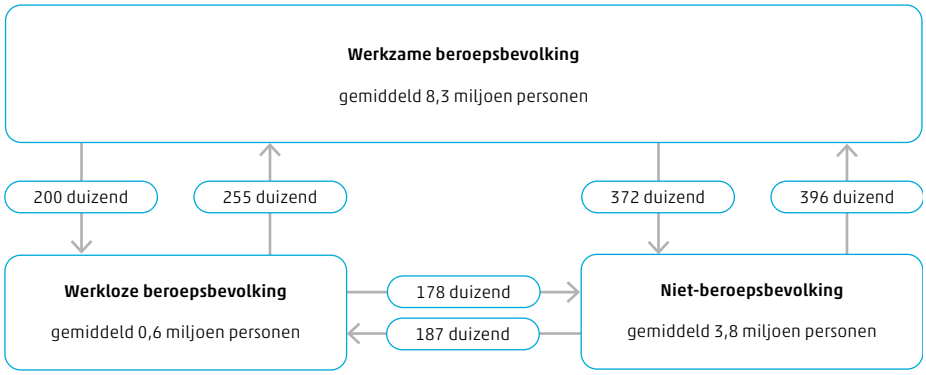

[1)] De gemiddelde aantallen personen betreffen 2015. De stromen tussen de drie arbeidsmarktposities zijn de transities tussen 2014 en 2015.

StatLine: Wisselingen arbeidspositie.

Arbeidsmarkt regionaal

Veel arbeidsmarktcijfers zijn ook per regio bekend. Hieruit blijkt bijvoorbeeld dat het werkloosheidspercentage in 2015 het hoogst was in Rotterdam (12 procent) en het laagst in de gemeenten Molenwaard en Schiermonnikoog (beiden 4,3 procent). En dat Schiermonnikoog in december 2014 het kleinste aantal banen van werknemers had van alle gemeenten (440 banen), terwijl Amsterdam met 569 duizend banen van werknemers aan kop gaat.

Meer cijfers:
- **Vacatures per provincie**
- **Werkzame en werkloze beroepsbevolking per woongemeente**
- **Banen van werknemers: werkgemeente x bedrijfstak**
- **Banen van werknemers: woonregio x werkregio**
- **Werkgelegenheid en productie per werkregio**
- **Gemiddeld inkomen van personen per woongemeente**
- **Personen met een uitkering per woongemeente.**

Arbeidsmarkt internationaal

Eurostat, het Europees Bureau voor de Statistiek, publiceert onder meer voor alle EU-landen:
- **Vacatures**
- **Werkzame personen**
- **Gewerkte uren en banen per bedrijfstak**
- **Werkloosheidspercentage**
- **Beroepsbevolking (20–64 jaar)**
- **Aandeel deeltijd binnen werkzame beroepsbevolking (20–64 jaar)**
- **Arbeidskosten per gewerkt uur**
- **Labour cost index**
- **Loonstructuuronderzoek**
- **Gestandaardiseerd inkomen.**

Door de ILO worden cijfers gepubliceerd over alle landen in de wereld (zie www.ilo.org).

4. Lonen en loonkosten

Loonstijging weer boven de inflatie

De brutolonen, zoals vastgelegd in cao's, namen in 2015 toe met gemiddeld 1,4 procent. Voor het eerst in vijf jaar tijd lag de cao-loonstijging boven de inflatie, die in 2015 op 0,6 procent uitkwam. Sinds 2010 zijn de cao-lonen met 6,1 procent toegenomen, terwijl de inflatie 9,2 procent bedroeg. Tussen 2000 en 2010 stegen de cao-lonen nog met gemiddeld 2,4 procent per jaar, terwijl de inflatie gemiddeld 2,0 procent bedroeg.
De lage cao-loonstijging is een rechtstreeks gevolg van de financiële crisis, waardoor de toestand op de arbeidsmarkt snel verslechterde. Begin 2011 was de gemiddelde cao-loonstijging afgenomen tot 1,0 procent. Sindsdien schommelt deze rond de 1 procent per jaar. In de eerste helft van 2016 loopt de cao-loonstijging op tot 1,8 procent.

De brutolonen van werknemers per gewerkt uur stegen in 2015 met 2,5 procent, terwijl zij in het voorgaande jaar daalden. In deze cijfers is ook de loonontwikkeling inbegrepen van werknemers die niet onder een cao vallen. De daling van de gemiddelde lonen in 2014 was de eerste sinds 1998. In de periode 2000–2010 stegen de lonen nog met gemiddeld 3,0 procent per jaar.

4.1 Loonontwikkeling en inflatie

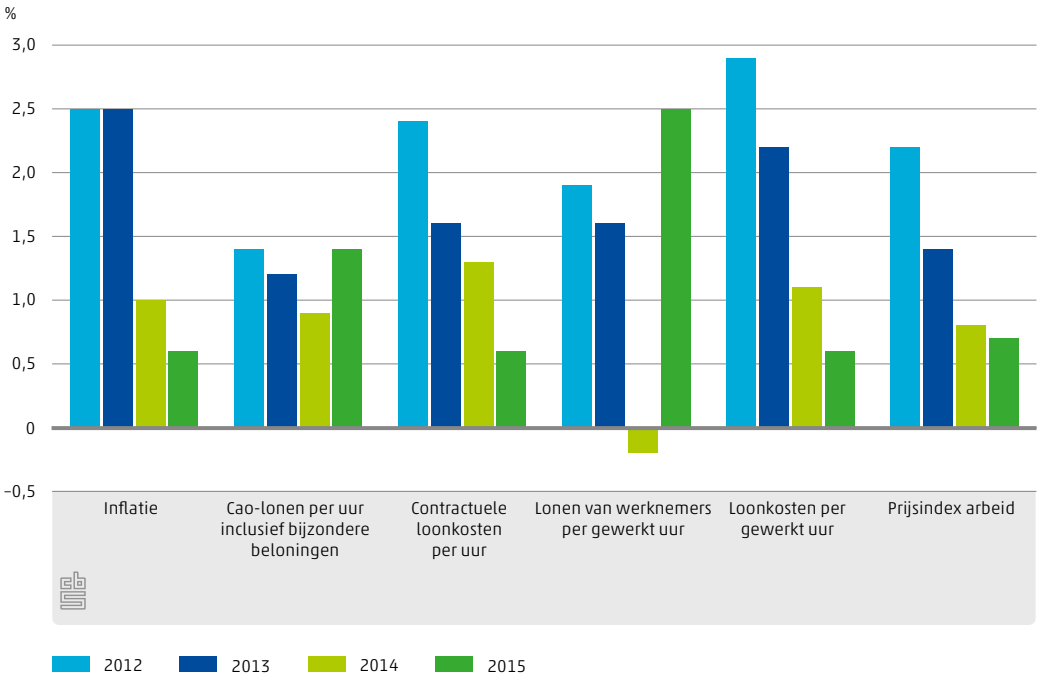

StatLine: Inflatie, Cao-lonen en contractuele loonkosten, Lonen en loonkosten en Prijsindex arbeid.

Bovenop de brutolonen komen de sociale premies ten laste van de werkgevers. Verschillende premies daalden in 2015, de pensioenppremies het meest, zodat de sociale premies ten laste van de werkgevers per gewerkt uur met ruim 5 procent afnamen.
Alle looncijfers hebben alleen betrekking op werknemers; het inkomen van zelfstandigen wordt niet gezien als loon, maar als gemengd inkomen uit arbeid, waartoe ook de winst uit bedrijfsvoering behoort.

4.2 Cao-lonen en inflatie

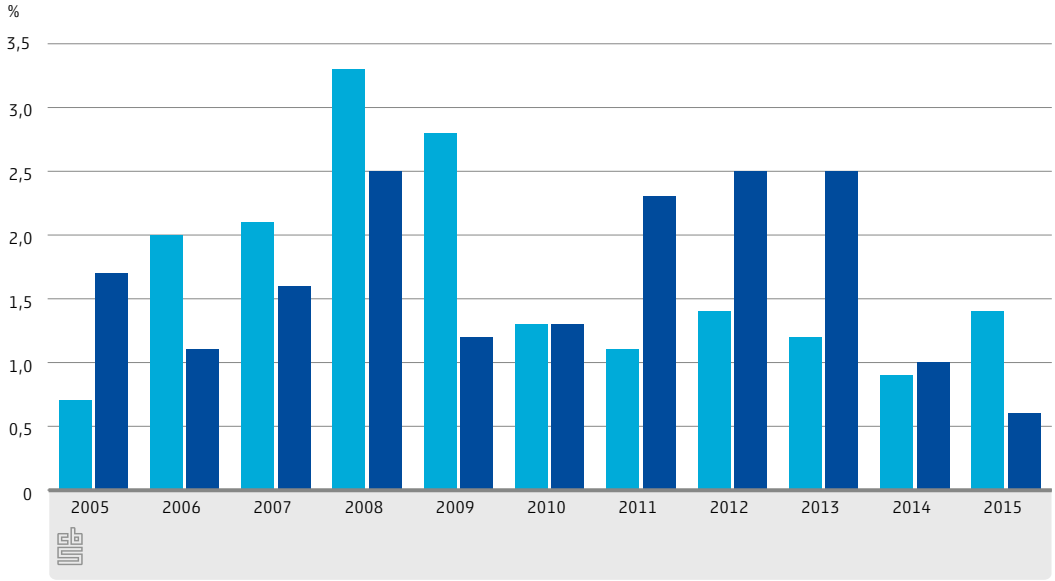

StatLine: Cao-lonen en contractuele loonkosten, Cao-lonen en contractuele loonkosten (2000=100) en Inflatie.

Leden vakverenigingen

Bij de cao-onderhandelingen worden de werknemers meestal vertegenwoordigd door de vakbonden. In 2015 waren ruim 1,7 miljoen mensen lid van een vakvereniging. De FNV is met bijna 1,1 miljoen leden de grootste. Rond de eeuwwisseling waren nog ruim 1,9 miljoen mensen lid.

StatLine: Leden van vakverenigingen.

De totale loonkosten bedroegen in 2015 ruim 330 miljard euro. Dat is de optelsom van 261 miljard euro aan brutolonen, 71 miljard euro aan sociale premies ten laste van werkgevers en 0,2 miljard euro aan eindheffingen, verminderd met 1,4 miljard euro aan loonkostensubsidies. De loonkosten stegen in 2015 met 3,2 miljard euro (1 procent). Dit cijfer is opgebouwd uit een stijging van de lonen (7,3 miljard euro), een afname van de sociale premies ten laste van werkgevers (–3,5 miljard euro), een afname van de eindheffingen (–0,7 miljard euro) en een daling van de loonkostensubsidies (–0,1 miljard euro). De eindheffingen namen af door het aflopen van de crisisheffing voor werkgevers die werknemers in dienst hadden met een loon uit tegenwoordige dienstbetrekking van meer dan 150 duizend euro. Doordat het aantal banen van werknemers steeg, nam ook het totale volume aan gewerkte uren van werknemers toe met 0,4 procent. Hierdoor stegen de loonkosten per gewerkt uur met 0,6 procent. Dit was de kleinste stijging in twintig jaar.

Opbouw arbeidskosten

Voor iedere euro die werknemers netto verdienen, moet de werkgever het dubbele betalen. Een groot deel van wat de werkgever betaalt, gaat op aan sociale zekerheid. Daarnaast wordt loonbelasting en premie volksverzekeringen ingehouden.

Het overgrote deel van de totale arbeidskosten heeft te maken met de beloning van individuele werknemers. Slechts 3 procent van de arbeidskosten zijn kosten die de werkgever voor al zijn werknemers tezamen maakt. Het gaat hierbij om de kosten die gemaakt worden voor scholing, de exploitatie van kantines en de werving en selectie van personeel.

Loonkosten = arbeidskosten -/- overige arbeidskosten

Loonkosten zijn de kosten die direct samenhangen met de beloning van de individuele werknemers. In 2015 bedroegen de loonkosten ruim 330 miljard euro. Na aftrek van eindheffingen en bijtelling van de loonkostensubsidies resulteert de beloning van werknemers: 332 miljard euro.

Beloning van werknemers = loonkosten + loonkostensubsidies -/- eindheffingen

De beloning van werknemers valt uiteen in twee delen: de lonen en de sociale premies ten laste van werkgevers.

Loonkosten in 2015 (in mln euro)

Lonen van werknemers	261 220
Sociale premies t.l.v. werkgevers	70 578
Pensioenpremies t.l.v. werkgevers	24 615
Zorgverzekeringswet (ZVW)	14 176
Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA, Whk)	12 081
Werkloosheidswet (WW, WKO)	7 876
Uitvoeringswet voor de Overheid (UFO)	689
Toegerekende sociale premies t.l.v. werkgevers	11 141
Beloning van werknemers	331 798
Eindheffingen	208
Loonkostensubsidies (–)	1 445
Loonkosten	330 561

Brutoloon = beloning van werknemers -/- sociale premies ten laste van werkgevers

Nettoloon = brutoloon -/- loonbelasting/premie volksverzekeringen -/- werknemerspremie pensioen -/- ingehouden bijdrage ZVW

Opbouw arbeidskosten, 2015

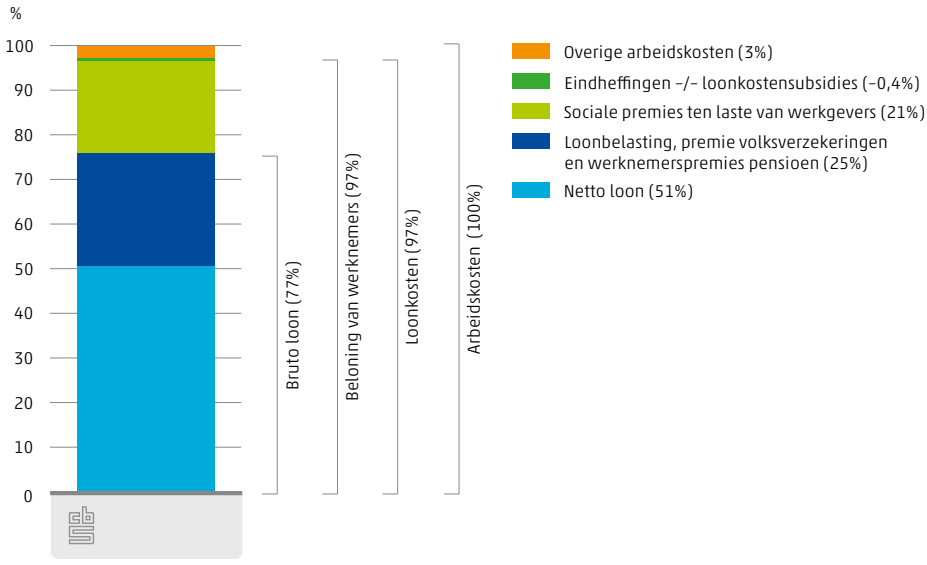

De gemiddelde loonkosten per gewerkt uur kwamen in 2015 uit op ruim 33 euro. De gemiddelde loonkosten per gewerkt uur waren het hoogst in de bedrijfstak financiële dienstverlening (55 euro) en het laagst in de horeca (18 euro). In de kleinere bedrijfsgroepen aardolie-industrie en delfstoffenwinning liggen de gemiddelde loonkosten nog hoger (respectievelijk 72 en 67 euro per gewerkt uur). Een deel van deze verschillen wordt veroorzaakt door de specifieke personeelsopbouw per bedrijfstak. Zo werken bij de financiële instellingen relatief veel meer hoger opgeleiden en ouderen dan in de horeca. Deze verschillen in personeelsstructuur verklaren ongeveer de helft van het verschil in gemiddelde loonkosten.

4.3 Loonkosten per gewerkt uur, 2015

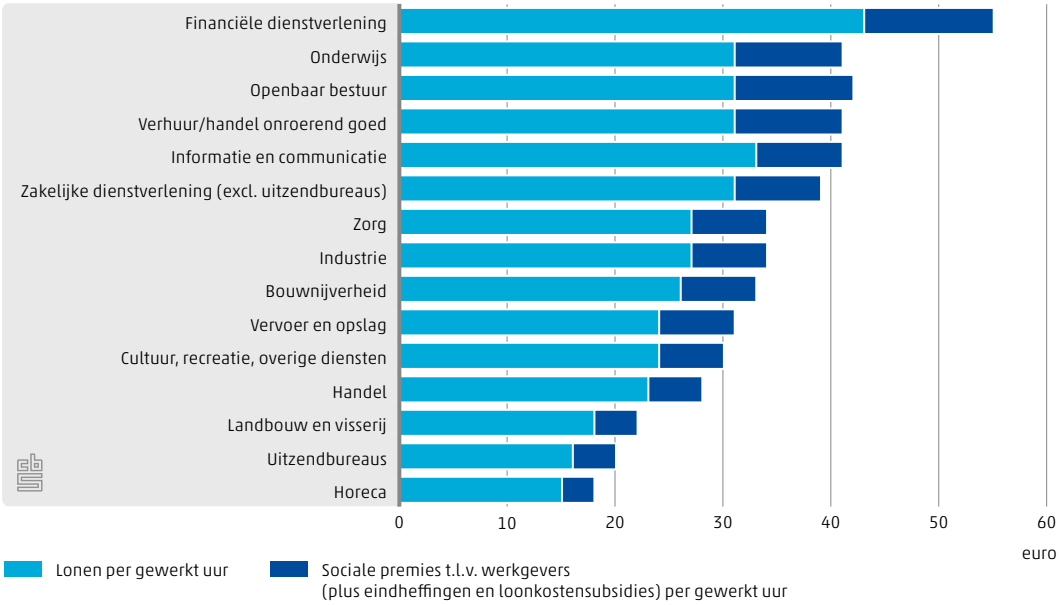

StatLine: Loonkosten per gewerkt uur.

De stijging van de loonkosten per gewerkt uur naar bedrijfstak liep in 2015 sterk uiteen. Terwijl de loonkosten per gewerkt uur in de bedrijfstak informatie en communicatie met 2,9 procent toenamen, daalden ze in de financiële dienstverlening met 2,2 procent. Deze verschillen worden deels veroorzaakt door het wel of niet voorkomen van extra betalingen van bedrijven aan pensioenfondsen: in de bedrijfstak financiële instellingen vonden deze plaats in 2014, terwijl in de bedrijfstak informatie en communicatie deze stortingen juist in 2015 plaatsvonden. Als alleen naar de stijging van de lonen wordt gekeken, ontstaat een heel ander beeld: de brutolonen per gewerkt uur stegen in 2015 het meest bij de financiële dienstverlening (+5 procent).

4.4 Ontwikkeling loonkosten per gewerkt uur

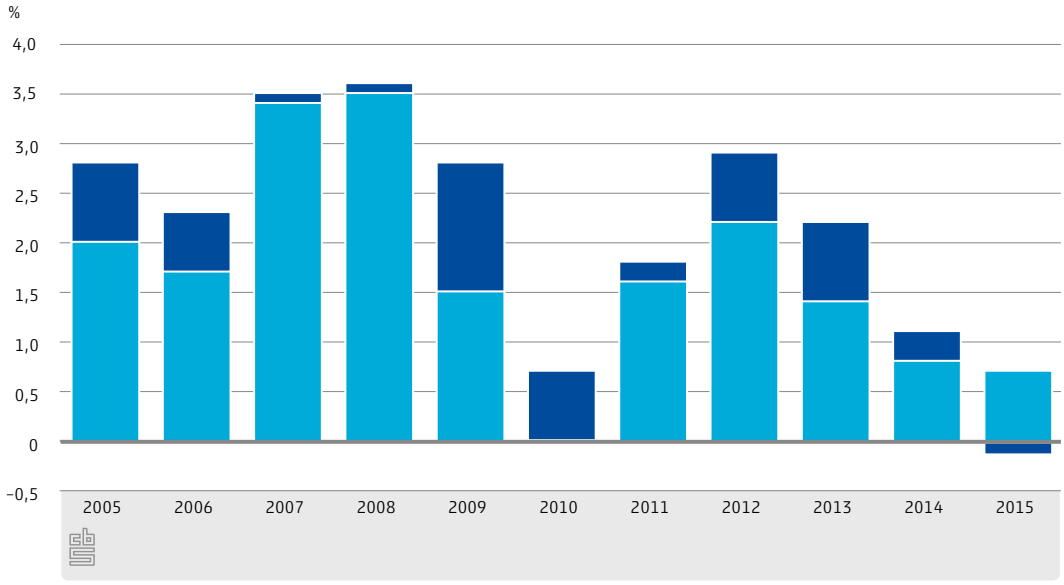

StatLine: Loonkosten per gewerkt uur, prijsindex arbeid en structuureffect.

4.5 Stijging loonkosten per gewerkt uur tussen 2005 en 2015

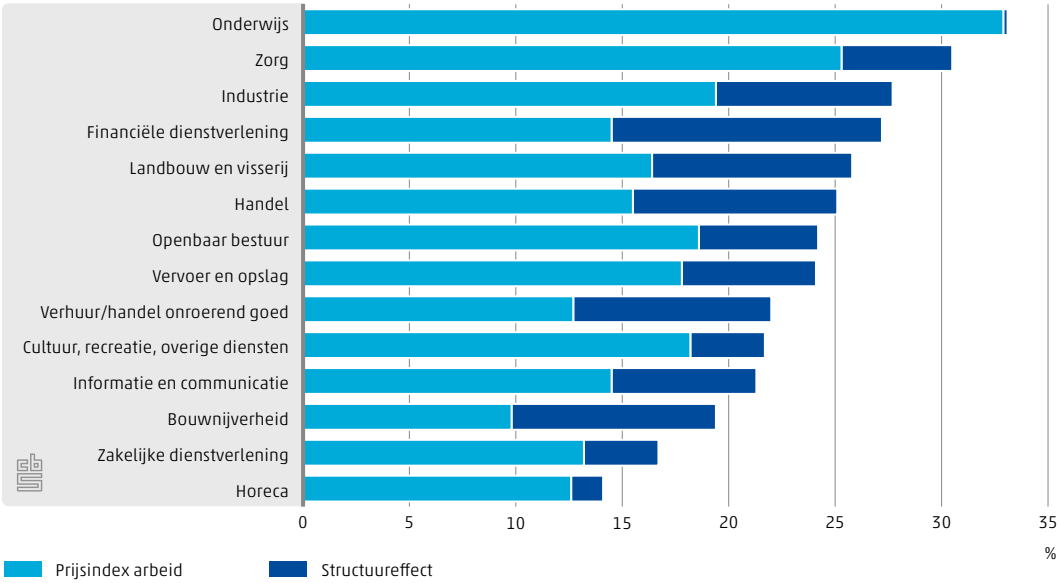

StatLine: Loonkosten per gewerkt uur, prijsindex arbeid en structuureffect.

4.6 Mutatie in het aandeel van de gewerkte uren van werknemers tussen 2005 en 2015

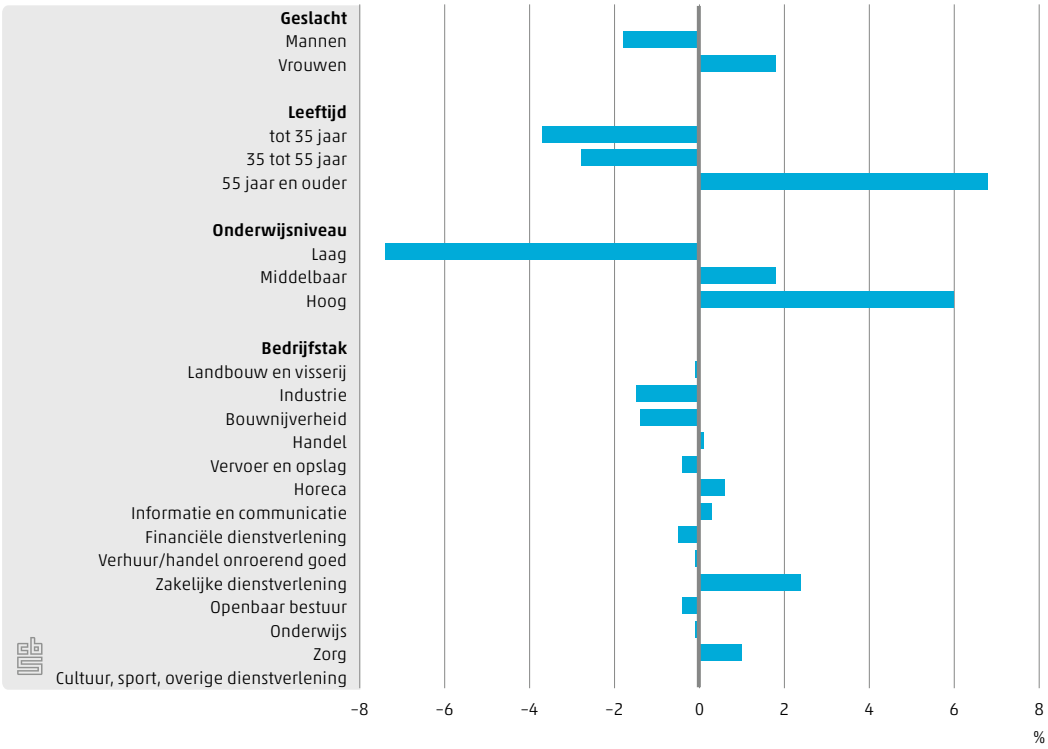

StatLine: Gewerkte uren.

Gemeten over de afgelopen tien jaar zijn de loonkosten per gewerkt uur van werknemers met bijna een kwart gestegen (24 procent). De stijging van de loonkosten per gewerkt uur was het grootst in het onderwijs (33 procent) en de zorg (31 procent). De stijging in de horeca bleef steken op 14 procent.

Als de samenstelling van het personeelsbestand verandert, beïnvloedt dit de gemiddelde loonkostenstijging. Naarmate er meer ouderen en hoger opgeleiden deel uitmaken van het personeelsbestand, nemen de gemiddelde loonkosten toe, omdat deze groepen in de regel meer betaald krijgen. Gecorrigeerd voor deze veranderingen in de werknemerspopulatie kwam de zuivere prijsstijging tussen 2005 en 2015 uit op 18 procent. Dat is de zogeheten prijs van arbeid. Dit betekent dat de loonkostenstijging van 24 procent voor 5 procent is toe te schrijven aan de toename van het aandeel oudere werknemers en hoogopgeleiden. De inflatie kwam over de afgelopen tien jaar ook uit op 18 procent.

Het verschil tussen de ontwikkeling van de loonkosten per gewerkt uur en de prijs van arbeid is het structuureffect. Dit bedroeg –0,1 procent in 2015. Het was voor

het eerst dat veranderingen in de personeelssamenstelling hebben geleid tot een daling van de gemiddelde loonkosten. Dit negatieve structuureffect duidt erop dat er relatief veel nieuwe werknemers zijn aangenomen met relatief lage loonkosten. Direct na het begin van de financiële crisis in 2008 liepen de loonstijgingen terug en nam het aantal banen van werknemers af. Het structuureffect was in deze periode groot, omdat betrekkelijk weinig nieuwe werknemers werden aangenomen.

Gecorrigeerd voor veranderingen in de werknemersstructuur, blijkt de loonkostenstijging het kleinst te zijn geweest in de bouwnijverheid (10 procent). In deze bedrijfstak nam het aantal banen van werknemers de laatste tien jaar met een kwart af.

De samenstelling van de populatie werknemers, uitgedrukt in gewerkte uren, is de laatste tien jaar fors veranderd. Het aandeel van de zakelijke dienstverlening en de zorg is gestegen, ten koste van de industrie en de bouwnijverheid. In samenhang hiermee is ook het aandeel vrouwen toegenomen. Tegelijkertijd is er sprake van vergrijzing en stijgt het opleidingsniveau gestaag. Zo is het aandeel 55-plussers met 7 procent gestegen tot 19 procent.

Lonen van mannen en vrouwen

In 2014 was het gemiddelde jaarloon inclusief bijzondere beloningen van vrouwen 41 procent lager dan dat van mannen. Het grootste deel van dit verschil komt doordat vrouwen minder uren werken dan mannen; dit verklaart 28 procentpunten. Het gemiddelde uurloon van vrouwen was 16 procent lager dan dat van mannen. Voor een deel is dit het gevolg van een andere samenstelling van de groepen mannen en vrouwen: de gemiddelde leeftijd van mannelijke werknemers is hoger dan die van vrouwelijke werknemers. Omdat ouderen gemiddeld meer verdienen dan jongeren, is het gemiddeld loon van mannen hoger dan van vrouwen.

Opvallend is dat het gemiddelde uurloon van jonge mannen en vrouwen elkaar nauwelijks ontloopt. Het gemiddeld uurloon van vrouwen van 25 tot 30 jaar is zelfs iets hoger dan dat van mannen. Hoe ouder de werknemer, des te groter het loonverschil tussen mannen en vrouwen.
Bij 50-plussers is het uurloon van vrouwen gemiddeld drie kwart van dat van mannen. De laatste jaren is het gemiddelde verschil in uurlonen van mannen en vrouwen kleiner geworden (zie ook StatLine: Verschil brutolonen mannen en vrouwen).

4.7 Brutoloon per jaar, 2014

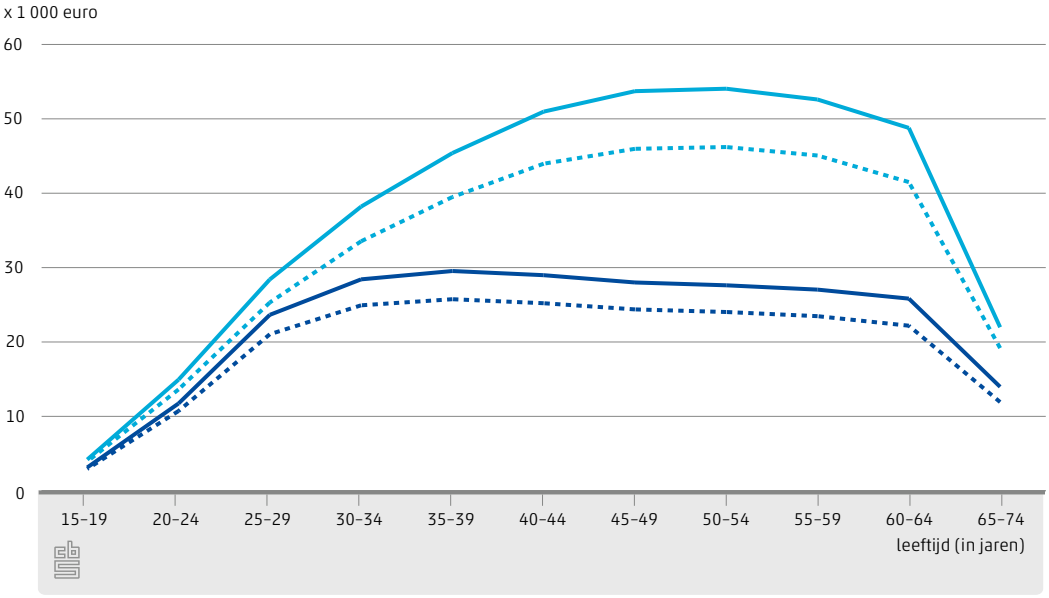

StatLine: Brutolonen van werknemers.

4.8 Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur (inclusief overwerk) per baan van werknemers, 2014

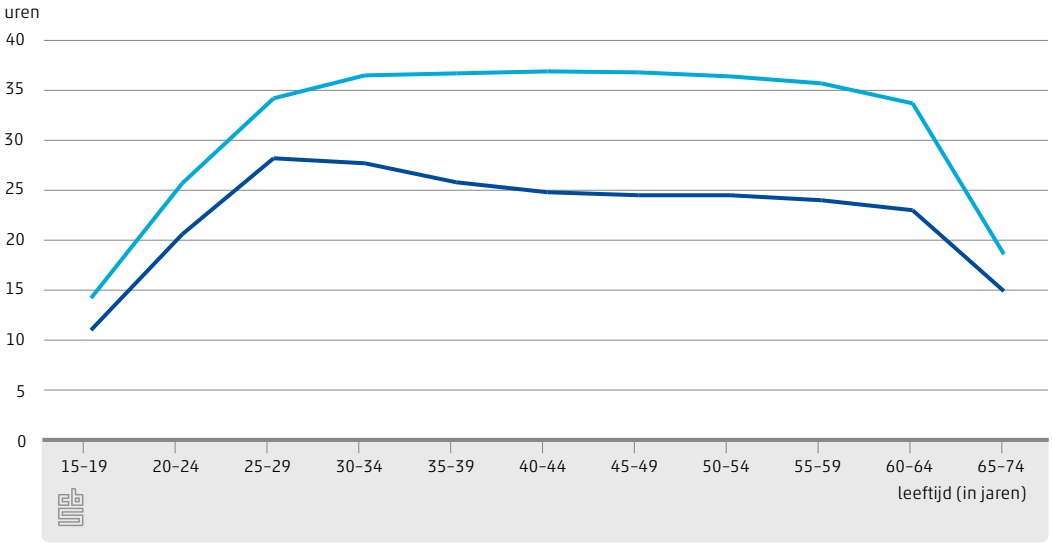

StatLine: Arbeidsduur van werknemers.

4.9 Brutoloon per uur, 2014

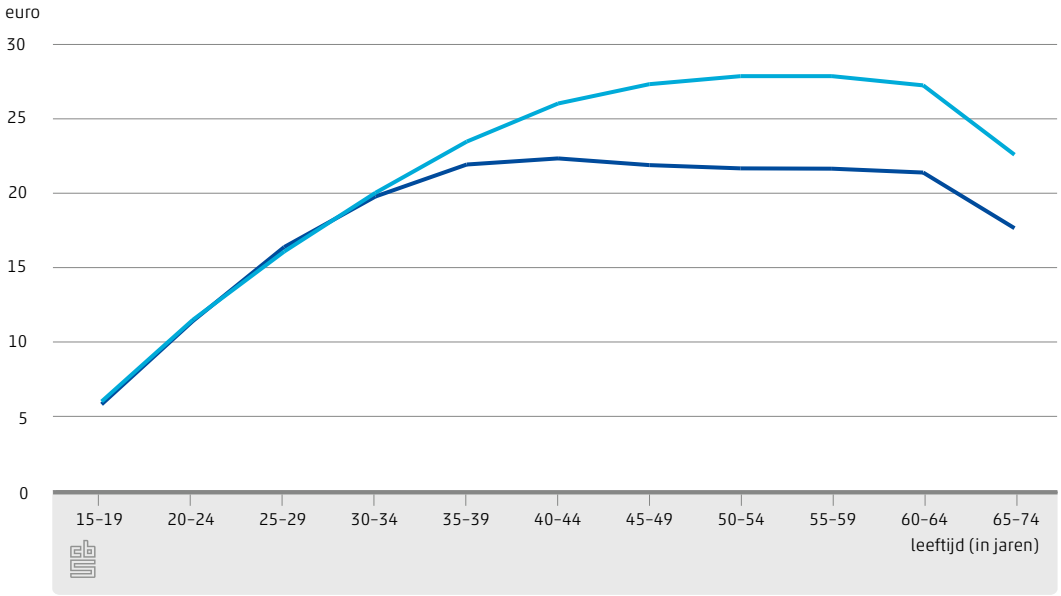

StatLine: Brutolonen van werknemers.

Aantal minimumloners

In Nederland is wettelijk vastgelegd hoeveel een bedrijf minimaal moet betalen aan zijn werknemers. In januari 2016 bedroeg het bruto wettelijk minimumloon voor werknemers van 23 jaar en ouder bij een volledig dienstverband 1 524,60 euro per maand. Doordat veel werknemers een deeltijdbaan hebben, verdienen zij een loon dat lager is dan dit bedrag. Daarnaast gelden voor jongeren lagere minimumloonbedragen dan voor volwassenen. Zo bedraagt het minimumjeugdloon van een 18-jarige bijvoorbeeld 45,5 procent van het wettelijk minimumloon van volwassenen. Bij het tellen van het aantal minimumloners wordt hiermee rekening gehouden. Overwerkloon en eenmalige beloningen tellen hierbij niet mee. Voor deeltijdbanen wordt een vergelijking gemaakt naar evenredigheid van de arbeidsduur ervan.

In 2014 werden bijna een half miljoen banen van werknemers tegen maximaal het minimumloon per uur betaald. Dat is ruim 6 procent van alle werknemersbanen. Dit percentage is de laatste jaren constant. In nog eens 6 procent van alle werknemersbanen wordt maximaal 10 procent boven het minimumloon betaald.

Meer dan de helft van de minimumloners is vrouw. Van de vrouwelijke werknemers verdient 7 procent hooguit het minimumloon, bij de mannelijke werknemers is dat 5 procent. Daarnaast is de gemiddelde minimumloner veel jonger dan de gemiddelde werknemer: één op de zes jongeren verdient het minimumloon, zodat bijna de helft van alle minimumloners jonger is dan 25 jaar. Ook 65-plussers werken relatief vaak tegen maximaal het minimumloon.

Van de werknemers die 35 uur of meer per week werken, verdient 3 procent het minimumloon. Voor werknemers die korter werken, loopt het aandeel minimumloners op van 6 procent van de werknemers die 30 tot 35 uur per week werken tot 13 procent van de werknemers die korter dan 12 uur per week werken. Van alle minimumloners heeft slechts een kwart een voltijdbaan.

Per bedrijfstak bezien is het percentage minimumloners het hoogst in de horeca (13 procent), de cultuur, recreatie en overige diensten (10 procent) en de zakelijke dienstverlening (10 procent). Absoluut gezien werken de meeste in de bedrijfstakken zakelijke dienstverlening (132 duizend, waaronder 65 duizend uitzendkrachten), de handel (88 duizend) en de zorg (76 duizend, inclusief 37 duizend stageplekken). Zes van de tien minimumloners zijn te vinden in deze drie bedrijfstakken.

StatLine: Aantal minimumloners.

Topverdieners

In 2014 hadden 165 duizend werknemers een baan met een bruto jaarloon van ten minste 100 duizend euro (tegen 133 duizend werknemersbanen in 2010). Dat is 2,1 procent van alle banen van werknemers. De banen die zeker een miljoen euro per jaar opleverden zijn dun gezaaid: vierhonderd werknemers verdienden een miljoen of meer per jaar. Het gemiddelde jaarloon van alle werknemers in Nederland bedroeg 33 duizend euro. Dit is inclusief bijzondere beloningen zoals eindejaarsuitkeringen, prestatiebeloningen en andere bonussen. Voltijdwerknemers verdienden gemiddeld 48 duizend euro.

Kwart werknemers in delfstoffenwinning verdient een ton

Het percentage werknemers met een loon van 100 duizend euro of meer is het hoogst in de delfstoffenwinning en de financiële dienstverlening. In de

delfstoffenwinning verdient bijna een kwart van de werknemers minstens een ton per jaar. In de financiële dienstverlening is dat een op de tien. Bij acht bedrijven staan er op de loonlijst meer dan duizend werknemers die elk minstens 100 duizend euro verdienen. Hierbij zijn financiële instellingen oververtegenwoordigd.

Top verdient bruto zes keer zoveel als gewone werknemer

Bij de duizend grootste bedrijven in Nederland ontvangen de topverdieners, de vijf personen met het hoogste jaarloon in het bedrijf waar zij werken, gemiddeld zes keer zoveel loon als een doorsnee werknemer op voltijdbasis. Het bruto jaarsalaris van deze topverdieners was in 2014 gemiddeld 234 duizend euro.
De loonkloof is het grootst in de bedrijfstak financiële dienstverlening: de top verdient hier gemiddeld 12 keer zoveel als de gewone werknemers. Ook in de ict en de zakelijke dienstverlening is het verschil relatief groot. Bij sommige bedrijven met grote loonverschillen geldt niet zozeer dat de top veel verdient, maar dat het loon van de gewone werknemers laag uitpakt. Dit is bijvoorbeeld het geval als er relatief veel jongeren werken.

De loonkloof is het kleinst in het onderwijs, de zorg en het openbaar bestuur. Voor de publieke en semipublieke instellingen geldt de Wet normering topinkomens, die grenzen stelt aan de hoogte van de beloning.

Gemiddelde loonkloof bij de duizend grootste bedrijven, 2014

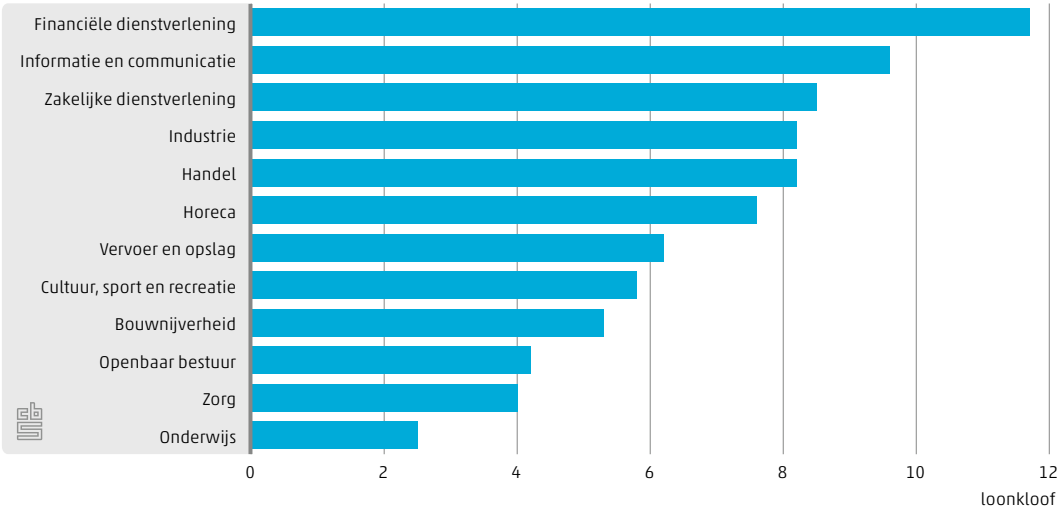

1 op de 5 topverdieners is een vrouw

Bovenaan de loonlijst zijn mannen in de meerderheid, maar vrouwen zijn bezig met een opmars. Een op de vijf topverdieners bij de duizend grootste bedrijven in 2014 was een vrouw (19 procent). In 2010 was dat nog 17 procent. Van alle werkende vrouwen had in 2014 ruim 23 procent een voltijdbaan, wat in lijn ligt met het aandeel vrouwen in topposities van 19 procent.

Bij 914 van de duizend grootste bedrijven in Nederland zijn de vijf topverdieners in meerderheid man. De 86 bedrijven met vooral vrouwelijke topverdieners zijn vooral te vinden in de zorg. In bijna de helft van de duizend grootste bedrijven bestaat de top vijf topverdieners uitsluitend uit mannen: 420. Grote bedrijven met een top vijf die uitsluitend uit vrouwen bestaat zijn schaars: 3 stuks. Alle drie de bedrijven zijn actief in de zorg.

5. Inkomen

Betaald werk is voor veel mensen de belangrijkste bron van inkomen. CBS publiceert inkomensgegevens over de Nederlandse bevolking die woont in particuliere huishoudens per 31 december. Aan de hand van de bron van het inkomen dat een persoon in een jaar ontvangen heeft, wordt bepaald tot welke sociaal-economische categorie deze behoort. In 2014 werd bijna 47 procent van de totale bevolking gerekend tot de actieven: personen met hoofdzakelijk inkomen uit arbeid of inkomen uit onderneming. Van de bevolking van 20 tot 65 jaar is 73 procent 'actief'.

5.1 Bevolking ingedeeld naar sociaal-economische categorie, 31 december 2014

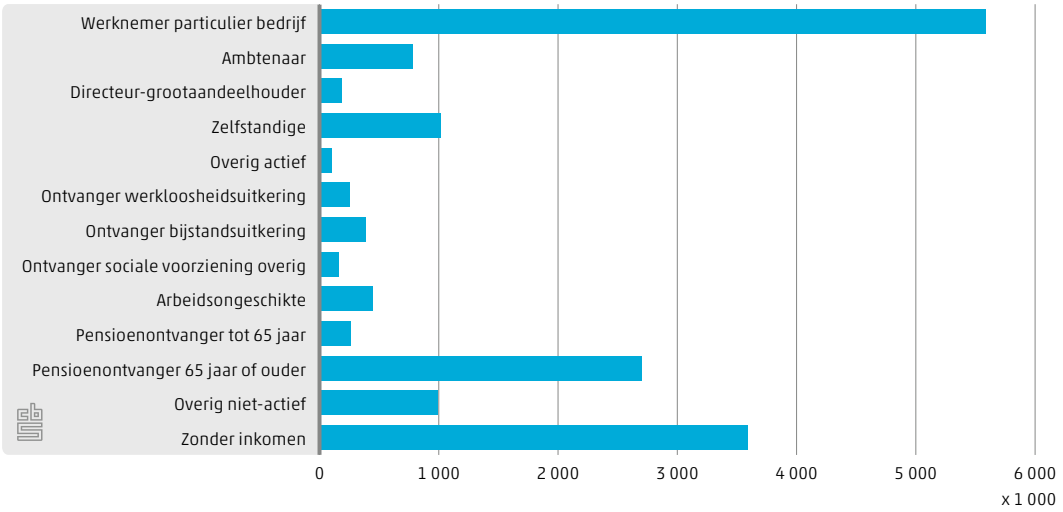

StatLine: Personen naar sociaal-economische categorie.

Het gemiddeld persoonlijk inkomen van alle mensen bedroeg in 2014 ruim 23 duizend euro, bij de actieven was dat 37 duizend euro. Het persoonlijk inkomen van directeuren-grootaandeelhouders (dga's) was het hoogst, namelijk 67 duizend euro.

Op basis van een nieuwe indeling naar sociaal-economische categorie worden meer gedetailleerde cijfers over zelfstandigen gepubliceerd. Volgens deze indeling waren er in 2014 bijna 1,1 miljoen personen voor wie het inkomen als zelfstandige de voornaamste bron van inkomen was. Het gaat hier om 774 duizend zelfstandig ondernemers, 196 duizend dga's, 22 duizend meewerkende gezinsleden en 94 duizend overige zelfstandigen. Een kwart van deze zelfstandigen heeft personeel in dienst, drie kwart is zzp'er. Het totaal aantal personen met inkomen uit werkzaamheden als zelfstandige ligt echter hoger. Bijna 1,7 miljoen personen hadden in 2014 inkomsten uit werkzaamheden als zelfstandige (zie ook StatLine: Inkomen van zelfstandigen).

5.2 Gemiddeld persoonlijk inkomen per sociaal-economische categorie, 2014

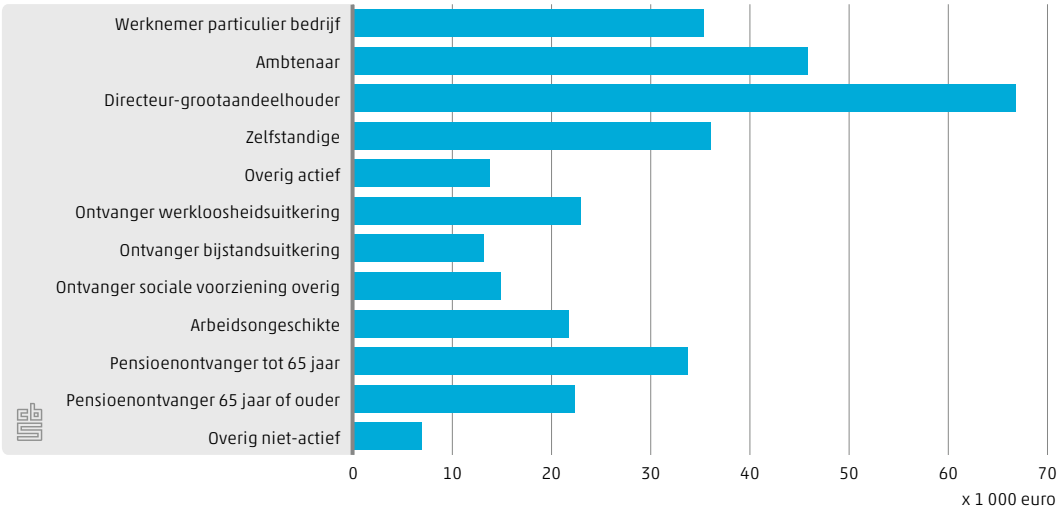

StatLine: Gemiddeld persoonlijk inkomen.

6. Uitkeringen

Minder werkloosheidsuitkeringen

In 2015 daalde het gemiddeld aantal werkloosheidsuitkeringen met 8 duizend tot 430 duizend. In het voorgaande jaar was het gemiddeld aantal werkloosheids-uitkeringen het hoogste ooit. In januari 2014 werden er, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, zelfs 446 duizend werkloosheidsuitkeringen verstrekt. In het najaar van 2008 waren dat er nog minder dan 170 duizend. De laatste twee jaar schommelt het aantal voor seizoenseffecten gecorrigeerde WW-uitkeringen tussen de 418 duizend en 446 duizend uitkeringen. Het herstel van de economie vertaalt zich daarmee vooralsnog niet in een daling van het aantal WW-uitkeringen. Iets meer dan de helft van de werkloosheidsuitkeringen is voor mannen.

6.1 Uitkeringen

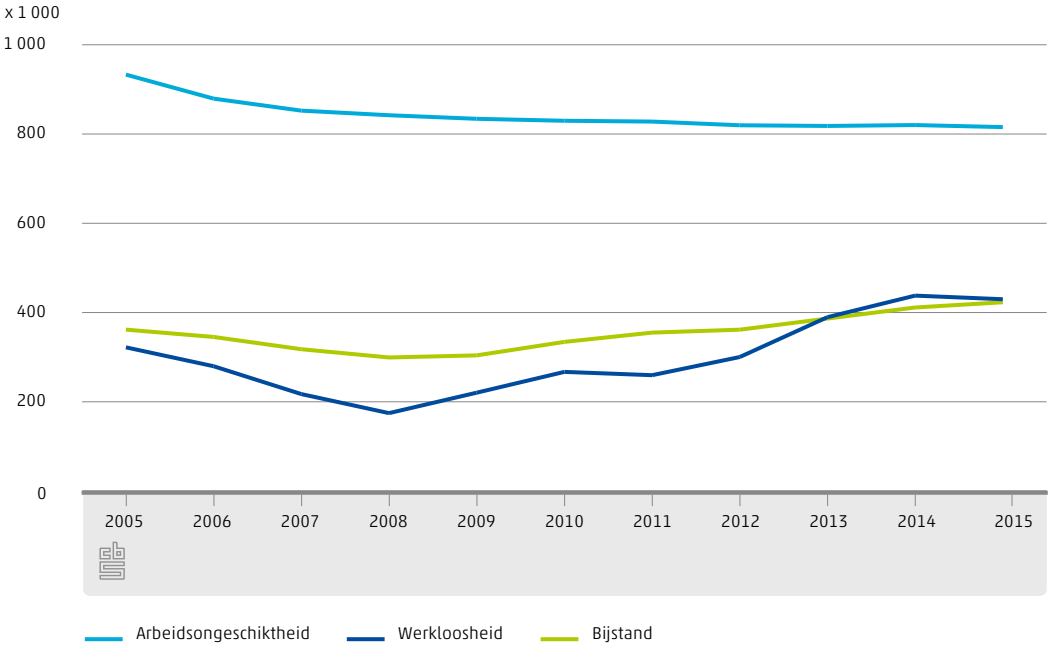

StatLine: Kerncijfers uitkeringen.

Minder arbeidsongeschiktheidsuitkeringen

In 2015 werden gemiddeld 816 duizend arbeidsongeschiktheidsuitkeringen verstrekt. Dat is 5 duizend minder dan in 2014. Het hoogste aantal uitkeringen werd bereikt in 2003, toen er bijna 1 miljoen arbeidsongeschiktheidsuitkeringen werden verstrekt. Het gaat hierbij om de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen

op grond van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wet wajong), de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ) en de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA).

Het aantal WAO-uitkeringen nam in 2015 af met 29 duizend. Tegelijkertijd groeide het aantal uitkeringen in het kader van de WIA (de regelingen IVA en WGA) met 22 duizend tot 220 duizend uitkeringen: 153 duizend WGA-uitkeringen en 67 duizend IVA-uitkeringen. Het gemiddelde aantal Wajong-uitkeringen lag in 2015 5 duizend hoger dan in 2014. Wel is het aantal Wajong-uitkeringen in de loop van 2015 gedaald. De belangrijkste oorzaak hiervan is de invoering van de Participatiewet per 1 januari 2015. Sinds dat moment is de Wajong alleen nog toegankelijk voor jonggehandicapten die volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn. Jonggehandicapten die nog kunnen werken, kunnen vanaf januari 2015 een beroep doen op de Participatiewet.

Meer bijstandsuitkeringen

Het aantal bijstandsuitkeringen nam in 2015 toe met 12 duizend tot 423 duizend. Hiervan hadden er ruim 40 duizend betrekking op personen vanaf de AOW-gerechtigde leeftijd. Eind 2008 was het aantal bijstandsuitkeringen op het laagste punt uitgekomen. Toen werden er 292 duizend bijstandsuitkeringen verstrekt. Vanaf 2015 geldt de Participatiewet. Doel is om zoveel mogelijk mensen met of zonder arbeidsbeperking werk te laten vinden. De Participatiewet vervangt de Wet werk en bijstand (WWB), de WSW en een groot deel van de Wajong. Omdat een bijstandsuitkering voor meerdere personen kan gelden, zijn er meer personen met een bijstandsuitkering. Eind 2015 hadden 497 duizend personen een bijstandsuitkering. Hiervan is 56 procent vrouw.

5 miljoen uitkeringsontvangers

Het is mogelijk dat een persoon meerdere uitkeringen ontvangt. Dat kunnen uitkeringen zijn van eenzelfde soort (bijvoorbeeld twee WAO-uitkeringen) of twee uitkeringen van een verschillend type (zoals een WW- en een bijstandsuitkering). Eind 2015 ontvingen 5 046 duizend mensen een uitkering op grond van werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, bijstand of de Algemene ouderdomswet (AOW). Bij 3 371 duizend personen was dat een AOW-uitkering (zie ook StatLine: Personen met een uitkering).

Bijlage 1. CBS-statistieken op het terrein van de arbeidsmarkt

Arbeidsrekeningen

De Arbeidsrekeningen maken deel uit van de Nationale rekeningen, de officiële boekhouding van de Nederlandse economie. Bij de Arbeidsrekeningen gaat het om de werkgelegenheid bij bedrijven, instellingen en particuliere huishoudens in Nederland. Alle betaalde arbeid telt hierbij mee, ongeacht leeftijd, woonland of het aantal uren dat iemand per week werkt. De werkgelegenheid wordt bij de Arbeidsrekeningen op verschillende manieren gekwantificeerd: het aantal werkzame personen, het aantal banen van werkzame personen en het arbeidsvolume op basis van het totaal aantal gewerkte uren. Daarnaast wordt ook gepubliceerd over de beloning van werknemers.
De Arbeidsrekeningencijfers zijn gebaseerd op alle gegevens waarover CBS kan beschikken. De belangrijkste bronnen bij het samenstellen van de Arbeidsrekeningen zijn de banenbestanden op basis van de polisadministratie, het bestand Satelliet Zelfstandige Ondernemers (SZO) en het zelfstandigenbestand uit het Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden (SSB).
Omdat niet alle brongegevens van de Arbeidsrekeningen en de Nationale rekeningen direct bij eerste publicatie beschikbaar zijn, wordt gewerkt met een cyclus van voorlopige, nader voorlopige en definitieve cijfers.
Op basis van de Arbeidsrekeningencijfers wordt ook de Prijsindex arbeid en de Labour cost index (LCI) samengesteld.

Enquête beroepsbevolking (EBB)

De Enquête Beroepsbevolking (EBB) is een grootschalig steekproefonderzoek bij personen die in Nederland wonen. Personen die wonen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (de institutionele bevolking) worden buiten beschouwing gelaten. Het steekproefonderzoek wordt doorlopend uitgevoerd. Doel van het onderzoek is het verstrekken van informatie over de relatie tussen mens en arbeidsmarkt. Hierbij worden kenmerken van personen in verband gebracht met hun positie op de arbeidsmarkt. De EBB bestaat sinds 1987. Sinds 2001 is de EBB een zogenaamd roterend panelonderzoek, waarbij de personen in de loop van een jaar vijf maal geënquêteerd worden (om de drie maanden). Jaarlijks worden ongeveer 350 duizend enquêtes afgenomen. Bij publicatie op basis van de EBB classificeert CBS de bevolking van 15 tot 75 jaar en ouder in de werkzame beroepsbevolking, de werkloze beroepsbevolking en de niet-beroepsbevolking. Zie verder de uitgebreide methodebeschrijving EBB.

Indexcijfers van cao-lonen

Uit de statistiek Indexcijfers van cao-lonen komen elke maand cijfers beschikbaar over de contractuele loon- en arbeidsduurontwikkeling zoals deze geldt voor werknemers met een voltijdbaan die vallen onder een collectieve arbeidsovereenkomsten (cao). Daarnaast worden ook de contractuele loonkosten berekend. De indexcijfers contractuele loonkosten zijn gebaseerd op de cao-loonbedragen vermeerderd met de wettelijke en contractuele werkgeverspremies voor pensioen, vut, werkloosheid, ziektekosten, arbeidsongeschiktheid en sociale fondsen.
Nederland telt ongeveer 1 250 cao's. In de statistiek Indexcijfers van cao-lonen zijn 225 cao's opgenomen. Hieronder bevinden zich in beginsel alle grotere cao's (vanaf 2 500 werknemers) en een steekproef van kleinere cao's. Ongeveer 95 procent van alle cao-werknemers is direct in de uitkomsten vertegenwoordigd. De statistiek is uitgebreid beschreven in de Sociaal-economische maandstatistiek van juli 2003, pagina 30 e.v. Daarnaast is er een toelichting beschikbaar op de berekeningswijze van de contractuele loonkosten. De overgang van de reeks 2000=100 naar 2010=100 staat beschreven in CBS vernieuwt statistiek cao-lonen.

Inkomensstatistiek

De Inkomensstatistiek geeft een beeld van de samenstelling en verdeling van het inkomen van personen en huishoudens in Nederland. De statistiek is voornamelijk gebaseerd op gegevens van de Belastingdienst. Voor werknemers komen de inkomensgegevens uit de Aangifte inkomstenbelasting en loonbelastinggegevens. De belangrijkste bronnen bij het samenstellen van cijfers over zelfstandigen zijn voor de zelfstandig ondernemers het bestand Satelliet Zelfstandige Ondernemers (SZO), waarin voor alle ondernemers gegevens over de winstaangiften zijn opgenomen, voor dga's de Fiscale Loonaangifte en voor meewerkende gezinsleden en overige zelfstandigen de Aangifte inkomstenbelasting. De populatie die CBS met de Inkomensstatistiek beschrijft, is de bevolking van Nederland in particuliere huishoudens op 31 december. Uitgezonderd is dus de institutionele bevolking. De huidige inkomensstatistiek is gebaseerd op een panelsteekproef, het Inkomenspanelonderzoek (IPO). CBS beschikt echter over inkomensgegevens van de gehele bevolking. Op termijn volgt dan ook de overstap naar integrale publicatie.

Statistiek Werkgelegenheid en Lonen (SWL)

Sinds 2006 zijn werkgevers verplicht om bij elke salarisbetaling een digitale aangifte te doen bij de Belastingdienst over al hun individuele werknemers. Via de loonheffingen worden door de werkgevers (inhoudingsplichtigen) loonbelasting, premies voor de volksverzekeringen, premies voor de werknemersverzekeringen en de inkomensafhankelijke bijdrage voor de Zorgverzekeringswet afgedragen.

Elke maand wordt daarbij een digitaal bericht aangemaakt dat individuele gegevens bevat van alle dienstverbanden en uitkeringen. Op basis van deze loonaangiften houdt het UWV een centrale administratie bij, de polisadministratie. Hieruit stelt CBS de Statistiek Werkgelegenheid en Lonen (SWL) samen.
De SWL-uitkomsten betreffen alle banen van werknemers bij bedrijven en instellingen in Nederland. Banen van Nederlanders die in het buitenland werken vallen hier niet onder. Daarentegen tellen banen van personen die niet in Nederland wonen (maar hier wel werken) wél mee. Verder geldt dat alle banen van werknemers meetellen, ongeacht de arbeidsduur van de baan of de leeftijd van de werknemer. Banen van zelfstandigen vallen buiten het onderzoek. Banen van dga's worden wel meegerekend.
Uit deze gegevens wordt ook de Statistiek minimumloners afgeleid, alsmede, in combinatie met andere gegevens, het Loonstructuuronderzoek en het Arbeidskostenonderzoek.

Vacature-enquête
Het aantal vacatures meet CBS elk kwartaal met een enquête onder ruim twintigduizend bedrijven en overheidsinstanties. Een vacature is een arbeidsplaats waarvoor, binnen of buiten een onderneming of instelling, personeel wordt gezocht dat onmiddellijk of zo spoedig mogelijk geplaatst kan worden.

Tot de vacatures worden ook gerekend:
- Vacatures waarvoor zich reeds sollicitanten hebben gemeld. Ook wanneer al gesprekken worden gevoerd met deze sollicitanten.
- Vacatures waarvoor de sollicitatieprocedure zoveel tijd zal kosten dat de feitelijke indiensttreding niet op korte termijn valt te verwachten.
- Vacatures waarvoor uitzendkrachten of ander tijdelijk personeel worden gezocht.
- Open plaatsen voor leerlingen en personen in opleiding, mits het daarbij gaat om een arbeidsovereenkomst (dus geen onbetaalde stageplaatsen).

Open plaatsen bij reorganisaties of afslankingen die alleen mogen worden bezet door medewerkers waarvan een arbeidsplaats verdwijnt mogen niet als vacature worden opgevat.
Bij uitzendbureaus, WSW-instellingen en banenpools (werkgelegenheidsprojecten) worden alleen de vacatures voor het vaste personeel meegeteld.
In het onderwijs dient kortdurende ziektevervanging niet als vacature te worden beschouwd.
Bij vacatures wordt onderscheid gemaakt tussen ontstane, openstaande en vervulde vacatures.

Bijlage 2. Verschillen tussen banen en werkzame beroepsbevolking

Tussen de cijfers over de werkzame beroepsbevolking enerzijds en het aantal banen van werkzame personen anderzijds zit een groot verschil. De werkzame beroepsbevolking omvat alle personen van 15 tot 75 jaar met betaald werk die in Nederland wonen, ongeacht in welk land men werkt. Bij het aantal banen van werkzame personen wordt daarentegen iedereen meegerekend die bijdraagt aan de productie in Nederland ongeacht leeftijd, woonland of het aantal uren dat per week gewerkt wordt, waarbij bovendien ook de bijbanen meegeteld worden. De werkzame beroepsbevolking wordt gemeten met de Enquête beroepsbevolking (EBB), het aantal banen van werkzame personen bij Arbeidsrekeningen (AR).

Relatie werkzame beroepsbevolking (EBB) en banen van werkzame personen (Arbeidsrekeningen)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	x 1 000					
Werkzame beroepsbevolking (EBB)[1)]	**8 278**	**8 280**	**8 330**	**8 266**	**8 214**	**8 294**
Plus: werkzame personen jonger dan 15 jaar	45	45	47	47	.	.
Plus: werkzame personen van 75 jaar en ouder	13	12	15	19	.	.
Plus: werkzame personen in institutionele bevolking[2)]	14	14	13	11	.	.
Werkzame personen die in Nederland wonen	8 349	8 351	8 405	8 344	.	.
Min: personen werkzaam in het buitenland	31	32	35	42	.	.
Plus: werkzame personen wonend in het buitenland	223	235	231	224	.	.
Plus: bijraming zwart werk en bijzondere groepen[3)]	217	216	217	218	.	.
Plus: statistisch verschil	19	85	17	–12	.	.
Werkzame personen die in Nederland werken (AR)	**8 778**	**8 854**	**8 836**	**8 732**	**8 711**	**8 792**
Plus: bijbanen	1 038	1 098	1 087	1 057	1 062	1 091
Banen van werkzame personen (AR)	**9 816**	**9 952**	**9 923**	**9 789**	**9 773**	**9 883**

1) Werkzame beroepsbevolking volgens de internationale definitie: personen van 15 tot 75 jaar met betaald werk, die wonen in Nederland. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.
2) De personen die wonen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (de institutionele bevolking) tellen bij de EBB niet mee.
3) Huishoudelijke hulpen, oppas, krantenbezorgers, folderaars en zwart of illegaal werk, voor zover niet waargenomen via de EBB.

In nevenstaande tabel worden de verschillen tussen de twee uitkomsten weergegeven. In het artikel Werknemers en zelfstandigen: overeenkomsten en verschillen tussen CBS-cijfers wordt meer achtergrondinformatie gegeven.

Hoewel het aantal werkzame personen bij Arbeidsrekeningen een half miljoen hoger is dan de werkzame beroepsbevolking van de EBB, komt de ontwikkeling in deze twee gegevens de laatste vijf jaar per saldo goed overeen. Tussen 2010 en 2015 stijgt de werkzame beroepsbevolking met 16 duizend personen, terwijl het aantal werkzame personen bij Arbeidsrekeningen toeneemt met 14 duizend.

Bijlage 3.
Indeling naar bedrijfstak

Op grond van de Standaard Bedrijfsindeling (sbi) worden bedrijven ingedeeld naar hun voornaamste economische activiteit. De sbi kent vijf niveaus, waarvan het hoogste niveau (bedrijfstakken of secties) door letters en de lagere niveaus (bedrijfsklassen of bedrijfsgroepen) met cijfers worden aangeduid.

Op het hoogste niveau van de sbi worden 21 bedrijfstakken onderscheiden (A t/m U), zie de linkerkant van onderstaande tabel. Omdat de werkgelegenheid in sommige bedrijfstakken relatief klein is, is in deze publicatie meestal gekozen voor een ietwat aangepaste indeling met 14 of 15 bedrijfstakken: zie de rechterkant van onderstaande tabel. Ook is de benaming van de bedrijfstakken soms wat ingekort.

Indeling naar bedrijfstak op basis van sbi 2008

Sbi-codes		Standaard benaming	Banen, 2015	Benaming in deze publicatie	
			x 1 000		
A-U	**01-99**	**Totaal**	**9 883**	**Totaal**	**01-99**
A	01-03	Landbouw, bosbouw en visserij	255	Landbouw en visserij	01-03
B	06-09	Delfstoffenwinning	10		
C	10-33	Industrie	795	Industrie	10-33
D	35	Energievoorziening	25		
E	36-39	Waterbedrijven en afvalbeheer	34		
F	41-43	Bouwnijverheid	510	Bouwnijverheid	41-43
G	45-47	Handel	1 530	Handel	45-47
H	49-53	Vervoer en opslag	406	Vervoer en opslag	49-53
I	55-56	Horeca	447	Horeca	55-56
J	58-63	Informatie en communicatie	299	Informatie en communicatie	58-63
K	64-66	Financiële dienstverlening	246	Financiële dienstverlening	64-66
L	68	Verhuur en handel van onroerend goed	86	Verhuur/handel onroerend goed	68
M	69-75	Specialistische zakelijke diensten	796	Zakelijke dienstv. (excl. uitzend)	69-82 excl. 78
N	77-82	Verhuur en overige zakelijke diensten	1 294	Uitzendbureaus	78
O	84	Openbaar bestuur	514	Openbaar bestuur	84
P	85	Onderwijs	583	Onderwijs	85
Q	86-88	Zorg	1 568	Zorg	86-88
R	90-93	Cultuur, sport en recreatie	212	Cultuur, recreatie, overige diensten	90-99
S	94-96	Overige dienstverlening	231		
T	97-98	Huishoudens	42		
U	99	Extraterritoriale organisaties	.		

Hierbij geldt:

- De kleine bedrijfstakken delfstoffenwinning, energievoorziening en de waterbedrijven en afvalbeheer worden buiten beschouwing gelaten.
- De specialistische zakelijke diensten en de verhuur en overige zakelijke diensten worden samengeteld tot de zakelijke dienstverlening, die, voor zover mogelijk, in twee delen wordt gesplitst: de zakelijke dienstverlening (excl. uitzendbureaus) en de uitzendbureaus.
- De vier bedrijfstakken cultuur, sport en recreatie, de overige dienstverlening, de huishoudens en de extraterritoriale organisaties zijn samengevoegd tot één bedrijfstak, namelijk de cultuur, recreatie, overige diensten.

De complete indeling naar economische activiteit en achtergrondinformatie staat in sbi 2008.

Begrippen

Arbeid
De inzet van menselijke capaciteit voor het produceren van goederen en diensten, zoals gedefinieerd in de Nationale rekeningen van het CBS.

Arbeidsinkomensquote
Het aandeel van de beloning voor arbeid in de netto toegevoegde waarde. De beloning voor arbeid is de loonsom van werknemers plus de toegerekende beloning voor zelfstandigen en meewerkende gezinsleden.

Arbeidsjaar
Een maatstaf voor het arbeidsvolume, die wordt berekend door alle banen (voltijd en deeltijd) om te rekenen naar voltijdbanen, ook wel voltijdequivalenten (vte) genoemd. Zo leveren twee halve banen (elk 0,5 vte) samen een arbeidsvolume van één arbeidsjaar op.

Arbeidskosten
Arbeidskosten zijn alle kosten die samenhangen met het in dienst hebben van personeel door werkgevers. Deze arbeidskosten omvatten de beloningen van werknemers, wettelijke, contractuele en toegerekende sociale premies, opleidingskosten en een aantal overige kosten.

Op de arbeidskosten zijn afdrachtverminderingen en loonkostensubsidies in mindering gebracht. De overige kosten in verband met werknemers omvatten: opleidingskosten, werkgeversbijdragen in exploitatiekosten van kantines en van sociale, culturele en medische voorzieningen, kosten van werving en selectie van personeel, eindheffingen van de Belastingdienst op bepaalde loonbestanddelen.

Arbeidsmobiliteit
Verandering van baan of van positie op de arbeidsmarkt.

Arbeidspositie
Indeling van de bevolking in:
- werkzame beroepsbevolking
- werkloze beroepsbevolking
- niet-beroepsbevolking.

Deze indeling heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar.

Arbeidsproductiviteit
Een maat voor de efficiëntie waarmee wordt gewerkt. Voor de economie als geheel is dit het bruto binnenlands product (in marktprijzen) gedeeld door het arbeidsvolume. Voor de arbeidsproductiviteit van bedrijfstakken wordt in plaats van het bruto binnenlands product de bruto toegevoegde waarde in basisprijzen gebruikt. Als maat voor het arbeidsvolume kan het beste het aantal gewerkte uren worden genomen. Is dit niet beschikbaar, dan kan het aantal arbeidsjaren worden gebruikt of (het minst nauwkeurig) het aantal werkzame personen.
De arbeidsproductiviteit is een belangrijke economische indicator: een groeiende arbeidsproductiviteit verhoogt de welvaart van een land en de winst van ondernemingen. De arbeidsproductiviteit kan bijvoorbeeld verhoogd worden door meer of beter gebruik te maken van machines. Sommige beroepen, zoals dat van kapper of violist, zijn van nature arbeidsintensief. Hier valt dan ook maar weinig arbeidsproductiviteitswinst te halen. Dit verklaart voor een belangrijk deel de grote verschillen in arbeidsproductiviteit tussen bedrijfstakken.

Arbeidsvolume
De hoeveelheid arbeid die is ingezet in het productieproces, uitgedrukt in arbeidsjaren of gewerkte uren.

Baan
Een baan is een expliciete of impliciete overeenkomst tussen een persoon en een in Nederland gevestigde economische eenheid (een bedrijf, instelling of particulier huishouden) om gedurende een bepaalde periode of tot nader order tegen beloning werk te verrichten. De niet-bezette arbeidsplaatsen (vacatures) tellen dus niet mee in het aantal banen. Naast banen van werknemers zijn er ook banen van zelfstandigen. In dat geval valt de persoon meestal samen met het bedrijf of de instelling. Een zelfstandige kan ook meerdere banen hebben, bijvoorbeeld als iemand een autorijschool heeft en daarnaast ook werkzaam is als vertaler.

Basisprijs
Het bedrag dat een producent daadwerkelijk overhoudt. Dit is de verkoopprijs van een goed of dienst exclusief de handels- en vervoersmarge en exclusief productgebonden belastingen en subsidies.

BBP
Bruto binnenlands product.
Een maat voor de omvang van de economie. Deze wordt berekend uit de som van de waarde die door ondernemingen, huishoudens en overheden wordt toegevoegd aan de goederen en diensten die zij hebben moeten verbruiken om hun producten te kunnen maken. Deze som staat bekend als de toegevoegde

waarde 'in basisprijzen'. Om tot het bbp 'in marktprijzen' te komen, wordt hierbij het saldo van productgebonden belastingen en subsidies èn het verschil tussen toegerekende en afgedragen btw opgeteld.

Vanwege het kringloopkarakter van de economie is het bruto binnenlands product gelijk aan de som van de consumptie door huishoudens, de consumptie door de overheid, de investeringen en de uitvoer, minus de invoer. Tevens is het bruto binnenlands product gelijk aan het totaal van alle inkomsten uit loonarbeid (de 'beloning van werknemers') en ondernemerschap (het exploitatie-overschot). Hierbij moet het saldo van 'belastingen op productie en invoer' en subsidies worden opgeteld.

Bedrijf

De feitelijke transactor in het productieproces gekenmerkt door zelfstandigheid ten aanzien van de beslissingen over dat proces en door het aanbieden van zijn producten aan derden.
Een bedrijf bestaat uit een of meer juridische eenheden. Een juridische eenheid kan zelf weer uit een of meer vestigingen bestaan. Kenmerkend is dat er autonomie is over beslissingen met betrekking tot de productie binnen de (samengestelde) entiteit die 'bedrijf' wordt genoemd. Wanneer deze eenheid zich uitstrekt over verschillende landen, wordt omwille van de nationale statistiek het Nederlandse deel als bedrijf beschouwd. In de officiële CBS-terminologie wordt het bedrijf zoals hier gedefinieerd bedrijfseenheid (BE) genoemd. Zo kan geen verwarring ontstaan met de term bedrijf uit het gangbare spraakgebruik. De statistische eenheid bedrijf is een benadering van de kind-of-activity unit, zoals gedefinieerd door Eurostat. Deze definitie combineert twee eisen die strijdig kunnen zijn: bijdragen aan één activiteit versus het overeenkomen met één of meer operationele eenheden. Nederland geeft bij het operationaliseren naar de statistische eenheid bedrijf prioriteit aan de tweede eis.

Bedrijfstak

Op grond van de Standaard Bedrijfsindeling worden bedrijven ingedeeld naar hun voornaamste economische activiteit. De hoofdindeling is naar 21 groepen, die worden aangeduid als bedrijfstakken.

Beloning van werknemers

De werkgeverslasten die direct samenhangen met het inzetten van individuele werknemers in het productieproces. Ze bestaan uit twee hoofdcomponenten: lonen en salarissen enerzijds en de sociale premies ten laste van werkgevers anderzijds. De beloning van werknemers bestaat uit de volgende elementen: lonen en

salarissen (inclusief de ingehouden loonbelasting en sociale premies), bijzondere beloningen (zoals vakantietoeslag), loon in natura, onkostenvergoedingen in verband met de dienstbetrekking (zoals kosten woon-werkverkeer) en sociale premies ten laste van de werkgever (betalingen en afdrachten in het kader van de wettelijke en contractuele sociale zekerheid, zoals pensioenbijdrage).

Beroep

De verzameling van werkzaamheden en taken, die behoren tot een baan van een persoon.

Beroepsbevolking

Personen:

- die betaald werk hebben (werkzame beroepsbevolking), of
- die geen betaald werk hebben, recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn (werkloze beroepsbevolking).

Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Bevolking

De bewoners van een bepaald gebied.
In de CBS-bevolkingsaantallen zijn uitsluitend personen begrepen die zijn opgenomen in het bevolkingsregister van een Nederlandse gemeente. In principe wordt iedereen die voor onbepaalde tijd in Nederland woont, opgenomen in het bevolkingsregister van de woongemeente. Personen die tot de bevolking van Nederland behoren, maar voor wie geen vaste woonplaats valt aan te wijzen, zijn opgenomen in het bevolkingsregister van de gemeente 's-Gravenhage. In de bevolkingsregisters zijn niet opgenomen de in Nederland wonende personen waarvoor uitzonderingsregels gelden met betrekking tot opneming in de bevolkingsregisters (bijvoorbeeld diplomaten en NAVO militairen) en personen die niet legaal in Nederland verblijven.

Bijbaan

Een baan van iemand met meerdere banen die niet de hoofdbaan is.

Bijzondere beloningen

De niet regelmatig betaalde beloningen die tot het brutoloon behoren, zoals vakantiegeld, eindejaarsuitkeringen, prestatiebeloningen, gratificaties en winstuitkeringen.

Tot de bijzondere beloningen worden niet gerekend: bijdragen spaarregelingen, ontslagvergoedingen, tegemoetkomingen in de ziektekosten en loon voor overwerk.

Bruto-arbeidsparticipatie
Het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking).
Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar.

Brutoloon
Het loon voor aftrek van de loonheffing, de werknemerspremies voor pensioen en vut, het spaarloon en de premies voor werknemersverzekeringen.

Cao
Een overeenkomst waarin afspraken worden vastgelegd die werkgevers- en werknemersorganisaties maken over de arbeidsvoorwaarden van werknemers in een bedrijf of bedrijfstak. Naar schatting acht van de tien werknemers valt onder een cao.

Cao-loon
Het cao-loon inclusief bijzondere beloningen omvat de volgende elementen:
- het brutoloon voor normale arbeidstijd van voltijdswerknemers;
- alle bindend voorgeschreven, regelmatig betaalde toeslagen;
- alle bindend voorgeschreven bijzondere (niet maandelijkse) beloningen, zoals de vakantietoeslag of de eindejaarsuitkering.

Uitgesloten zijn toeslagen die in de cao's voorwaardelijk zijn gesteld, zoals een leeftijdstoeslag of een toeslag voor ploegendienst, en individuele loonstijgingen. Met de indexcijfers van cao-lonen wordt de ontwikkeling van de brutolonen weergegeven waarop werknemers bij een normale voltijdarbeidsduur onvoorwaardelijk recht hebben. Deze cijfers hebben betrekking op de loon- en arbeidsduurgegevens zoals die staan vermeld in cao's. Er worden dus geen gerealiseerde bedragen waargenomen; alleen afspraken met betrekking tot de schaallonen en bindend voorgeschreven toeslagen komen in de ontwikkeling van het cao-loon tot uitdrukking. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt naar cao-lonen inclusief bijzondere beloningen en cao-lonen exclusief bijzondere beloningen, en tussen cao-lonen per uur en cao-lonen per maand. Wijzigingen in het cao-loon komen tot uiting in zowel de lonen per maand als in de lonen per uur. Wijzigingen in de overeengekomen jaarlijkse arbeidsduur zijn alleen van invloed op de cao-lonen per uur.

Conjunctuur
De op- en neergaande beweging van de economie binnen een periode van vijf tot tien jaar. Doorgaans kunnen de volgende fases worden onderscheiden: opleving, hoogconjunctuur, recessie en depressie.

Contractuele loonkosten
Het cao-loon inclusief bijzondere beloningen, vermeerderd met de wettelijke en contractuele werkgeverspremies voor pensioen, vut, werkloosheid, ziektekosten, arbeidsongeschiktheid en sociale fondsen.

COROP-gebied
Een cluster van één of meer aangrenzende gemeenten in dezelfde provincie, ontworpen voor regionaal onderzoek.
De COROP-indeling is op overwegend statistisch-inhoudelijke gronden omstreeks 1970 ontworpen door de COördinatiecommissie Regionaal OnderzoeksProgramma. Aan deze commissie ontleent de indeling haar de naam. Onderscheiden werden veertig gebieden, waaraan later drie subgebieden zijn toegevoegd.
De COROP-indeling is een regionaal niveau tussen gemeenten en provincies in. Bij de opzet van de indeling stond het nodale indelingsprincipe voorop. Dit principe kon echter niet als enig criterium worden gehanteerd. Een beperking van het aantal gebieden was noodzakelijk om kengetallen over toegevoegde waarde (naar bedrijfsklasse) en bruto-investeringen (naar type en bestemming) op dit niveau te kunnen presenteren. Verder was het wenselijk om in voorkomende gevallen de provinciegrens ook als grens van een COROP-gebied aan te houden. Deze indeling in 40 gebieden vormt niveau 3 van de Europese NUTS-indeling.

Deeltijd (EBB)
Het aantal uren dat een persoon in een normale of gemiddelde werkweek werkt, is minder dan 35 uur.

Deeltijdbaan (Arbeidsrekeningen en SWL)
Baan van een werknemer waarbij op een bepaald peilmoment/-periode het aantal overeengekomen uren lager ligt dan het aantal dat behoort bij een volledige dag- en weektaak.

Directeur-grootaandeelhouder (dga)
Eigenaar van een bedrijf die als directeur in loondienst is van het eigen bedrijf.

Economische activiteit
De verzameling van werkzaamheden, gericht op de productie van goederen en diensten. Het gaat hierbij niet alleen om activiteiten van het bedrijfsleven, maar

ook om activiteiten van niet op winst gerichte instellingen en de overheid. Zie ook Standaard bedrijfsindeling.

Economische groei
De volumegroei van het bruto binnenlands product (meestal tegen marktprijzen).

Eindheffing
Eindheffingen betreffen belastingen op lonen ten laste van werkgevers zoals bijvoorbeeld heffingen over geschenken in natura. Ook de crisisheffing voor werkgevers met werknemers met lonen boven de 150 duizend euro werd hiertoe gerekend.

Emigratie
Vertrek van personen naar het buitenland.
Tot en met september 1994 werd men uit het bevolkingsregister afgevoerd wanneer men Nederland voor langer dan 360 dagen dacht te verlaten. Met ingang van oktober 1994 geldt dat de verwachte verblijfsduur in het buitenland ten minste acht maanden bedraagt. Het gaat hier steeds om de aan de gemeente gemelde emigratie.

Faillissement
Staat waarin de rechter een juridische eenheid die heeft opgehouden te betalen kan verklaren. Het vermogen en de inkomsten van die juridische eenheid (de schuldenaar) worden dan ingenomen om de schulden af te lossen.

Gewerkte uren
Gewerkte uren betreft de feitelijk gewerkte tijd van werkzame personen. Niet-gewerkte uren als gevolg van vakantie, arbeidsduurverkorting, ziekte en dergelijke tellen hierbij niet mee, overwerkuren daarentegen wél.

Hoofdbaan
De hoofdbaan is de baan die qua beloning (Arbeidsrekeningen), qua inkomen (Inkomensstatistiek) of qua arbeidsduur (EBB) hoofdactiviteit is.

Inflatie
Inflatie is de gemiddelde prijsstijging van de goederen en diensten die consumenten kopen.
De inflatie in Nederland wordt gemeten als de stijging van de consumentenprijsindex (CPI) ten opzichte van de overeenkomstige periode in het voorgaande jaar. De consumentenprijsindex geeft het prijsverloop weer van een pakket goederen en diensten zoals dit gemiddeld wordt aangeschaft door de Nederlandse huishoudens. Inflatie leidt tot geldontwaarding, wat wil zeggen dat er voor eenzelfde bedrag minder kan worden aangeschaft.

Institutioneel huishouden
Eén of meer personen die samen een woonruimte bewonen en daar bedrijfsmatig worden voorzien in dagelijkse levensbehoeften. Ook de huisvesting vindt bedrijfsmatig plaats.
Het gaat om personen in instellingen zoals verpleeg-, verzorgings- en kindertehuizen, gezinsvervangende tehuizen, revalidatiecentra en penitentiaire inrichtingen, die daar in principe voor langere tijd (zullen) verblijven.

Institutionele bevolking
Personen in institutionele huishoudens.

Jaarlijkse arbeidsduur
De met de werknemer overeengekomen arbeidsduur per jaar in uren. Niet-gewerkte uren in verband met vakantie, arbeidsduurverkorting (adv), feestdagen en extra vrije tijd voor ouderen zijn hierop in mindering gebracht.

Leeftijd
Het aantal gehele jaren dat is verstreken sinds de geboortedatum van de persoon. Er worden twee standaardomschrijvingen onderscheiden, nl. de leeftijd op 31 december en de exacte leeftijd.

Lonen en salarissen
De vergoedingen voor de werknemer, die in een bepaalde periode arbeid verricht, en die ten laste komen van de werkgever, inclusief de door de werkgever ingehouden loonbelasting en de sociale premies die ten laste komen van de werknemer.

Naast het periodieke, direct aan werknemers betaalde loon bevatten de lonen en salarissen ook aanvullingen hierop (zoals gratificaties, overwerkvergoeding, fooien en provisie), het loon in natura (zoals vrij wonen, vrije voeding, 'auto van de zaak', korting op kinderopvang, rentevoordeel en voordelig reizen) en het vakantiegeld. Ook bepaalde vergoedingen voor kosten die door werknemers zijn gemaakt in verband met de dienstbetrekking, zoals vergoeding voor de kosten van het woon-werkverkeer, zijn tot de lonen gerekend. De loonbetaling over uren die een werknemer wegens ziekteverzuim niet werkt wordt overgeheveld naar de 'sociale premies ten laste van werkgevers'.

Loon
Nationale rekeningen: Alle betalingen in geld of natura aan werknemers met uitzondering van het loon bij ziekte, de ontslagvergoedingen en de tegemoetkomingen in de ziektekosten.

Loonheffing
De inkomstenbelasting en de premies voor de volksverzekeringen.

Loonkosten
Het totaal van lonen en sociale premies ten laste van werkgevers, plus eindheffingen minus loonkostensubsidies.

Loonkostensubsidie
Subsidie op de totale loonsom of het aantal werknemers, dan wel op het in dienst hebben van bepaalde categorieën personen, zoals lichamelijk gehandicapten of langdurig werklozen. Ook subsidies op de kosten van opleidingsprogramma's die door ondernemingen worden georganiseerd behoren hiertoe.

Marktprijs
De prijs die de afnemer betaalt voor het gekochte product.
Het begrip marktprijzen wordt vooral gebruikt bij de waardering van de toegevoegde waarde en het binnenlands product.

Meewerkend gezinslid
Een persoon die arbeid verricht, niet op basis van een expliciete arbeidsovereenkomst, in het bedrijf of de praktijk van de partner of de ouders.

Minimumloner
Werknemer die het voor zijn of haar leeftijd geldende wettelijk minimumloon of minder verdient. Voor deeltijdwerknemers geldt een naar evenredigheid van hun wekelijkse arbeidsduur aangepast minimumloon.

Minimumloon
Het wettelijk minimum voor het loon van een voltijdwerknemer, zoals geregeld in de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag. Voor werknemers van 15 tot 23 jaar gelden minimumjeugdlonen.

Nationale rekeningen
Het systeem van nationale rekeningen geeft een kwantitatieve beschrijving van het economisch proces in een land en de economische relaties met het buitenland. Als onderdelen van het economisch proces worden onderscheiden: productie, inkomensvorming, inkomensverdeling, bestedingen en financiering. De nationale rekeningen vormen een samenhangend en geïntegreerd geheel, waarin alle variabelen op een consistente wijze met elkaar samenhangen. De regels volgens welke de nationale rekeningen wereldwijd worden gemaakt zijn gebundeld in het System of National Accounts (SNA 2008). De op lidstaten

van de Europese Unie toegepaste versie hiervan heet het Europees systeem van rekeningen (ESR 2010).

Netto-arbeidsparticipatie

Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking).
Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar.

Nettoloon

Het brutoloon verminderd met de werknemerspremies voor pensioen/vut, de ingehouden inkomensafhankelijk bijdrage voor de Zorgverzekeringswet en de loonbelasting/premie volksverzekeringen.

Niet-beroepsbevolking

Personen zonder betaald werk, die niet recent naar werk hebben gezocht of daarvoor niet direct beschikbaar zijn.
Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Onderwijsniveau

Het hoogstbehaald onderwijsniveau wordt vaak onderverdeeld in drie categorieën:
- laag: dit omvat onderwijs op het niveau van basisonderwijs, het vmbo, de eerste 3 leerjaren van havo/vwo of de assistentenopleiding (mbo-1)
- middelbaar: dit omvat de bovenbouw van havo/vwo, de basisberoepsopleiding (mbo-2), de vakopleiding (mbo-3) en de middenkader- en specialisten-opleidingen (mbo-4)
- hoog: dit omvat onderwijs op het niveau van hbo of wo.

Particulier huishouden

Eén of meer personen die samen een woonruimte bewonen en zichzelf niet-bedrijfsmatig voorzien van de dagelijkse behoeften.

Persoonlijk inkomen

Dit omvat het totaal van inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming, uitkering inkomensverzekeringen en uitkering sociale voorzieningen (m.u.v. kinderbijslag en kindgebonden budget).

Seizoenscorrectie

Het corrigeren van maand- of kwartaalcijfers voor jaarlijks terugkerende patronen, om de onderliggende ontwikkeling beter zichtbaar te maken. Voorbeelden van deze patronen zijn feest- en vakantiedagen, vakantie-uitkeringen in mei, bonussen in december en temperatuurschommelingen. Door een reeks cijfers voor dergelijke patronen te schonen, kunnen maand- of kwartaalcijfers onderling vergeleken worden zonder storende seizoenseffecten. Zo kan ook beter een omslag in de ontwikkeling worden vastgesteld.

Sociale premies ten laste van werkgevers

De ten laste van werkgevers komende premies voor wettelijke sociale verzekering, particuliere sociale premies (waaronder pensioenpremies) en toegerekende sociale premies.
De sociale premies t.l.v. werkgevers worden meestal rechtstreeks door de werkgevers afgedragen aan de verzekeraars. Om tot het juiste loonkostenbegrip te komen worden ze echter in de nationale rekeningen per conventie geboekt als twee transacties: a) een betaling van werkgevers aan hun werknemers en b) een afdracht van de werknemers aan de verzekeraars.

Stakingsduur

De stakingsduur in werkdagen per geschil wordt bepaald door het bedrijf waar het langst actie is gevoerd. Bij meerdere acties bij een bedrijf in verband met één geschil is de stakingsduur de som van de duur van de afzonderlijke acties.

Standaard Bedrijfsindeling 2008 (sbi 2008)

Op grond van de Standaard Bedrijfsindeling worden bedrijven ingedeeld naar hun voornaamste economische activiteit. De sbi 2008 kent vijf niveaus, waarvan het hoogste niveau (bedrijfstakken of secties) door letters en de lagere niveaus (bedrijfsklassen of bedrijfsgroepen) met cijfers worden aangeduid. De huidige indeling dateert uit 2008. Eerder werd sbi 1993 door CBS gehanteerd.

Tijdelijke baan

Een relatie tussen een werkgever en een werknemer waarbij het arbeidscontract van beperkte duur is.

Toegerekende sociale premies

Deze omvatten: loon bij ziekte, ontslagvergoedingen en tegemoetkomingen in de ziektekosten.
In de Nationale rekeningen wordt in deze transactie de tegenwaarde geregistreerd van de rechtstreekse sociale uitkeringen door werkgevers aan hun (voormalige) werknemers. Omdat de rechtstreekse uitkeringen door werkgevers deel uitmaken

van de loonkosten zijn zij in eerste instantie geregistreerd als beloning van werknemers (onderdeel sociale premies t.l.v. werkgevers). De rechtstreekse uitkeringen worden echter ook gezien als sociale uitkeringen. De dubbeltelling die daardoor ontstaat wordt geneutraliseerd door de fictieve transactie 'toegerekende sociale premies'.

Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)
Het verschil tussen de productie (basisprijzen) en het intermediair verbruik (exclusief aftrekbare btw).

Uitzendkracht
Een persoon die ingeschreven is bij een uitzendbureau en die met dat bureau een arbeidsverhouding is aangegaan tot het verrichten van werkzaamheden op tijdelijke basis voor derden.

Uurloon
Het loon per uur, berekend door het maandloon exclusief overwerk te delen door 1/12 van de jaarlijkse arbeidsduur.

Vacature
Een vacature is een arbeidsplaats waarvoor, binnen of buiten een onderneming of instelling, personeel wordt gezocht dat onmiddellijk of zo spoedig mogelijk geplaatst kan worden. Naast het aantal openstaande vacatures, wordt ook gepubliceerd over het aantal vacatures dat in de loop van het kwartaal is ontstaan en het aantal vacatures dat in de loop van het kwartaal is vervuld.

Vacaturegraad
Het aantal openstaande vacatures per 1 000 banen van werknemers.

Vakvereniging
Vereniging van werknemers die zich ten doel stelt de collectieve en/of individuele belangen van de leden te behartigen bij hun werkgever of bij instanties die invloed op de arbeidsvoorwaarden uitoefenen.

Vaste baan
Relatie tussen een werkgever en een werknemer waarbij sprake is van een arbeidscontract voor onbepaalde tijd.

Voltijd (EBB)
Het aantal uren dat een persoon in een normale of gemiddelde werkweek werkt, is 35 uur of meer.

Voltijdbaan (Arbeidsrekeningen en SWL)
Baan van een werknemer waarbij op een bepaald peilmoment/-periode het aantal overeengekomen te werken uren behoort bij een volledige dag- en weektaak.

Wekelijkse arbeidsduur
De met de werknemer overeengekomen arbeidsduur per week in uren. Arbeidsduurverkorting in de vorm van vrije dagen is hierin niet verdisconteerd, adv-uren wel.

Werkloosheidspercentage
De werkloze beroepsbevolking als percentage van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking.

Werkloze beroepsbevolking
Personen zonder betaald werk, die recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn.
Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Werknemer
Werknemers zijn personen die op grond van een arbeidsovereenkomst betaald werk verrichten voor een economische eenheid (een bedrijf, instelling of particulier huishouden) en waarvan de betaling (in geld en/of in natura) als beloning van werknemers wordt geregistreerd.

Bij Arbeidsrekeningen en de SWL behoren hiertoe ook de directeuren-grootaandeelhouders (dga's), terwijl de dga's bij de EBB en de Inkomensstatistiek als zelfstandigen tellen.

Werkstaking
Het tijdelijke stopzetten van de werkzaamheden door werknemers om tegemoetkoming aan gestelde eisen af te dwingen.

Werkzame beroepsbevolking
Personen die betaald werk hebben.
Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Werkzame persoon

Persoon die een baan heeft bij een in Nederland gevestigd bedrijf of bij een particulier huishouden in Nederland.
Tot de werkzame personen behoren alle personen die betaalde arbeid verrichten, ook al is het maar voor één of enkele uren per week, ook als zij:

- arbeid verrichten die op zichzelf genomen legaal is, maar waarvan de beloning aan de registratie door fiscus of sociale zekerheidsautoriteiten wordt onttrokken ('zwarte arbeid');
- tijdelijk geen arbeid verrichten, maar wel doorbetaald krijgen (bijvoorbeeld bij ziekte of vorstverlet);
- tijdelijk onbetaald verlof hebben opgenomen.

Werkzame personen kunnen worden onderscheiden in werknemers en zelfstandigen. Ze kunnen woonachtig zijn in Nederland, maar ook in het buitenland.

Zelfstandige

Een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico.
Hierbij worden twee invalshoeken gehanteerd:

1. Zelfstandige (sociaal-economische invalshoek) – EBB en Inkomensstatistiek

Een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico

- in een eigen bedrijf of praktijk (zelfstandig ondernemer), of
- als directeur-grootaandeelhouder (dga), of
- in het bedrijf of de praktijk van een gezinslid (meewerkend gezinslid), of
- als overige zelfstandige (bijvoorbeeld in een zelfstandig uitgeoefend beroep).

2. Zelfstandige (economische invalshoek) – Arbeidsrekeningen

Een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico

- in een eigen bedrijf of praktijk, of
- in het bedrijf of de praktijk van een gezinslid, of
- als overige zelfstandige (bijvoorbeeld in een zelfstandig uitgeoefend beroep).

Voor directeuren-grootaandeelhouders (dga's) geldt dat zij als werknemers kunnen worden gezien, omdat zij net als de andere werknemers loon ontvangen van het bedrijf waar zij in dienst zijn óf als zelfstandigen, omdat hun positie en verantwoordelijkheden in het bedrijf lijken op die van de andere zelfstandigen. Vanuit de economische invalshoek zijn dga's daarom werknemers, vanuit de sociaal-economische invalshoek zijn dga's zelfstandigen. Meewerkende gezinsleden worden, ongeacht de invalshoek, tot zelfstandigen gerekend, tenzij zij een arbeids-overeenkomst zijn aangegaan. Huishoudelijke hulpen, gastouders, babysitters, krantenbezorgers en folderaars worden ook beschouwd als zelfstandigen. In registraties en enquêtes komen deze vormen van arbeid slechts deels voor, voor de Arbeidsrekeningen worden deze activiteiten daarom bijgeraamd.

Personen die als werknemer én als zelfstandige werken, worden als zelfstandige geclassificeerd indien hun werk als zelfstandige qua beloning (Arbeidsrekeningen), qua inkomen (Inkomensstatistiek) of qua arbeidsduur (EBB) hun hoofdactiviteit is.

Zelfstandige zonder personeel (zzp)

Een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico
- in een eigen bedrijf of praktijk (zelfstandig ondernemer), of
- als directeur-grootaandeelhouder (dga), of
- als overige zelfstandige (bijvoorbeeld in een zelfstandig uitgeoefend beroep), én
- die daarbij geen personeel in dienst heeft.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuimpercentage is het totaal aantal ziektedagen van de werknemers, in procenten van het totaal aantal beschikbare (werk-/kalender)dagen van de werknemers in de verslagperiode. Het ziekteverzuimpercentage is inclusief het verzuim langer dan een jaar en exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof.

Zorgverzekeringswet (ZVW)

Wet die een verplichte basisverzekering regelt voor kortdurende, op genezing gerichte zorg voor iedereen die rechtmatig in Nederland woont of hier loon- of inkomstenbelasting betaalt. Deze wet is op 1 januari 2006 in werking getreden en vervangt o.a. de Ziekenfondswet (ZFW).

CBS-publicaties met arbeidsmarktgegevens (januari 2015-augustus 2016)

Rubrieken m.b.t. de arbeidsmarkt op de CBS-website

- Thema arbeid en sociale zekerheid
- Arbeidsmarkt in vogelvlucht
- Barometer beroepsbevolking
- Spanningsmeter arbeidsmarkt.

Kwartaalbericht arbeidsmarkt (banen, vacatures en werkloosheid)

Werkgelegenheid trekt aan (13-2-2015)
Herstel arbeidsmarkt zet door in lager tempo (13-5-2015)
Werkgelegenheid stijgt verder (14-8-2015)
Opnieuw meer banen en vacatures (13-11-2015)
Sterkste banengroei in ruim vier jaar tijd (11-2-2016)
Werkgelegenheid neemt iets af (13-5-2016)
Werkgelegenheid blijft stijgen (12-8-2016)

Maandelijks nieuwsbericht werkloosheid

Aantal werklozen in december toegenomen (22-1-2015)
Aantal werklozen stijgt licht in januari, ook meer werkenden (26-2-2015)
Werkloosheid gedaald door afname beroepsbevolking (19-3-2015)
Meer mensen aan het werk, vooral jongeren (16-4-2015)
Lichte toename werkenden, minder werklozen (21-5-2015)
Meer werkende vrouwen op de arbeidsmarkt (18-6-2015)
Ruim 100 duizend werkenden meer dan jaar geleden (16-7-2015)
Werkloosheid verder gedaald (20-8-2015)
Werkloosheid daalt het snelst onder 25- tot 45-jarigen (17-9-2015)
Daling werkloosheid stokt (15-10-2015)
Werkloosheid toegenomen (19-11-2015)
Aantal werkenden licht afgenomen (17-12-2015)
Werkloosheid opnieuw gedaald (21-1-2016)
Werkloosheid verder gedaald (18-2-2016)
Meer mensen aan het werk (17-3-2016)
Werkloosheid daalt (21-4-2016)
Werkloosheid daalt licht (19-5-2016)
Werkloosheid daalt verder (16-6-2016)

Werkloosheid daalt naar 550 duizend (21-7-2016)
Werkloosheid daalt naar 6 procent (18-8-2016)

Boeken en achtergrondartikelen

Expat, wanneer ben je het? (14-1-2015)
Wie opgroeit in een uitkeringsgezin heeft later bovengemiddeld vaak een uitkering (21-1-2015)
Werkloosheid: twee afbakeningen (26-2-2015)
Nederland in 2014 (26-3-2015)
Wie doet vrijwilligerswerk? (7-5-2015)
Nationale enquête arbeidsomstandigheden 2014 (19-5-2015)
Dynamiek op de Nederlands arbeidsmarkt (1-6-2015)
ICT and Economic growth (12-6-2015)
Arbeidsethos in Nederland: staat werk centraal in ons leven? (29-6-2015)
Wel werk, maar niet economisch zelfstandig (29-6-2015)
Nationale rekeningen 2014 (13-7-2015)
Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA) (16-7-2015)
Arbeidsmarkt zonder grenzen (21-7-2015)
Regionale verschillen in arbeidspositie, werkloosheid en vacatures (18-8-2015)
De arbeidsmarkt in de grensregio's van Nederland en Noordrijn-Westfalen (19-8-2015)
Uit de bouwput? Crisis en opleving in de bouwketen (2005-2015) (27-8-2015)
Kwaliteit van leven 2015 (23-9-2015)
Labour Market Policy Database 2014 (30-10-2015)
De staat van het mkb 2015 (23-11-2015)
Verschillen in arbeidsparticipatie tussen buurten in Nederland; waar wonen werkenden? (26-11-2015)
Jongeren 'buiten beeld' 2013 (30-11-2015)
Arbeidsdeelname van autochtone en allochtone mannen en vrouwen in elke leeftijd (4-12-2015)
Banen van werknemers in krimpregio's (11-12-2015)
Armoede en sociale uitsluiting 2015 (16-12-2015)
Arbeidsparticipatie van mbo-schoolverlaters (17-12-2015)
De regionale economie 2014 (17-12-2015)
Afstemming definities Stromen en Duren in de sociale zekerheid (23-12-2015)
Redenen van in- en uitstroom WWB (23-12-2015)
Productiviteit in Nederland 2002-2014. Economische groei, productiviteit en de crisis (30-12-2015)
Nederland langs de Europese meetlat 2016 (4-1-2016)
Werknemers en zelfstandigen: overeenkomsten en verschillen tussen CBS-cijfers (27-1-2016)
Een leven lang leren in Nederland: een overzicht (15-2-2016)

Sekseverschillen op de arbeidsmarkt ook onder gepromoveerden (8-3-2016)
Nederland in 2015 (25-3-2016)
Nationale enquête arbeidsomstandigheden 2015 (17-5-2016)
Estimating unemployment levels using a mix of three interview modes (26-5-2016)
Het lot van de verdwenen bouwvakkers (3-6-2016)
Trends in Nederland 2016 (27-6-2016)
Welvaart in Nederland 2016 (29-6-2016)
ICT, kennis en economie 2016 (30-6-2016)
Nationale rekeningen 2015 (12-7-2016)
Redenen om niet actief te zijn op de arbeidsmarkt (20-7-2016)
Zzp'ers met een korte werkweek (9-8-2016)

Overige nieuwsberichten

Wie opgroeit in een uitkeringssituatie heeft later bovengemiddeld vaak een uitkering (21-1-2015)
Meeste kans op werk voor jongere vrouwen met hbo/wo docentenopleiding (22-1-2015)
Geringe toestroom van Bulgaarse en Roemeense werknemers (28-1-2015)
Meer tweeverdieners met een voltijdbaan én een grote deeltijdbaan (29-1-2015)
Eén op de drie arbeidsgehandicapten heeft betaald werk (29-1-2015)
60 procent binnen jaar na instroom in WW weer aan het werk (30-1-2015)
Meer dan de helft van de werknemers bij pensionering 65 jaar of ouder (5-2-2015)
Vooral vrouwen verwachten door ouderschap nadeel op de arbeidsmarkt (10-2-2015)
Hogere kosten voor kinderopvang, maar arbeidsdeelname van ouders daalt niet (12-2-2015)
Langdurige werkloosheid neemt toe en treft vooral 45-plussers (13-2-2015)
Meer dan de helft van alle huishoudens maakt gebruik van sociale regelingen (16-2-2015)
Bijstandsafhankelijkheid neemt vooral in Noord-Nederland toe (16-2-2015)
Aantal personen met bijstand gestegen in 2014, aantal jongeren met bijstand groeit niet (27-2-2015)
Grootste stijging uitzenduren in ruim vier jaar (27-2-2015)
Voltijdswerkende moeders en vaders vrijwel even vaak manager (6-3-2015)
14 procent hogere prestatiebeloningen in 2013 (13-3-2015)
Ziekteverzuim op laagste punt sinds 1996 (27-3-2015)
75 duizend jongeren ver verwijderd van de arbeidsmarkt (1-4-2015)
Loonkosten nemen nauwelijks toe ondanks cao-loonstijging (2-4-2015)
80 duizend werknemers uit België en Duitsland (17-4-2015)
Weinig stakingsdagen in 2014 (1-5-2015)
EU2020-doelen: beperkte voortgang, toch beter dan Europa (8-5-2015)
Zal vergrijzing leiden tot een tekort aan arbeidskrachten? (13-5-2015)

Bijna kwart werknemers zegt belangrijke nieuwe kennis of vaardigheden te missen (19-5-2015)
Stijging uitzenduren houdt aan (29-5-2015)
Aantal personen met bijstand verder gestegen, in alle leeftijdsgroepen (29-5-2015)
Sterke toename flexwerk (1-6-2015)
Beroepsbevolking op Caribisch Nederland: vaker een (voltijd)baan 10-6-2015
Verschuiving banen naar productievere bedrijven vooral in ICT-intensieve sectoren (12-6-2015)
3 op de 5 technisch geschoolden hebben technisch beroep (15-6-2015)
Ruim 2 procent van de werkenden gedetacheerd (18-6-2015)
Europese steun helpt jeugdige werklozen aan een baan (26-6-2015)
Meerderheid volwassenen ziet werken als maatschappelijke plicht (29-6-2015)
Financiële kwetsbaarheid gaat vaak samen met korte werkweek (29-6-2015)
Nederland heft relatief veel belasting op arbeid, weinig op kapitaal (6-7-2015)
Meeste werklozen willen een deeltijdbaan (16-7-2015)
CBS en TNO: Zelfstandig ondernemers tevredener over werk dan werknemers (16-7-2015)
Langdurige werkloosheid stijgt (17-7-2015)
Meeste immigranten binnen tien jaar weer weg (17-7-2015)
Ruim 60 duizend meer werkende jongeren in een jaar (20-7-2015)
Weinig Nederlanders kiezen voor baan in buurland (21-7-2015)
Verkopen, vakkenvullen en serveren populair onder scholieren en studenten (12-8-2015)
Meer werkende vrouwen (17-8-2015)
Aantal vacatures vertoont grote verschillen per regio (18-8-2015)
Kortdurende werkloosheid daalt verder (19-8-2015)
Factsheet arbeidsmarkt grensregio Nederland Noordrijn-Westfalen 19-8-2015
UWV-bestand werkzoekenden in 25 jaar 'vergrijsd' (21-8-2015)
Kans op verlies baan na vijf jaar crisis voor man en vrouw gelijk (26-8-2015)
Aantal bijstandsuitkeringen neemt toe, maar minder snel (28-8-2015)
Grootste stijging uitzenduren in bijna vijf jaar (28-8-2015)
Ambtenarensalarissen stegen minder dan die van andere werknemers (3-9-2015)
Ruim vier op de vijf prille vaders nemen verlof (4-9-2015)
Koopkracht gestegen na vier jaar daling (7-9-2015)
Eén op de zes zzp'ers wil meer uren werken (16-9-2015)
Meer mensen flexibel aan de slag (18-9-2015)
Kinderopvang door één persoon sterk in opkomst (22-9-2015)
Minder mannen managen (22-9-2015)
Ook leerkrachten hebben last van pesten (24-9-2015)
Ziekteverzuim verschilt aanzienlijk per bedrijfstak (25-9-2015)
Niet-onderwijsvolgende jongeren minder vaak werkloos (30-9-2015)

Meer WW naar vrouwen dan mannen (30-9-2015)
Bouw aan kop met loonstijging van 3 procent (1-10-2015)
In Zoetermeer 1 op de 8 vanuit bijstand aan het werk (14-10-2015)
Meer mensen werken minstens 12 uur per week (16-10-2015)
Auto van de zaak is vooral een 'mannending' (22-10-2015)
Zelfstandige verdient gemiddeld 38 duizend euro (27-10-2015)
Aantal vakbondsleden blijft teruglopen (28-10-2015)
Een op de drie moeders gaat minder werken bij eerste kind (29-10-2015)
Eindstand WSW komt op 103 duizend (30-10-2015)
Opnieuw minder mannen economisch zelfstandig (3-11-2015)
Duitsland doet het beter op de arbeidsmarkt dan westerburen (5-11-2015)
Ruim 300 duizend mensen vonden werk in tweede kwartaal (6-11-2015)
Opmars van oproepkrachten (12-11-2015)
Werkgelegenheid culturele instellingen met rijkssubsidie daalt met 15 procent (13-11-2015)
Arbeidsongevallen vooral in landbouw, horeca en bouw (13-11-2015)
CBS en TNO: Een op de zeven werknemers heeft burn-outklachten (16-11-2015)
Jeugdwerkloosheid licht gestegen (18-11-2015)
Meer mensen langdurig werkloos of ontmoedigd (19-11-2015)
Managers ervaren hoogste werkdruk (20-11-2015)
Opnieuw meer uitzenduren gewerkt (27-11-2015)
Meeste WW-uitkeringen naar 55-plussers (30-11-2015)
Aantal bijstandsgerechtigden voor het eerst in 6 jaar stabiel (30-11-2015)
Ook met hbo of universiteit moeilijker aan het werk (4-12-2015)
Polen vaker werkzaam dan autochtone Nederlanders (4-12-2015)
Vooral banenverlies langdurige zorg (7-12-2015)
Een op de zes jongeren verdient minimumloon (7-12-2015)
Alleen in Noord-Holland meer werknemersbanen (8-12-2015)
Vacatures in het mkb fors toegenomen (8-12-2015)
Aantal banen in krimpregio's daalt sterker dan gemiddeld (11-12-2015)
Laagste aantal werklozen na baanverlies sinds begin crisis (14-12-2015)
Mbo'ers met veel praktijkervaring hebben vaker werk (17-12-2015)
Telewerken weer in de lift (17-12-2015)
Met re-integratievoorziening meer kans op werk (18-12-2015)
Toegenomen arbeidsproductiviteit niet vertaald naar hogere beloning (30-12-2015)
Grootste stijging cao-lonen sinds 2012 (7-1-2016)
Vooral jongeren werken onder hun niveau (19-1-2016)
Top verdient bruto zes keer zoveel als gewone werknemer (20-1-2016)
Relatief minder WW'ers binnen jaar aan het werk (22-1-2016)
Loopbaan of bijbaan als zzp'er? (27-1-2016)

Factsheet: Inkomen zzp'ers (27-1-2016)
Factsheet: Waar werken zzp'ers? (27-1-2016)
Vallen op werkvloer meest genoemd als oorzaak arbeidsongeval (2-2-2016)
Een op vijf zzp'ers verzekerd tegen arbeidsongeschiktheid (6-2-2016)
Voor het eerst meer dan 10 miljoen banen (11-2-2016)
Amsterdam voorop in daling werkloosheid (23-2-2016)
Werkloosheid het hardst gedaald in Flevoland (23-2-2016)
Flexibel aan de slag als schoonmaker (24-2-2016)
Bijstand vooral onder jongeren en 45-plussers toegenomen (29-2-2016)
Grootste stijging uitzenduren in vijf jaar (29-2-2016)
Pensioenleeftijd voor negende jaar omhoog (1-3-2016)
Onder hoogopgeleiden vinden autochtonen sneller werk dan allochtonen (4-3-2016)
Ruim 1,1 miljoen Nederlanders is beschikbaar of zoekt werk (4-3-2016)
Zeven op honderd werkenden voor meer uren beschikbaar (4-3-2016)
Een op de vijf zzp'ers heeft een VAR winst uit onderneming (5-3-2016)
Inkomen meeste zzp'ers lager dan van werknemers (5-3-2016)
Grootstedelijke zzp'er verdient het meest in Utrecht (7-3-2016)
Vrouwelijke ondernemers maken inhaalslag (8-3-2016)
Ook onder gepromoveerden sekseverschillen op arbeidsmarkt (8-3-2016)
Een op de tien is langer dan vijf jaar flexwerker (22-3-2016)
Twee jaar na faillissementsontslag heeft twee derde baan (23-3-2016)
Consument haalt hand van de knip bij kapper (29-3-2016)
Cao-lonen stijgen verder (7-4-2016)
In 2015 hoogste aantal stakingen in negen jaar (1-5-2016)
Bij jonge parttimers verdient vrouw meer dan man (11-5-2016)
Minder langdurig werklozen (12-5-2016)
1 op de 5 flexwerkers heeft voorkeur voor flexibel werk (17-5-2016)
Flexwerker houdt vaker werk (17-5-2016)
Ondernemers positief gestemd en verwachten meer banen (17-5-2016)
Zelfstandigen positief over eigen inzetbaarheid (24-5-2016)
Weinig meisjes willen voltijdbaan als ze moeder worden (26-5-2016)
Bijstand groeit in eerste kwartaal 2016 (31-5-2016)
Aantal uitzenduren daalt (31-5-2016)
Bijna 200 duizend werkenden weg uit de bouw (3-6-2016)
94 duizend Nederlanders volgden EU-arbeidsmarkttraject (16-6-2016)
Bijna helft bijstandsontvangers kan of wil niet werken (16-6-2016)
Factsheet ESF in Nederland (16-6-2016)
Bijna 30% technisch opgeleide vrouwen werkt in techniek (21-6-2016)
Hoogopgeleide man maakt de meeste woon-werkkilometers (23-6-2016)
Nederlandse bouwproductie groeit harder dan in rest EU (27-6-2016)

Relatief hoog ziekteverzuim in de zorg (29-6-2016)
De ICT vergrijst (30-6-2016)
Meer burn-outklachten onder vrouwelijke managers (6-7-2016)
Met arbeidshandicap vaak niet actief op arbeidsmarkt (18-7-2016)
Meeste arbeidsongevallen onder metaal- en bouwarbeiders (19-7-2016)
Helft toetreders arbeidsmarkt komt vanuit opleiding (20-7-2016)
Kleinste loonkostenstijging in 20 jaar (25-7-2016)
Omzet horeca stijgt harder in Nederland dan in EU (26-7-2016)
Aantal snelgroeiende bedrijven neemt weer toe (29-7-2016)
Een derde zzp'ers met korte werkweek wil meer werken (9-8-2016)
Werkloosheid daalt onder 55-plussers (11-8-2016)
Werkloosheid 25- tot 30-jarigen daalt sterk (17-8-2016)
Toerismesector steeds belangrijker (19-8-2016)

Samenstelling

Han van den Berg